

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

☐ ดีเยี่ยม

☐ ดีมาก

☒ ดี

☐ ปานกลาง

การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชนห้วยทรายขาว
ในพื้นที่โครงการหลวงแม่ป๋นหลวง

สังขกร แก้วทรงเกษ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชนห้วยทรายขาว
ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง

โดย

สังขกร แก้วทรงเกษ

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

แพท

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ)

วันที่ 16 เดือน กค พ.ศ. 57

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 16 เดือน 10 พ.ศ. 51

กรรมการที่ปรึกษา

James

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขนิษฐา เสถียรพิระกุล)

วันที่ 16 เดือน กค พ.ศ. 2551

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

แพท

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ)

วันที่ 16 เดือน กค พ.ศ. 57

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 21 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2551

ชื่อเรื่อง	การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชนห้วยทรายขาว ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง
ชื่อผู้เขียน	นายสังขกร แก้วทรงเกษ
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ

บทคัดย่อ

การศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชนห้วยทรายขาว ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน และศึกษาการบริหารจัดการกองทุนในหมู่บ้าน โดยมีขั้นตอนการวิจัย คือ 1) การศึกษาบริบทของชุมชน ใช้ข้อมูลทุติยภูมิของมูลนิธิโครงการหลวง 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปสอบถามประชากรกลุ่มเป้าหมาย 22 ครัวเรือน 3) การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคกระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation-Influence-Control: A.I.C) ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ตนเอง การวิเคราะห์ชุมชน และการเรียนรู้ชุมชนผ่านประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรม คือ การจัดเวทีชุมชน และการจัดการศึกษาดูงาน โดยมีการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปสอบถามประชากรกลุ่มเป้าหมาย 22 ครัวเรือน และประเมินผลโดยใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (weight mean score: WMS)

ผลการศึกษาด้านบริบทของชุมชนพบว่า ชุมชนบ้านห้วยทรายขาว เป็นชาวเขาเผ่ามูเซอแดง อพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ปี 2535 อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง ตั้งแต่ปี 2541 พื้นที่เป็นเทือกเขาสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,100 เมตร อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 24 องศาเซลเซียส รายได้หลักของครัวเรือนมาจากการผลิตผักเมืองหนาว ผลการศึกษาด้านข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนพบว่า 63.64% ของประชากรกลุ่มเป้าหมาย ไม่ได้รับการศึกษามากกว่าประถมศึกษาอยู่ในวัยแรงงาน (15-60 ปี) 53.47% และ 54.55% ของประชากร มีที่ดินทำกิน 10-20 ไร่ ทำให้มีรายได้เฉลี่ย 79,863.64 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี รายจ่ายเฉลี่ย 69,218.18 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (46.81% เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และ 21.28% เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อทำการเกษตร) มีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 18,789.47 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ผลการศึกษาด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในส่วนของการวิเคราะห์ตนเองพบว่า 63.64% ของประชากรที่ศึกษามีรายจ่ายรวมกับหนี้สินมากกว่ารายได้รวมกับเงินออม ประชากรยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเขาเผ่ามูเซอ

แดง มีการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน มีความร่วมมือในการจัดตั้งกลุ่มกองทุน การทำโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชน ทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกกองทุนธนาคารข้าว สมาชิกกองทุนมีความคาดหวังว่าอยากให้กองทุนมีเงินหมุนเวียนมากขึ้น และช่วยเหลือสมาชิกเมื่อเกิดความขาดแคลน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐมาให้ความรู้ด้านการบริหารกองทุน ในส่วนของการวิเคราะห์ชุมชนพบว่าผลสรุปจากการระดมความคิดเห็น ประชากรเห็นว่าควรมีการพัฒนาการบริหารงาน ของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่นการปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงสุกร ไร่บริโภคเอง ในส่วนของการเรียนรู้ชุมชนผ่านประสบการณ์พบว่า กองทุนชุมชน 7 กองทุนได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก โดยพิจารณาจากสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น มีบ้านที่ปลูกแบบถาวรมากขึ้น มีรถจักรยานยนต์ทุกครัวเรือน และมีเงินสะสมในกองทุนมากขึ้น จากเดิม 109,860 บาทในปี 2548 เป็น 161,200 บาทในปี 2550 ประชากรคาดหวังว่าการเพิ่มขึ้นของเงินกองทุน อันจะนำมาสู่ผลตอบแทนมากขึ้นในรูปของเงินปันผล ด้านการบริหารจัดการกองทุนในหมู่บ้าน พบว่ากองทุนธนาคารข้าวสมาชิกสามารถนำเงินไปแก้ปัญหาได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.95) กองทุนสหกรณ์ร้านค้ามีผลให้สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน (ค่าเฉลี่ย 2.47) กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์มีผลลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 2.64) กองทุนหมู่บ้านสมาชิกมีผลให้นำเงินไปแก้ปัญหาได้ (ค่าเฉลี่ย 2.37) กองทุนกลุ่มแม่บ้านมีผลด้านการรวมกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 2.47) กองทุนกลุ่มออมทรัพย์มีผลให้กรรมการมีความโปร่งใส รับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 2.40) และกองทุนคริสตจักรมีผลด้านการมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิกในการประชุมอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 2.56)

Title	The Management of Learning Process to Enhance the Community's Strength of the Huaysaikao Community Fund in Maepoonluang Royal Project Development Center
Author	Mr. Sangkhagone Keosongkes
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Pramot Seetakoses

ABSTRACT

The study on learning process to enhance the community's strength of the Huaysaikao Community Fund was carried out to investigate learning process and management of community's fund. The processes of study were 1) context of the community which was investigated through the secondary data of the Royal Project Foundation. 2) background information of the population in this study which was collected by the structural interview 3) learning process for the community which was conducted by the A.I.C. technique (Appreciation-Influence-Control) with 3 consecutive steps: self analysis, community analysis and learning through experience. The steps were done in Community Forum, excursions in the area, structural interview from 22 households and the results were analyzed by weighed mean score.

The results in the context showed that Huaysaikao community was Red Lahu that migrated to the area since 1992 and was under the Maepoonluang Royal Project Development Center since 1998. This hilly area was 1,100 m MSL with an average temperature of 24°C. The main income of the households was generated from temperate vegetable production. The results from background information showed that 63.64% of the population did not attend formal education. Ratio of working population (15-60 years old) was 53.47%, and 54.55% of the population had 10-20 rais (1,600 m²) for cultivation. Each household had an annual income of 79,863.64 baht and an annual expense of 69,218.18 baht (46.81% were family expense and 21.28% were agricultural expense). Household debt was 18,789.47 baht/year. Results from the participatory learning process showed that 63.64% of the population was in debt which was more than income and saving. The Red Lahu there maintained their unique culture and tradition. This

made the community have a common understanding in living together, cooperation in fund raising, and community forest conservation. Each household was a member of rice bank fund. The members of 7 community funds expected more current cash, some cash to elevate member during hard time and government agencies to extend knowledge and experience in fund administration. In community analysis, results from brain-storming showed that there were some needs in the development of administration, strengthening of village community committee and reduction of family expense such as activities in backyard vegetable production, fish culture and pig raising. In learning through experience, the results showed that 7 community funds had exploited benefit to members in for a better living condition such as more permanent housing materials, motorcycle for each household and more money deposit in the funds from 109,860 baht in 2005 to 161,200 baht in 2007. People expected more fund raising which means more return to the members. Community fund administration as investigated by structural interview showed that rice bank fund could generate money to elevate hard time with the weighed mean scores of 2.95; cooperative shop fund could provoke members to honestly return of debt with the weighed mean scores of 2.47; fertilizer and seed fund could reduce family expense with the weighed mean scores of 2.64; village fund could generate money to elevate hard time with the weighed mean scores of 2.37; housewife fund was outstanding at member participation with the weighed mean scores of 2.47; saving fund could provoke members on transparent management and responsibility with the weighed mean scores of 2.40; and christian fund involved regular committee and member meetings with the weighed mean scores of 2.56.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขนิษฐา เสียรพิระกุล กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ในการวางแผนการดำเนินงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบแก้ไขจนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้ให้คำแนะนำ ตลอดจนช่วยตรวจสอบแก้ไขจนกระทั่งสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด อบรมสั่งสอน และให้ การศึกษา ขอขอบคุณทุก ๆ คนในครอบครัว ชาวบ้านมุเซอแดงห้วยทรายขาวที่มีน้ำใจและร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้วยกัน และที่สำคัญคือมิตรภาพเพื่อนพี่น้องชาวภูมิสังคม โดยเฉพาะคุณอำไพ พรธิแสงสุวรรณ ที่ช่วยเหลือดูแลด้านข้อมูลการวิจัย และคุณสุรินทร์ ดีสีปาน ผู้บังคับบัญชา ที่สนับสนุนทุนและเป็นกำลังใจให้ตลอดระยะเวลาในการศึกษา

สังขกร แก้วทรงเกษ

กรกฎาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตการทำวิจัย	3
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	7
การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคกระบวนการระดมพลัง อย่างสร้างสรรค์ (A-I-C)	10
ความเป็นชุมชน	12
ความเป็นมาและข้อมูลพื้นฐานของกองทุนชุมชนบ้านห้วยทรายขาว	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
กรอบแนวคิดในการวิจัย	24
สมมติฐานการวิจัย	25
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	26
สถานที่ดำเนินการวิจัย	26
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	26
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	26
การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ	27
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	31
ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่ศึกษา	31
ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน	37
ตอนที่ 3 การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน	50
ในชนเผ่ามูเซอแดง บ้านห้วยทรายขาว	
กระบวนการสร้าง A (Appreciation)	51
กระบวนการสร้าง I (Influence)	82
กระบวนการสร้าง C (Control)	89
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	93
สรุปผลการวิจัย	93
อภิปรายผล	100
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	103
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	104
บรรณานุกรม	105
ภาคผนวก	108
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ (ก) บริบทพื้นที่ศึกษา	109
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ (ข) ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน และข้อมูลการใช้	113
ประโยชน์กองทุนชุมชน	
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	122

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง	41
2	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง	46
3	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพของคนในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง	49
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออมของครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง	53
5	การใช้ประโยชน์ ปัญหา อุปสรรค การช่วยเหลือ และอนาคตของกองทุนชุมชน	60
6	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนธนาคารข้าว	63
7	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนสหกรณ์ร้านค้า	65
8	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนปื๊ยและเมือคัพันธุ์	67
9	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน	70
10	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนกลุ่มแม่บ้าน	72
11	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนกลุ่มออมทรัพย์	75
12	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนคริสตจักร	77
13	ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนในภาพรวม	80
14	แผนปฏิบัติงานชุมชน ปี 2549	84

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	24
2	แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านห้วยทรายขาว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	34
3	แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศชุมชนแม่ปูลหวง และ บ้านห้วยทรายขาว	35
4	กิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (วิเคราะห์ตนเอง คุณตนเอง)	52
5	แสดงความสัมพันธ์ของกองทุนต่างๆ ในชุมชนบ้านห้วยทรายขาว	57
6	การใช้ประโยชน์จากกองทุนชุมชนบ้านห้วยทรายขาว	58
7	ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (วิเคราะห์ชุมชน คุณคนอื่น)	83
8	ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (การเรียนรู้ของชุมชนบ้านห้วยทรายขาว)	90

บทที่ 1

บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเกิดจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการที่ผู้เรียนปรับตัวเองเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต กระบวนการดังกล่าวเกิดจากท้องถิ่น เหมาะสมกับท้องถิ่น ช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ องค์ประกอบสำคัญคือภูมิปัญญาท้องถิ่น การปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้รู้ การอบรมในบริบทสังคม วัฒนธรรมที่เป็นอยู่จริง กระบวนการนี้ได้ถูกปรับตามสภาพการณ์สังคมที่เปลี่ยนไป การเรียนรู้ ไม่ใช่การให้ความหมายของการกระทำที่เป็นกิจวัตรแยกออกมาพิจารณาเดี่ยว ๆ เช่น การอ่าน การสังเกต การคิด แต่การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการลงมือและเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งด้านบวกและด้านลบ นั่นคือคนที่รู้แล้ว อาจลดทอน หรือรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงกับสามารถลบล้างความรู้เดิมหรือเปลี่ยนเป็นความรู้ชุดใหม่ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้เรื่องใดก็คือ ความรู้ (knowledge) ในเรื่องนั้น

การเรียนรู้ตรงจากการเห็นของจริง จำต้อง สัมผัสได้ หรือได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนรู้ได้วิเคราะห์ เลือกและตัดสินใจจากการวิเคราะห์สิ่งที่พบเห็น และประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกับประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งการศึกษาดูงานเป็นการเรียนรู้ตรงวิธีหนึ่ง นอกจากนี้ การเรียนรู้สำหรับตนเอง และช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ด้วย เป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative or collaboration learning) ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน ที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (positive interdependence) ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันและใส่ใจผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างและนำสิ่งที่ดี ๆ ของผู้อื่นมาผสมผสานแลกเปลี่ยนกัน กระตุ้นสำนึกในความเชื่อมั่น ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพร้อม ความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น การเสนอประสบการณ์ และแสดงศักยภาพของตน และพร้อมที่จะให้โอกาสซึ่งกันและกัน บรรยากาศของการสร้างความร่วมมือกันในลักษณะการทำงานเป็นทีมเพื่อร่วมกันคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาจะช่วยเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความสำคัญของปัญหา

กองทุนชุมชน เป็นองค์กรชุมชนประเภทหนึ่ง ที่ทำหน้าที่สำคัญในด้านการสะสมทุนและการใช้ทุนอย่างเหมาะสม ที่สำคัญองค์กรดังกล่าวยังเป็นกลไกที่จะทำให้เกิดกระบวนการ

แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นพลังในการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตามการพัฒนากองทุนชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มขีดความรู้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชนของตนเอง การเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการเรียนรู้จากฐานภูมิปัญญาที่ชุมชนท้องถิ่นมีอยู่ผสมผสานกับวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างให้องค์กรมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนากองทุนชุมชน รวมถึงการกระตุ้นให้มีการใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ในอันที่จะให้มีการพัฒนาคน พร้อมทั้งสร้างโอกาสที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้คนในชุมชน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง เป็น 1 ใน 38 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงใน 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เป็น โครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ดำเนินงานโครงการหลวงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เพื่อพัฒนาเกษตรที่สูง ลดการปลูกพืชเสพติดและการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร โดยมีพระราชประสงค์จะทรงช่วยเหลือราษฎรชาวไทยภูเขาในท้องถิ่นทุรกันดารให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความสำเร็จในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่โครงการหลวง ยังถือว่ามีระดับของความสำเร็จแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งสภาพแวดล้อม ชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชนเผ่าที่อาศัยอยู่ เทคโนโลยีที่นำไปถ่ายทอด ตลอดจนการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่

บ้านห้วยทรายขาว เป็นหมู่บ้านหนึ่งในพื้นที่การส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง ที่ได้ดำเนินการพัฒนากลุ่มสังคมและชุมชนโดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้มีจิตสำนึกช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง โดยสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรให้มีกองทุนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น กองทุนปุ๋ย ธนาคารข้าว ตลอดจนการให้สินเชื่อเงินทุนผ่านระบบธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือแม้แต่การส่งเสริมและสนับสนุนโดยนโยบายของรัฐ อาทิเช่น กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งทำให้ชุมชนมีแหล่งเงินทุนหลากหลายกองทุน แต่ขาดประสิทธิภาพและกระบวนการเรียนรู้การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบกับการครองชีพและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น มีภาวะหนี้สินเพิ่มมากขึ้นจากการนำไปใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น เนื่องจากการศึกษาและการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้คนมองออกไปจากหมู่บ้าน แทนที่จะทำให้มองเข้าไปในหมู่บ้าน คนจึงมองไม่เห็นหรือมองข้ามทุนมหาศาลที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทุนต่างๆ ไม่ได้มีแต่ทุนทรัพย์หรือทุนที่เป็นโภคทรัพย์ เงินตรา หรือทรัพยากรต่างๆ หากยังมีทุนทางสังคม ความเป็นพี่เป็นน้อง ความไว้วางใจกัน ความรู้และภูมิปัญญา ถ้าหากมีการค้นหาและค้นพบทุนเหล่านี้ นำมาใช้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารรถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ แต่การค้นหาไม่ได้

เกิดขึ้นง่าย ๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ เปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า สำคัญที่สุดไม่ใช่เงิน แต่การใช้จ่ายเงินไปทำอะไรมากกว่า ดังนั้น จึงมีความสำคัญในการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มกองทุนในชุมชน เพื่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองของกลุ่มสมาชิก ด้านการเรียนรู้จัดการกองทุนชุมชน ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน (ปัญญานำหน้า เงินตามหลัง) บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนในชนเผ่ามูเซอแดง บ้านห้วยทรายขาว ภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งกองทุนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และสามารถจำลองไปประยุกต์ใช้นอกพื้นที่โครงการหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงเป็นฐานข้อมูลในการวางแผนแม่บทพัฒนาโครงการหลวงในระยะที่ 3 (2550–2554) เกี่ยวกับการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงต่อไป

ขอบเขตการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในพื้นที่บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ส่งเสริมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง และเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในงานเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อการพึ่งพาตนเองของศูนย์ฯ ประกอบกับเป็นชุมชนปลอดยาเสพติดและมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง
2. ขอบเขตเชิงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคกระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์

(Appreciation-Influence-Control: A.I.C) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 A (Appreciation) การสร้างเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยการให้สมาชิกในชุมชนวิเคราะห์ตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 I (Influence) การสร้างเวทีเพื่อวิเคราะห์ชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 C (Control) การเรียนรู้ของชุมชนผ่านประสบการณ์

3. ขอบเขตด้านประชากร มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบ่งได้เป็น 3 ฝ่าย

3.1 ฝ่ายชุมชน มีชาวบ้านห้วยทรายขาวเผ่ามูเซอแดง จำนวน 22 หลังคาเรือน เป็นตัวแทนที่เข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ และผู้นำชุมชนหมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เข้าใจในข้อมูล สภาพปัญหาความต้องการชุมชนอย่างแท้จริง

3.2 ฝ่ายนักพัฒนา เป็นตัวแทนขององค์กรพัฒนาที่มีบทบาทและวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ครูการศึกษานอกโรงเรียนที่รับผิดชอบในพื้นที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่สูง เจ้าหน้าที่โครงการหลวง และเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน

3.3 ฝ่ายนักวิจัย เป็นตัวแทนของนักวิชาการที่มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนในรูปแบบการวิจัยเพื่อการพัฒนา

4. ขอบเขตระยะเวลา ใช้เวลา 9 เดือน (กรกฎาคม 2548-มีนาคม 2549)

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นชนเผ่ามูเซอแดง บ้านห้วยทรายขาว ในเขตพื้นที่การปกครองหมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์การอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน

ชุมชนเข้มแข็ง คำว่า ชุมชนเข้มแข็งกับชุมชนพึ่งตนเองได้ เป็นสองวลีที่แทนกันได้ คุณลักษณะร่วม 3 ประการ คือ เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ เป็นชุมชนที่ตัดสินใจเองได้ อย่างอิสระ ไม่ใช่ตัดสินใจเพราะถูกครอบงำจากคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ่อค้า นักวิชาการ นักพัฒนา ใครก็ได้ที่มีอำนาจอิทธิพลจนชุมชนไม่เป็นตัวของตัวเอง ชุมชนเข้มแข็งสามารถจัดการ ทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุน ในที่นี้มีความหมายกว้างกว่าเงิน เป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากร ทุนความรู้ภูมิปัญญา

ทุนชุมชน ไม่ได้หมายถึงเพียงเงิน แต่หมายถึงทรัพยากร ผลผลิต โภคทรัพย์ และทุนทางสังคม ความรู้ ภูมิปัญญา ระบบคุณค่า กฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งร้อยรัดให้ผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้อง ไว้ใจกัน

ทุนทางเศรษฐกิจ หมายถึง เงินสด ที่ดิน ที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้าง เครื่องมือ หรือปัจจัยการผลิตด้านเกษตร เป็นต้น

ทุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนและเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เช่น ความเชื่อ ข้อห้าม จารีตประเพณี

ทุนทรัพยากร หมายถึง สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์

ทุนความรู้ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ และการสืบทอดความรู้ความชำนาญ ในการดำรงชีพบนวิถีชนเผ่ามูเซอแดง ของบ้านห้วยทรายขาว

กองทุนชุมชนห้วยทรายขาว หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนห้วยทรายขาว ประกอบด้วย กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนกลุ่มแม่บ้าน กองทุนธนาคารข้าว กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนคริสตจักร กองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์

กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นการออมเงินในกลุ่มสมาชิก

กองทุนกลุ่มแม่บ้าน หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการส่งเสริมด้านการทำอาชีพเสริมแก่สมาชิกที่เป็นกลุ่มแม่บ้าน

กองทุนธนาคารข้าว หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนในเรื่องการสำรองข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนและชุมชน

กองทุนหมู่บ้าน หมายถึง กองทุนที่รัฐบาลจัดตั้งให้แก่ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนของชุมชน

กองทุนสหกรณ์ร้านค้า หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกสามารถซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภคได้ในราคาถูก และได้รับเงินปันผลคืนเมื่อสหกรณ์มีผลกำไร

กองทุนคริสตจักร หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ในชุมชน และสนับสนุนกิจกรรมคริสตศาสนา

กองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์ หมายถึง กองทุนที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง ให้สมาชิกสามารถซื้อปฎิได้ในราคาถูก และมีเมล็ดพันธุ์ดีในการเพาะปลูก

การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน บ้านห้วยทรายขาว โดยการประยุกต์ใช้เทคนิค A-I-C เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้และ

วิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์ถึงชุมชนตนเองเกี่ยวกับกองทุนต่างๆ และการนำความรู้และประสบการณ์ต่างๆ มาดำเนินการพัฒนากองทุนต่างๆ ของหมู่บ้านห้วยทรายขาว

บันทึกการรับ รายจ่ายครัวเรือน หมายถึง เครื่องมือชิ้นหนึ่งที่ใช้ในการเรียนรู้ตนเอง จากข้อมูลการดำรงชีวิตในแต่ละวัน โดยเฉพาะรายจ่ายที่จำเป็น และไม่จำเป็นหรือตามความอยาก ต้องการ เป็นการเก็บข้อมูลที่จะบอกให้รู้ว่าในแต่ละวัน แต่ละเดือน ชีวิตของตนและครอบครัวจะดำรงอยู่ได้อย่างไร

การเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง การพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของสมาชิกกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้นี้จะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) การเรียนรู้ด้วยตนเองร่วมกัน ซึ่งใช้วิธีการจัดเวทีชุมชนมาเป็นเครื่องมือ และ (2) การเรียนรู้จากผู้อื่น ใช้การศึกษาดูงาน หรือการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์

การพึ่งตนเองในครัวเรือน หมายถึง การดำรงชีวิตและการครองชีพในครัวเรือนของชุมชน ที่สามารถอยู่ได้ดี คือมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ไม่เดือดร้อน มีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามความจำเป็นพื้นฐานครัวเรือน (จปฐ.) ส่วนการอยู่ได้แต่ไม่ดี คือ มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีภาระหนี้สิน มีภาระที่ต้องดูแลจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้มาก

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชนห้วยทรายขาว ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง ในครั้งนี้ มีแนวคิดที่ได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. หลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยการประยุกต์ใช้เทคนิค A-I-C
3. ความเป็นชุมชน
4. ความเป็นมาและข้อมูลพื้นฐานของกองทุนชุมชนบ้านห้วยทรายขาว
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สถาบันส่งเสริมการการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ (2544: 24-31) การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และมีเป้าหมายสอดคล้องกัน กล่าวคือ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีเป้าหมายที่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลด้านจิตสำนึก อุดมการณ์ ทักษะคติ ความตระหนัก ความรู้ และทักษะ ซึ่งเชื่อว่าจะนำไปสู่การรวมพลัง ศักยภาพ เป็นกลุ่ม เป็นขบวนการในระดับต่าง ๆ จากชุมชนสู่เครือข่ายประชาชนที่เข้มแข็ง ต่อไป

คุณค่าของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการทำงานพัฒนา อาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือการทำงานของนักพัฒนาในการดึงศักยภาพของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ควรมีลักษณะอย่างไร

1. การเรียนรู้ที่สร้างจิตสำนึกทางอุดมการณ์ สำนึกของคุณค่า ศักดิ์ศรี ของมนุษย์และพลังการรวมกลุ่มพลังชุมชน การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมจำเป็นต้องสร้างพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้ถูกกดขี่ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงมีเป้าหมายหลักคือการสร้างสำนึกในคุณค่า ศักดิ์ศรี สำนึกทางชนชั้น ความตระหนักในสิทธิ เสรีภาพ คุณค่าของตนเองและชุมชนรวมทั้งการพัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคคล โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำไปสู่ผลของการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมที่เชื่อมโยงระดมศักยภาพต่าง ๆ ที่จะ

นำไปสู่การเสริม ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนสู่เป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืน การพึ่งตนเอง ความเสมอภาค และเป็นธรรม

2. การเรียนรู้แบบองค์รวมเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ปัญหาของการมองแบบแยกส่วนทำให้กระบวนการพัฒนา และการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา เป็นไปแบบตัดตอนและไม่สามารถเชื่อมโยงคุณค่าของทุกส่วนเข้าด้วยกัน ผลของการพัฒนาและการเรียนรู้จึงไปกระจุกตัวอยู่กับบางส่วนซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงเน้นการให้คุณค่า และการมองแบบองค์รวม ตามความเป็นจริง ที่ทุกสิ่งสัมพันธ์กัน เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แยกส่วนระหว่างความเป็นชุมชนกับโครงสร้างอำนาจภายนอกชุมชนเป็นการปะทะกันทางความคิด ทางวัฒนธรรมและระบบคุณค่าทั้งภายในชุมชนกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องคงคุณค่าเดิมที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นเอง สังคมและสืบทอดกันมา เพื่อค้นหาแนวทางหรือกระบวนการปรับตัว การต่อสู้ทางสังคมที่จะสร้างดุลอำนาจให้เกิดความเท่าเทียมเป็นธรรม

3. การเรียนรู้ที่ประสานระหว่างการเรียนรู้เชิงประจักษ์ร่วมกับทฤษฎี จากประสบการณ์การทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผล และเป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในงานพัฒนาที่ผ่านมาขององค์กรพัฒนาเอกชนเอง คือ การเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้จากการทำงานจริงที่ผ่านการลงมือทำด้วยตนเองมาระยะหนึ่งแล้ว มีกระบวนการสรุปทบทวนจากการปฏิบัติ นั้น ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชนมักใช้การประชุมแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างคนทำงานที่เรียกกันว่า เวทีสรุปทบทวน โดยการวิเคราะห์สรุปผลการทำงานที่ผ่านมา ปัญหาที่เกิดขึ้น และถอดประสบการณ์ในเรื่องวิธีการทำงานกับชุมชน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนหาแนวทางการทำงานที่สอดคล้องเหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วนำลงไปปฏิบัติจริงอีกครั้ง ก่อนจะกลับมาสู่กระบวนการเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า กระบวนการดังกล่าวนี้เองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การวิเคราะห์ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในงานพัฒนาในปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น จากประสบการณ์ของคนทำงานด้วยกันเอง

4. การเรียนรู้ตรงจากการเห็นของจริงหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง นอกจากการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ ซึ่งได้ผลดีแต่มีกระบวนการต่อเนื่องยาวนานนั้น การได้เรียนรู้ตรงเป็นการเรียนรู้ที่ดีเช่นกัน เป็นการเรียนรู้ที่ได้พบได้เห็นของจริง จับต้อง สัมผัสได้ หรือได้แลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้ตรงจะทำให้ผู้เรียนรู้ได้วิเคราะห์ เลือกละเอียดตัดสินใจจากการวิเคราะห์สิ่งที่พบเห็น และประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกับประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งที่ผ่านมาจะใช้การศึกษาดูงานเป็นการเรียนรู้ตรงวิธีหนึ่ง

5. ให้ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงพื้นฐานและประสบการณ์ของผู้ร่วมการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้เป็นผู้ค้นหาข้อมูล ประเมินปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เข้าร่วมควรได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ของกันและกันเป็นหลัก โดยผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เป็นเพียงผู้จัดหรือเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันได้เต็มที่ เพราะธรรมชาติการเรียนรู้ของคนนั้นต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ และต้องการมีความอิสระในการเรียนรู้มากกว่าฟังฟังผู้อื่น ผลของการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และการแสดงออกของตนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี เมื่อเปรียบเทียบกับการรับรู้ด้านแนวคิด ทฤษฎี

6. ใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือจะเสริมการเรียนรู้ และสร้างสำนึกของการมีส่วนร่วมแก่ผู้เข้าร่วม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง กระตุ้นสำนึกในความเชื่อมั่น ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพร้อม ความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น การเสนอประสบการณ์ และแสดงศักยภาพของตน และพร้อมที่จะให้โอกาสซึ่งกันและกัน บรรยาการของการสร้างความร่วมมือกันในลักษณะการทำงานเป็นทีมเพื่อร่วมกันคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาจะช่วยเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เน้นให้เรียนรู้จากการค้นคว้า ชักถาม อภิปราย ตรวจสอบ ฝึกปฏิบัติ ทดลองลงมือแก้ปัญหาในกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน เน้นที่ความคิดสร้างสรรค์กระบวนการใหม่ ๆ ในการค้นหาทางแก้ปัญหาที่เปิดกว้าง ๆ

การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้ที่ประสบผลในการสร้างความตระหนัก และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง การให้ผู้เข้าร่วมได้ดำเนินการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทดลองฝึกปฏิบัติ ด้วยตนเองจะเรียนรู้ได้ดีกว่าการให้บรรยายโดยทั่วไป ผู้เข้าร่วมต้องการที่จะมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ชักถาม อภิปราย เพื่อท้าทายโต้ตอบ แลกเปลี่ยน ให้เกิดความชัดเจนมากกว่าการรับฟังจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในลักษณะสื่อสารทางเดียว

7. เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะไม่กำหนดโครงสร้างของการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีรูปแบบตายตัว เปิดโอกาสให้เรียนรู้ตามสถานการณ์ เนื้อหาและกระบวนการ กำหนดขึ้นมาจากวัตถุประสงค์ที่มาจากความต้องการ ของผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ เน้นให้เรียนรู้จากการค้นคว้า ชักถาม อภิปราย ตรวจสอบ ฝึกปฏิบัติ ทดลองลงมือแก้ปัญหาในกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน เน้นที่ความคิดสร้างสรรค์กระบวนการใหม่ ๆ ในการ

ค้นหาทางแก้ปัญหาที่เปิดไว้กว้าง จะไม่มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินตรวจสอบ โดยไม่เน้นการตรวจสอบผลการเรียนรู้ด้านเนื้อหาว่าผิดหรือถูก แต่จะเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นว่า ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถแสดงออกและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่โดยสามารถใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ ในการวิเคราะห์เรียนรู้จากประสบการณ์ของตน

อย่างไรก็ดี กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว บางครั้งจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการ เครื่องมือบางอย่างที่ไม่ใช่การสอนหรือบรรยายเพื่อเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ดี แต่สิ่งที่ควรตระหนักคือ การไม่ยึดติดกับเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ มากเกินไป

8. กระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งควรมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งผลในระยะยาว เช่น การพัฒนาแกนนำชุมชนที่เชื่อมโยงไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเกษตรในชุมชน ซึ่งควรมีแผนงานในการติดตามสนับสนุนให้แกนนำสามารถดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเกษตรในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ที่อาจเป็นทั้งการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการศึกษาดูงานเพิ่มเติม รวมทั้งการสนับสนุนกองทุน การจัดตั้งกลุ่มเกษตร เป็นต้น

9. เน้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ให้ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และผู้เข้าร่วมการเรียนรู้มีความเป็นกันเอง บรรยากาศที่มีความเป็นกันเองจะช่วยสร้างความรู้ที่ไว้น่าเชื่อถือ ใจกว้าง และสร้างให้เกิดความร่วมมือสามัคคี ช่วยเหลือกัน มีการให้และรับกันเต็มที่

10. จัดวางความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดและผู้เข้าร่วมการเรียนรู้ ควรมีความสัมพันธ์แบบเท่าเทียม ไม่ใช่ผู้ให้กับผู้รับ ต่างเรียนรู้ซึ่งกันละกัน ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้มีส่วนร่วมกำหนดและตัดสินใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ให้เกิดการสื่อสารโต้ตอบ ให้ผู้เข้าร่วมการเรียนรู้เสนอความคิดเห็น และสะท้อนกลับ โดยผู้จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวย ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้มีการซักถาม การใช้วิจารณญาณของตนเอง

การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคกระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์ (A-I-C)

AIC หรือ กระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์เป็นเทคนิคที่พัฒนามาจากแนวคิดของสถาบันเอกชนชื่อ Organization for Development: an International Institute (ODII) ตั้งขึ้นโดย ทูริค ซาโต้ และ วิลเลียม อี สมิธ (Ms. Turid Sato and Dr. William E. Smith) (อ้างใน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543: 91-93) กระบวนการนี้ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทย โดยสถาบัน ODDI ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute: TDRI) และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (Population And Community Development Association: PDA)

จากการศึกษาได้พบว่า กระบวนการเทคนิค AIC เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้ร่วมพัฒนาชุมชนและยังมีศักยภาพที่จะขยายผลได้ เทคนิค AIC ที่นำมาประยุกต์สำหรับการประชุมระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน คือ เทคนิคการระดมความคิดที่ให้ความสำคัญต่อความคิดและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค เป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

กระบวนการเทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่ง่าย และสามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสำหรับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านและการกำหนดแผนปฏิบัติ และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระดมความคิดเห็นและขั้นตอนที่รวมความคิดและความต้องการไว้ในแผนได้ เพราะในส่วนของรายละเอียดของเทคนิค AIC มีเทคนิควิธีการประชุมระดมความคิดที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมระดมความคิดได้มีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตย มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูล ข่าวสาร ทำให้เข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่ระดมความคิดทุกคน

เทคนิค AIC เป็นวิธีการที่รวมพลังปัญญา และพลังสร้างสรรค์ของแต่ละคนเข้ามาเป็นพลังในการพัฒนา ซึ่งมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A)

เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย เพื่อช่วยกันค้นหาความจริง (ข้อเท็จจริง) เพื่อหาความเป็นไปได้จากข้อมูลและประสบการณ์ของทุกคน โดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงข้อคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน 2) การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I)

คือ ขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้พัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรม

หรือโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก และกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอจากภาครัฐโดยผ่านตำบล

3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control หรือ C)

คือ การนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงาน ซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่

1) การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ 2) การตกลงในรายละเอียดการดำเนินงาน

สรุป เทคนิค AIC เป็นเทคนิคที่ระดมความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน เพื่อช่วยกันวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นเทคนิคที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง

ความเป็นชุมชน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2542: 67-83) ในปัจจุบันคำว่า ชุมชน มีความหมายในลักษณะต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านการปกครอง การพัฒนา ด้านวัฒนธรรม และด้านวิชาการ ตั้งแต่ความหมายที่เป็นรูปแบบของหน่วยทางสังคมและสถาบันการปกครอง เช่น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนแออัด ตลอดไปจนถึงลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์กระบวนการและแนวคิดที่หลากหลาย เช่น องค์กรชุมชน ป่าชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมชุมชน สิทธิชุมชน และอำนาจชุมชน เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

พัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นชุมชนในสังคมไทย

คำว่าชุมชน เป็นคำใหม่ในภาษาไทย เพราะไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 สันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มใช้หลังจากนั้นเล็กน้อย โดยแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Community ในระยะที่อิทธิพลของวิชาสังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มเข้ามาในประเทศไทยเพื่อศึกษาสังคมชนบท และต่อมารัฐบาลก็ได้ใช้คำนี้หลังจากที่ต้นตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน จัดตั้งหน่วยงานใหม่ คือ กรมพัฒนาชุมชน ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2505 ด้วยเหตุนี้ ในระยะแรกชุมชนจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า บ้าน หรือหมู่บ้าน ในภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านั้น ในฐานะเป็นหน่วยการปกครองที่มีขอบเขตแน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ

จากการที่คำว่า ชุมชน เริ่มเกิดขึ้นมาในวงวิชาการและวงการปกครองซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลง และขยายอิทธิพลออกไปในชนบท ทำให้ความคิดและภาพของ

ชุมชน มักจะสะท้อนแนวความคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับเป้าหมายมากกว่าการชี้ลักษณะที่เป็นจริงของชุมชน

แต่หลังจากปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เมื่อมีความพยายามจะพัฒนาชนบทด้วยการผนวกเศรษฐกิจชาวบ้านให้เข้าสู่ระบบตลาดมากขึ้น ภาพชีวิตของชุมชนชนบทไทยในสายตาของนักวิชาการ และนักพัฒนาในภาครัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงไป จนดูจะไม่แตกต่างจากสังคมชนบทในประเทศโลกที่สามทั้งหลาย นั่นคือ เห็นภาพชีวิตชุมชนว่าเลวร้าย ซึ่งเป็นภาพที่ได้จากอิทธิพลของนักวิชาการตะวันตก 2 คน คือ Banfield และ Foster ทั้งสองเห็นว่า ชาวชนบทเป็นพวกไม่มีเหตุผล เพราะมีวัฒนธรรมของความยากจน (culture of poverty) ซึ่งเป็นสาเหตุของความยากจน ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมแบบนี้ คือ การหมกมุ่นอยู่กับเรื่องของโชคชะตา และการพนัน ทำให้ขี้เกียจและไม่สามารถทำงานรวมกลุ่มได้ ทั้งนี้เพราะชาวชนบทเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะหน้า ทำให้เกิดการแก่งแย่งทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และไม่ไว้วางใจกัน โดยสรุปแล้ว Banfield และ Foster เห็นว่าชนบทยากจน เพราะขาดความรู้ จึงเสนอแนะวิธีแก้ไขด้วยการเร่งพัฒนาการศึกษา โดยไม่มีความสนใจปัญหาในด้าน โครงสร้าง เศรษฐกิจ และการเมือง

ขณะเดียวกันการมองภาพชนบทที่มีการผลิตแบบเลี้ยงตัวได้ก็ขัดแย้งกับความเป็นจริง ในประวัติศาสตร์ ที่พบว่าชาวชนบทมีเครือข่ายการค้าอย่างกว้างขวาง ในที่สุด Kemp สรุปว่าความเป็นชุมชน ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตของหมู่บ้าน ที่จริงแล้วไม่มีหมู่บ้านที่เป็นหน่วยการปกครองพื้นที่ในอดีตด้วยซ้ำไป หากความเป็นชุมชน หมายถึงลักษณะเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่กว้างขวางบนพื้นฐานของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ จากการศึกษาของ Kemp ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ความเป็นชุมชนไม่อาจเข้าใจได้อย่างเป็นเอกเทศ หากต้องเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์กับรัฐ ซึ่ง Wolf ได้เสนอไว้นานแล้วว่า สังคมชาวนานั้นต่างจากสังคมชนเผ่า โดยที่สังคมชาวนาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐที่ถูกดักดวงเอาส่วนเกินไป ขณะที่สังคมชนเผ่ามีอิสระ

จากมุมมองของผู้รู้ท้องถิ่น ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ความเป็นชุมชนเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์อำนาจ และความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีทั้งความกลมกลืนและความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงได้ และสามารถผลิตซ้ำและผลิตใหม่ได้ ไม่ใช่เป็นอุดมคติ และไม่ใช่เป็นเรื่องของหน่วยที่ติดกับพื้นที่อย่างตายตัว แต่ปรากฏอยู่ในหน่วยที่มีขอบเขตหลายระดับ ตั้งแต่ ครอบครัว หมู่บ้าน จนถึงเครือข่ายที่กว้างขวางซึ่งอาจจะซ้อนกันอยู่ได้ ขณะเดียวกันความเป็นชุมชนก็ไม่ใช่ว่าหน่วยอิสระที่อยู่โดดเดี่ยว หากดำรงอยู่ในความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ทั้งรัฐและตลาด

ด้วยเหตุนี้เอง ความเป็นชุมชนจึงเป็นเรื่องของการพึ่งตนเองเท่า ๆ กับ การพึ่งพา และเป็นเรื่องของการขัดแย้ง และการปรับตัว

ชุมชนเข้มแข็ง

นักวิชาการหลายท่าน ได้กำหนดลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งกรณีศึกษาได้คัดเลือกที่น่าสนใจและเป็นไปได้สำหรับใช้เป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเข้มแข็ง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง ดังนี้

การประชุมระดมความคิดและประสบการณ์ของนักพัฒนาชนบทไทย เกี่ยวกับตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท สีลาภรณ์ นาครทรรพ และฉลวยลักษณ์ สีนประเสริฐ (2538: 132-134) ได้มีข้อสรุปเกี่ยวกับกรอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนว่า องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจะมีลักษณะดังนี้

1. มีการนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานการรวมตัวทางวัฒนธรรม จะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ
2. มีประสิทธิภาพในการตอบสนองปัญหา
3. มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. มีการจัดการกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
5. มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน
6. มีการกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม
7. ได้รับการยอมรับจากองค์กรภายนอก
8. มีการขยายผล ขยายกิจกรรม ขยายเครือข่าย

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540: 13) ให้ความเห็นว่ องค์กรประกอบของความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคมแนวราบ
2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง
3. ค่านิยมจากวัฒนธรรม
4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต
5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ

อนุชาติ พวงสำลี และ อร์ทัย อาจอ่ำ (2541: 239) ได้เสนอกรอบวัดแนวคิดความเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับ อเนก นาคะบุตร (2536: 141-143) และ บัณฑกร อ่อนคำ และ วิทยา น้อยวงศ์ (2533: 128) เกี่ยวกับองค์ประกอบองค์กรชุมชนเข้มแข็งมีดังนี้

1. ภูมิปัญญาที่ประยุกต์ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกชุมชน
2. การจัดการกลุ่มหรือองค์กรชุมชน
3. การเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541: 14-17) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็งว่า เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ และเป็นชุมชนที่มีสันติภาพ

รัฐบาลได้จัดการสัมมนาโครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน เรื่อง ปรัชญาการพัฒนา: ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ มิติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในวันที่ 6-7 พฤศจิกายน 2541 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน จังหวัดนนทบุรี (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2541: 15) กล่าวถึงการพิจารณาความเข้มแข็งของชุมชนจากตัวชี้วัด 7 ประการ คือ

1. จำนวนผู้นำตามธรรมชาติต่อประชากร
2. จำนวนสมาชิกของกลุ่มต่อประชากร
3. อัตราเพิ่มของจำนวนเงินออมของชุมชน
4. จำนวนองค์กรธุรกิจที่องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของ
5. อัตราเพิ่มของเงินสวัสดิการเพื่อคนในชุมชน
6. อัตราเพิ่มของรายได้ของธุรกิจที่องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของ
7. จำนวนการเป็นสมาชิกขององค์กรภายนอก (การขยายเครือข่าย)

กองทุนชุมชน

อารีย์ เชื้อเมืองพาน และ คณะ (2547: 45) ได้เสนอว่าเป็นองค์กรชุมชนประเภทหนึ่งที่ทำหน้าที่สำคัญในด้านการสะสมทุนและการใช้ทุนอย่างเหมาะสม ที่สำคัญองค์กรดังกล่าวยังเป็นกลไกที่จะทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นพลังในการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตามการพัฒนากองทุนชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มขีดความรู้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองจนพัฒนาชุมชนของตนเอง การเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการเรียนรู้จากฐานภูมิปัญญาที่ชุมชนท้องถิ่นมีอยู่ผสมผสานกับวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างให้องค์กรมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นไป ซึ่งตามแนวคิดในการพัฒนากองทุนชุมชนที่สำคัญก็คือ “การใช้วัฒนธรรมชุมชน” ในการสร้าง “พลังทางสังคม” ในรูปของ “พหุพาสี” เพื่อประสานงานกับทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยการยึดพื้นที่เป็นหลัก รวมถึงการกระตุ้นให้มีการใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ในอันที่จะให้มีการพัฒนาคน พร้อมทั้งสร้างโอกาสที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้คนในชุมชน

การสร้างเสริมเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน

แมทิวส์ (อ้างใน จีรวุฒิ เสนาคำ, 2540: 25-26) กล่าวถึง แนวทางการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนโดยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2543: 173-174) เสนอแนวทางการดำเนินงาน คือ

1. การรวมกลุ่มประชาชน เพื่อทำกิจกรรมเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ขั้นตอนการรวมกลุ่ม ควรได้รับการสนับสนุนทุนเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้
3. กิจกรรมการเรียนรู้ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนา บูรณาการความรู้พื้นฐาน ข่าวสาร ข้อมูล และพัฒนาอาชีพเข้าด้วยกัน
4. เน้นการเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาระบบให้เป็นคนคิดเป็น
5. ระยะแรกจะทำงานควบคู่กับผู้นำชุมชน เมื่อบรรลุเป้าหมายการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนแล้ว เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ให้การสนับสนุน และชุมชนจะต้องสร้างกลไกสำหรับสำหรับติดต่อสื่อสารกับภายนอกชุมชน

นอกจากนี้ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2543: 176) เสนอว่า ถ้าคนในชุมชน หรือ องค์กรในชุมชนไม่เข้มแข็ง ไม่มีความรู้ความสามารถจัดการที่ดี เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมฟื้นฟูศักยภาพคนในชุมชนให้รวมพลัง สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น โดยวิธีการ

1. กระบวนการที่เกิดในชุมชน โดยกระตุ้นผู้นำเข้าใจความเป็นกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมตามขั้นตอน เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน
2. การพัฒนากลไกที่เป็นรากฐาน ด้วยการสร้างระบบคุณค่าใหม่ให้เห็นคุณค่ามีความภาคภูมิใจทำการพัฒนาไปสู่กระบวนการคิดในระดับวิพากษ์วิจารณ์ และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคน ระบบคุณค่าใหม่และการเรียนรู้จะส่งเสริมกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมเกิดความเข้มแข็งในชุมชนต่อไป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนความเชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547: 25) ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีผู้นำที่ดี มีคุณธรรม เมตตาธรรม รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลของตนเอง มีกระบวนการเรียนรู้ พัฒนากิจกรรมบนพื้นฐานของศักยภาพชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและมีกระบวนการพัฒนาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นชุมชน

ที่มีความเข้มแข็งด้านความคิด ที่อยู่บนพื้นฐานของการคิดที่จะพึ่งตนเองให้ได้ก่อนในเบื้องต้น คิดที่จะแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ตลอดจนตั้งอยู่บนเหตุผล และความสมดุลของแต่ละชุมชน

จากลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่าแนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ การประยุกต์ใช้ปรัชญาฯ ในระดับครอบครัว และชุมชนนั้น ส่งเสริมการดำเนินชีวิตของครอบครัวและชุมชนที่พอกินพอใช้เป็นพื้นฐาน โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ขณะเดียวกันผู้ที่มีฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้แล่นั้น ย่อมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชุมชนและสังคมได้ บนพื้นฐานการแบ่งปัน ร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็จะนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

นอกจากนี้ อารีย์ เชื้อเมืองพาน และ คณะ (2547: 62-63) ได้เสนอว่า การพัฒนาตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง หรือเศรษฐกิจชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการกล่าวคือ มีการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งเอกชนและภาครัฐเข้ามาร่วมกันในการพัฒนาโดยยึดพื้นที่เป็นหลัก และการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะต้องอาศัย “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางในการร่วมคิด ร่วมสร้างและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้หากการพัฒนาประสบความสำเร็จจะทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองอันจะทำให้เศรษฐกิจดี สังคมดี และสิ่งแวดล้อมดีมีความยั่งยืน ซึ่งถือว่าเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศที่สมดุลและยั่งยืน

ความเป็นมาและข้อมูลพื้นฐานของกองทุนชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

กองทุนคริสตจักร

กองทุนคริสตจักรจัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์เป็นหลัก ตั้งแต่ปี 2535 เป็นการถวายบริจาทรูปยั่วยุแก่พระเจ้า (ที่ถือว่าต้องซื้อสัตย์ ชีวิตจะไม่ค่อยยาก) ให้แล้วถอนคืน หรือแบ่งไม่ได้ สำหรับในชุมชนห้วยทรายขาว ได้ใช้เงินกองทุนนี้ในกิจกรรมช่วยเหลือคนยากจน คนเดือดร้อน ช่วยเหลือผู้ประกาศศาสนาในช่วงปีใหม่ คริสต์มาส ซ่อมแซมบำรุงโบสถ์ ช่วยเหลือผู้บำบัดยาเสพติด เป็นต้น โดยมีคณะกรรมการ ได้แก่ นายปะดู จองหล้า เป็นที่ปรึกษา นายจะหา จองหล้า เป็นผู้นำคริสตจักร นางโพะ จะแล เป็นประธาน นางสุขแก้ว จะวะ เป็นผู้ดูแลโบสถ์ สำหรับการบริจาคเข้ากองทุน มีหลักการ ดังนี้

ถวายสิบลบ (ร่วมกันเวลาเที่ยง) ถ้ามีเงิน 10 บาท ต้องถวายให้ 1 บาท ไม่มีการบังคับ ปัจจุบันมีเงินประมาณ 10,000 บาท โดยมีนายสุข จะแล เป็นผู้ดูแล

ถวายเป็นปกติ (เวลาเข้าโบสถ์ ช่วงเที่ยง) ให้เงินที่บาทก็ได้ ปัจจุบันมีเงิน ประมาณไม่เกิน 5,000 บาท โดยมี นางสุขแก้ว จะวะ เป็นผู้ดูแล

ถวายเป็นชาวชน (เวลาเข้าโบสถ์ ช่วงเที่ยง) ให้เงินที่บาทก็ได้ ปัจจุบันมีเงิน ประมาณไม่เกิน 4,000 บาท โดยมี นายจะหา จอหง้า เป็นผู้ดูแล

ถวายเป็นกลุ่มเชล (เวลาเข้าโบสถ์ ช่วงกลางคืน) ให้เงินที่บาทก็ได้ ปัจจุบันมีเงิน ประมาณไม่เกิน 1,500 บาท โดยมี นายสุข จะแล เป็นผู้ดูแล

ในอดีตที่ผ่านมา ไม่มีกองทุนอื่นใด เวลาประสบความเดือดร้อนเรื่องเงินทุน ก็ต้องมาขืมจากกองทุนคริสตจักรเป็นหลัก

ความคาดหวังในอนาคต ต้องสอนให้สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนาด้านจิตใจมากขึ้นกว่าเดิม (ปะอู จอหง้า และ จะหา จอหง้า, 2548)

กองทุนธนาคารข้าว

กองทุนธนาคารข้าวได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2543 ทุกหลังคาเรือนได้เข้าร่วมในกองทุนทั้งสิ้น โดยในระยะแรกได้ทุนสนับสนุนจาก อบต.บ้านโป่ง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย จำนวน 10,000 บาท และหน่วยจัดการต้นน้ำพร้าว กรมป่าไม้ 5,000 บาท ต่อมาภายหลังได้รับสมทบจากมูลนิธิไทย-ล่าหู่ 35,000 บาท และรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการประกวดโครงการหมู่บ้านสะอาด งานเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อการพึ่งพาตนเอง มูลนิธิโครงการหลวง 8,000 บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนซื้อข้าวสาร (เนื่องจากมีพื้นที่ทำกินจำกัด ไม่สามารถปลูกข้าวเลี้ยงตัวเองได้ทั้งชุมชน เนื่องจากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและมีพื้นที่ราบทำนาได้เพียง 3 หลังคาเรือน จำนวนไม่เกิน 5 ไร่) และเกิดเหตุฉุกเฉินให้สามารถขืมเงินได้ โดยไม่มีดอกเบี้ย ในระยะเวลาไม่เกิน 1 เดือน ซึ่งการดำเนินงานจะไม่มีแบ่งปันรายได้เป็นส่วนตัวเงิน แต่ใช้การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันแทน โดยคาดหวังว่าในอนาคตถ้ากองทุนเติบโตพอทุนขึ้น จะสามารถช่วยเหลือสมาชิกในเรื่องเงินทุนไม่ต้องไปขืมเงินกู้ภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งเสียดอกเบี้ยแพงกว่า สำหรับการตรวจสอบบัญชี ใช้วิธีประชุมสมาชิก เปิดเผยรายรับ-รายจ่ายร่วมกัน ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียน 43,000 บาท และมีคณะกรรมการ ดังต่อไปนี้

- นายสุข	จะแล	ประธาน
- นายจะหา	จอหง้า	รองประธาน
- นายคำริ	จะแล	เหรัญญิก
- นายปะอู	จอหง้า	ที่ปรึกษา
- นางสุขแก้ว	จะวะ	เลขานุการ

ในอดีตให้เงินสดแก่สมาชิกไปซื้อข้าวสารเอง แต่ไม่ได้ผลดี เพราะสมาชิกไม่ได้นำเงินไปซื้อข้าวสาร ปัจจุบันนายปะอู จองหล้า ได้แนะนำให้เปลี่ยนกติกาเป็น การสำรวจความต้องการของสมาชิกทุก 2 เดือน แล้วไปรวมกันซื้อข้าวสารมาให้สมาชิก ซึ่งจะทำให้ได้ข้าวสารราคาถูกขึ้น ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย โดยมีเงื่อนไข ดังนี้ ถ้าข้าวสารกระสอบละ 500 บาทรวมกับค่ารถกระสอบละ 25 บาทรวมกับดอกเบี้ยเข้ากองทุนกระสอบละ 10 บาท (สุข จะแล และ จะหา จองหล้า, 2548)

กองทุนสหกรณ์ร้านค้า

กองทุนสหกรณ์ร้านค้า ตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2545 โดยเริ่มต้นจากโครงการกลุ่มเยาวชนได้รับการฝึกอบรม และนำเสนอกิจกรรมพัฒนาให้แก่ งานพัฒนาการศึกษาและสังคม มูลนิธิโครงการหลวง เพื่อขอรับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนพัฒนาอาชีพ จำนวน 10,000 บาท ต่อมาได้มีผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนสนับสนุนเงินทุน ในลักษณะให้ขาด 10,000 บาท และให้ยืมหมุนเวียนอีก 10,000 บาท (ภายหลังได้คืนเงินทุนหมุนเวียนแล้วเช่นกัน) ในอดีตก่อนปี 2545 มีร้านค้าหลายแห่ง ภายหลังปี 2545 ได้มีมติชุมชนให้ยุบเหลือสหกรณ์ร้านค้าเพียงแห่งเดียว โดยถือว่าของส่วนรวมดีกว่าส่วนตัว ในช่วงเริ่มต้นมีสมาชิกสมทบหุ้น ๆ ละ 30 บาท จำนวน 15 หลังคาเรือน ปัจจุบันเป็นสมาชิกทุกหลังคาเรือน ทั้งนี้มีการแบ่งปันผล และคืนหุ้นสมทบให้สมาชิกหมดแล้ว คงเหลือเงินสดเป็นทุนหมุนเวียน 10,600 บาท และได้มีมติจากสมาชิกให้ดำเนินการในลักษณะนำเงินสดไปให้สมาชิกในชุมชน เสนอตัวรับเหมาทำร้านค้า ปีละ 1 ราย โดยยืมเงินทุนไปดำเนินการแล้วคิดดอกเบี้ยให้ชุมชน ในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี โดยมีกติกา ดังนี้ ไม่ให้ขายของที่ไม่น่าเป็น หรือฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องดื่มที่เสพติด บุหรี่ เหล้า เบียร์ ของมีเนมาทุกประเภท สำหรับการตรวจสอบดูแลใช้คณะกรรมการชุดเดียวกับธนาคารข้าว และในวาระครบรอบทุก 1 ปี ต้องรายงานกิจการต่อที่ประชุมหมู่บ้าน (สมเดช จะแล และ จะหา จองหล้า, 2548)

กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์

กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ตั้งขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 2546 โดยการสนับสนุนปุ๋ยจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง จำนวน 80 กระสอบ เป็นกองทุนหมุนเวียนให้และเกษตรกรชาวบ้านห้วยทรายขาวรวมกลุ่มสมัครเป็นสมาชิกสมทบหุ้นละ 100 บาทต่อราย ในระยะแรกได้ขายปุ๋ยแล้วนำเงินสดที่ได้ไปซื้อปุ๋ยมาหมุนเวียนใช้เอง แต่ประสบปัญหาซื้อปุ๋ยเอง มีราคาแพงกว่าสั่งซื้อจากระบบ ธ.ก.ส. ผ่านโครงการหลวงในระยะต่อมา จึงนำไปใช้ในกิจกรรมหมุนเวียนซื้อเมล็ดพันธุ์ผักเพื่อการเพาะปลูกให้แก่สมาชิก โดยสมาชิกได้ตกลงออกกฎกติกา ดังนี้ เช่น ถ้าซื้อ

เมล็ดพันธุ์ผัก ผ่านโครงการหลวง ตัวอย่าง ได้แก่ ปวยเล้ง ทุเรียน 220 บาท นำไปขายเงินสดให้แก่สมาชิก ทุเรียน 230 บาท ถ้าขายเงินเชื่อทุเรียน 235 บาท ในระยะเวลา 1 เดือน โดยคนที่ขาย (เหรียญก) จะได้ค่าบริการทุเรียน 2 บาท ปัจจุบัน มี นายจะหา จอหงั่ว เป็นประธานกองทุน และ นายจะอ้อ จะก่า เป็นเหรียญก มีเงินทุนหมุนเวียน 10,500 บาท มีสมาชิกทุกหลังคาเรือน และมีความหวังในอนาคต จะสามารถปันผลได้ กองทุนมีการพอกพูนเติบโตขึ้น และให้บริการปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ได้ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก เป็นต้น (จะหา จอหงั่ว และ จะอ้อ จะก่า, 2548)

กองทุนหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2546 กองทุนหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนจากนโยบายรัฐบาล ให้จัดตั้งขึ้น โดยให้เงินทุนหมุนเวียนแก่หมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาท แต่ด้วยชุมชนห้วยทรายขาว เป็นหมู่บ้านบริวาร ขึ้นกับหมู่บ้านหลัก (บ้านห้วยหินลาดใน) จึงได้รับการแบ่งปันผ่าน จำนวน 200,000 บาท ซึ่งในปีที่ผ่านมา สามารถนำมาให้สมาชิกยืมลงทุนได้คนละไม่เกิน 20,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี โดยมีเงื่อนไข ต้องมีบัตรประชาชน ถึงจะกู้ยืมได้ ทำให้ไม่สามารถให้บริการสมาชิกทุกหลังคาเรือนได้ เนื่องจากยังมีอยู่ 3 หลังคาเรือน ที่ตกหล่นจากการสำรวจ ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย ปัจจุบันมี นายคำริ จะแล และ นายจะอ้อ จะก่า เป็นคณะกรรมการดูแล (คำริ จะแล และ จะอ้อ จะก่า, 2548)

กองทุนกลุ่มแม่บ้าน

กองทุนกลุ่มแม่บ้าน จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดยเริ่มต้นได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูงแม่ปูลอง กรมส่งเสริมการเกษตร 50,000 บาท และชาวบ้านสมทบหุ้นละ 50 บาท ต่อหลังคาเรือน จำนวน 17 หลังคาเรือน ในช่วงแรกได้นำเงินไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ทำกล้วยฉาบ เหลือเป็นเงินสด ใช้เป็นเงินต้น 30,000 บาท ซึ่งมีคณะกรรมการ ดังนี้

นางโพ๊ะ	จะแล	เป็นประธาน
นางนาอ้อ	จอหงั่ว	เป็นรองประธาน
นางสุขแก้ว	จะวะ	เป็นเลขานุการ
นางมีแอ	จอหงั่ว	เป็นเหรียญก

ได้ดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ได้แก่

1. ทำการแปรรูปผลผลิตเกษตร คือ กล้วยฉาบสมุนไพร กล้วยฉาบบาร์บีคิว เนื่องจากวัตถุดิบ (กล้วย) มีมากในชุมชน และมีเจ้าหน้าที่เทคนิคการเกษตร มาถ่ายทอดความรู้ให้

แต่ไม่มีตลาดรองรับที่ถาวร จะทำต่อเมื่อมีผู้สั่งสินค้า ซึ่งได้ดำเนินการ ในปี 2546 และ 2547 แต่ปี 2548 ได้ยกเลิกการดำเนินการเนื่องจากไม่คุ้มค่าเวลาและค่าใช้จ่าย

2. ทำกิจกรรมให้สินเชื่อกู้ยืมเงินทุน ประมาณปลายปี 2547 เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมากู้ยืมได้ โดยคณะกรรมการกลุ่มจะมีการตรวจสอบและสอบถามความจำเป็นที่เดือดร้อน ซึ่งให้อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท ต่อเดือน กู้ได้ 2 เดือน ต้องชำระคืนเงินต้น ทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ยที่ผ่านมามีการปันผลไปแล้ว 1 ครั้ง (เม.ย. 2548) ได้ดอกเบี้ย 4,000 บาท นำมาจัดสรร เป็น 2 ส่วน ดังนี้ ในช่วงแรกแบ่งคืนให้กองทุน 50% และในส่วนที่สองอีก 50% แบ่งปันผลเฉลี่ยให้ตามหุ้นสมาชิก ซึ่งปัจจุบันเป็นสมาชิกทุกหลังคาเรือน และในส่วนนี้ได้ให้คณะกรรมการ 4 คนๆ ละ 150 บาท

3. ทำผลิตภัณฑ์ใช้เองในครัวเรือน ได้แก่ น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก ฯลฯ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากร ของกรมส่งเสริมการเกษตร และ ธ.ก.ส. ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ความคาดหวังในอนาคตจะซื้อหัวเชื้อน้ำยามาเป็นของกลุ่ม แล้วขายให้แก่สมาชิก การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ในการทำข้าวกล้อง แปรรูปไม้ผล (โพธิ์ จะแล และ นาอือ จองหล้า, 2548)

กองทุนกลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มออมทรัพย์ได้เริ่มต้นจากชาวบ้านห้วยทรายขาวช่วยกันรวมกลุ่มสะสมทรัพย์ ในปี 2548 ภายหลังจาก นายสุข จะแล ผู้นำชุมชน ได้ไปศึกษาดูงานการออมทรัพย์ของสหกรณ์โครงการหลวงแม่แฮ ชุมชนเข้มแข็งบ้านมูเซอห้วยตาด อำเภอแม่แตง และมูเซอบ้านห้วยป่าไร่ที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนการได้รับการศึกษาอบรมงานสวัสดิการสังคม ของกรมพัฒนาและสวัสดิการสังคม ที่ผ่านมามีการดำเนินการมาแล้ว แต่ล้มเหลว เนื่องจากสาเหตุที่ชาวบ้านไม่เข้าใจ เกี่ยวกับการที่คนออมมาก ได้มาก คนอมน้อย ได้น้อย ทำให้คนที่ได้น้อย ไม่เข้าใจ จึงได้ประยุกต์การศึกษาดูงานมาปรับใช้ โดยใช้หลักการออมทรัพย์บนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน คนละ 30 บาท ต่อเดือน ปัจจุบันออมทรัพย์มาได้แล้ว 6 เดือน มีเงินออม 5,760 บาท สำหรับสมาชิกที่ย้ายออกไปจากหมู่บ้าน สามารถถอนคืนได้ ในอนาคตมีความคาดหวังให้กองทุนพอกพูนเติบโต เป็นสวัสดิการชุมชนดูแลสมาชิกได้ดีขึ้น (สุข จะแล, 2548)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกและนำผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องมาแสดงให้เห็นถึงการจัดการขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการด้านการเงินที่มีแนวทางการปฏิบัติอย่างหลากหลาย และนำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการ ดังนี้

บัญชา แก้วส่อง (2537: 94-97) ทำการศึกษาศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาศักยภาพขององค์กรชาวบ้าน มีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) อุดมการณ์ร่วม สร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองแก่ชุมชน โดยมีพื้นฐานร่วมจากวัฒนธรรมชุมชนและการแก้ไขปัญหา อุดมการณ์เป็นแรงจูงใจและยึดเหนี่ยวให้ชุมชนจัดการปัญหาได้อย่างเข้มแข็งและเป็นจุดแข็งของชุมชน (2) ศักยภาพในการริเริ่มโครงการ ความสามารถรวมตัวการประสานประสบการณ์เพื่อใช้กิจกรรมโครงการ (3) ศักยภาพในการบริหารจัดการ แบ่งบทบาทหน้าที่ จัดการเรื่องคน เงินและกิจกรรม รวมทั้งการกระจายประโยชน์สู่สมาชิก (4) ศักยภาพในการระดมทุน ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน มีความสามารถนำทุนมาใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ (5) ศักยภาพในการต่อรองทางการเมือง การรวมตัวเป็นเครือข่าย ลดความกลัวและกล้าแสดงออกต่อผู้มีอำนาจหรือกลุ่มทุนมากขึ้น (6) ศักยภาพของผู้นำชาวบ้าน มีคุณสมบัติหลากหลายและมีความสามารถในการทำงานด้านต่าง ๆ

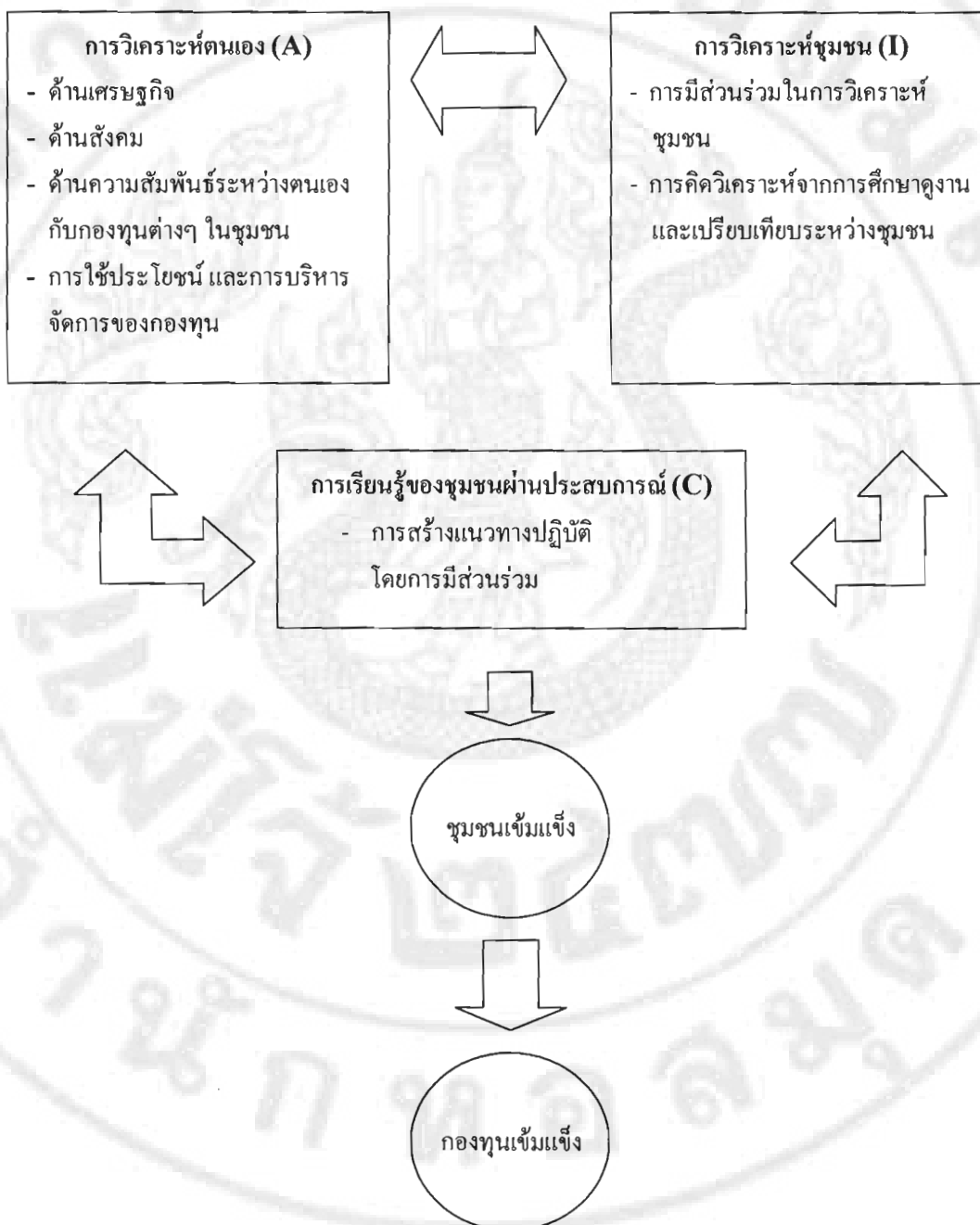
อรสา หน่อปิ่น และคณะ (2547: 22) ในรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการการสร้าง ความเข้มแข็งด้านการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านแม่กะ หมู่ 8 และกองทุนหมู่บ้านแม่ซ้อน หมู่ 4 อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาได้กำหนดประเด็น ความเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์กรชุมชน มาอธิบายความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่สามารถ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและดำรงความเป็นชุมชนอยู่ได้ในทุกสถานการณ์ ทั้งนี้ เพราะ คณะกรรมการ มีความรู้ความสามารถด้านการดำรงความเป็นชุมชนอยู่ได้ในทุกสถานการณ์ ทั้งนี้ เพราะ คณะกรรมการมีความรู้ความสามารถด้านการจัดการ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนมีองค์ประกอบ ที่สำคัญคือ ผู้นำมีคุณภาพ กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน การประสานงาน รวมทั้งการเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชน ได้แก่ ปัจจัยภายในองค์กร คือ คณะกรรมการมีความรู้ความสามารถด้านการจัดการ การประสานงานและปัจจัยภายนอกองค์กร คือ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและเครือข่าย นโยบายรัฐ ลักษณะความเข้มแข็งด้านการจัดการ ธุรกิจ ได้แก่ การจัดการการเงินถูกต้องตรวจสอบได้ การจัดการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ให้ สมาชิกได้รับประโยชน์ร่วมกัน

อนุชาติ พวงสำลี (2545: 101-106) กล่าวถึง กรณีศึกษาเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด ซึ่งได้มี วีรบุรุษ วิสารทสกุล และ วนิดา วินิจจะกุล เป็นคณะทำการศึกษาสรุปได้ว่าความสำเร็จของเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด เกิดจาก (1) หลักการจัดการที่มีวิธีคิดของการนำไปสู่การรวมกลุ่มและร้อยรัดของคนในชุมชน (2) การเติบโตและขยายตัวของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ย่อย ๆ ในพื้นที่ต่าง ๆ เริ่มจากการพบปะแลกเปลี่ยนคิดเห็นเรียนรู้กัน การมีศูนย์ประสานงานกลางและได้รับการสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ทำให้เกิดการเป็นเครือข่ายที่ชัดเจน (3) มีการจัดกิจกรรมด้านการออมทรัพย์เชื่อมโยงกับกิจกรรมสวัสดิการและกิจกรรมแก้ปัญหาสาธารณะของชุมชนรวมทั้งการเชื่อมโยงกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงด้วย (4) ความสามารถของเครือข่ายในการจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ (5) กลไกเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกลุ่มสัจจะฯ ที่มีกิจกรรมต่อยอดจากกิจกรรมด้านการออมทรัพย์เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นเครือข่ายอย่างกว้างขวาง

อารีย์ เชื้อเมืองพาน และคณะ (2547: 82-86) ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนในเขตพื้นที่โครงการหลวง ได้สรุปว่า (1) ต้องมีกระบวนการสร้างผู้บริหารหรือกรรมการโดยให้การอบรมและถ่ายทอดความรู้ตลอดจนข่าวสารหรือสถานการณ์ทางการเงินให้กับคนในหมู่บ้าน รวมถึงการปลูกฝังค่านิยมด้านความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อไม่ให้กองทุนที่มีอยู่ต้องพบความเสี่ยงที่เกิดจากการทุจริต และความลำเอียงในการปล่อยสินเชื่อโดยพิจารณาจากพวกพ้องหรือผลประโยชน์อื่น ๆ (2) ควรส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักและต้องเกิดจากความมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเฉพาะกองทุนประเภทสวัสดิการ ซึ่งยังถือได้ว่ามีขนาดและจำนวนกองทุนน้อยมากเมื่อเทียบกับกองทุนเพื่อการกู้ยืม (3) ควรต้องมีการศึกษาและพัฒนาให้เกิด “ศูนย์กลางทางการเงินชุมชน” เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ทางการเงินชุมชนและเป็นศูนย์เพื่อการส่งสัญญาณและสร้างโอกาสทางการเงินให้กับคนในหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาจะทำให้เห็นถึงความสำเร็จขององค์กรชุมชนอื่น ๆ ที่มีหลายรูปแบบ ทั้งการก่อเกิดกิจกรรม ความคิดในระหว่างการค้าเนินงานและผลของปัญหาในการทำงานการพัฒนาที่ต่อเนื่องกัน จนกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นความสำเร็จตามที่องค์กรชุมชนหรือกลุ่มนั้นได้รับการวิเคราะห์แล้วนำเอาบทเรียนจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คาดว่าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ สามารถเลือกเอาองค์ประกอบหรือกระบวนการใด ๆ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับศักยภาพ ข้อจำกัดและพื้นที่ชุมชนตนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดกระบวนการเรียนรู้จะทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกองทุนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ถึงความต้องการของชุมชนร่วมกัน และสามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ จากการศึกษาดูงาน มาใช้ในการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการกองทุนของชุมชนได้

สมมุติฐานในการวิจัย

การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคกระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์จะทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ถึงตนเอง วิเคราะห์ถึงชุมชน และสามารถวิเคราะห์หาแนวทางในการจัดการชุมชน และส่งผลทำให้กองทุนต่างๆ เกิดความเข้มแข็งได้

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชน
ห้วยทรายขาว ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูลหหลวง ในครั้งนี้ได้กำหนดระเบียบวิธีการ
วิจัย ไว้คือ

สถานที่ดำเนินการวิจัย

บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็น
หมู่บ้านภายใต้เขตการส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูลหหลวง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 2 กลุ่ม คือ

1. ตัวแทนครัวเรือนบ้านห้วยทรายขาวที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
(purposive sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยเลือกจากประชากรที่มีความสามารถในการสื่อสาร
ภาษาไทย และอ่านออกเขียนได้ และให้ความร่วมมือในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (สุชาติ ประสิทธิ์
รัฐสินธุ์ และ คณะ, 2529 :110) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนบ้านห้วยทรายขาว และเพื่อใช้เป็น
ตัวแทนในการศึกษาดูงาน จำนวน 22 คน จากทั้งหมด 22 ครัวเรือน

2. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกองทุนชุมชน จำนวน 7 กองทุน คือ
กองทุนธนาคารข้าว กองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปื๊ยและเม็กคัพันธุ์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุน
คริสต์จักร กองทุนกลุ่มแม่บ้าน และกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกกองทุน ตลอดจนเจ้าหน้าที่
และองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนกองทุนชุมชน เพื่อใช้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกองทุนชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล คือ

1. การจัดเวทีชุมชน และสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะศึกษาข้อมูลจาก ผู้นำชุมชน ในด้านประวัติความเป็นมา โครงสร้างประชากร แหล่งน้ำ การคมนาคม การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะบ้านเรือน การนับถือศาสนา การศึกษา สาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน และการประกอบอาชีพ (ภาคผนวก ก)

2. แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน และข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์และการบริหารจัดการของกองทุนชุมชน โดยจะแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน คือ (ภาคผนวก ข)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน ศึกษาข้อมูลระดับบุคคลในครัวเรือน จำนวน 22 ครัวเรือน ในด้านเชื้อชาติ เพศ อายุ การศึกษา การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การขายผลผลิต รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ทรัพย์สิน และสถานภาพของคนในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์และการบริหารจัดการกองทุน ว่ามีการใช้ประโยชน์อย่างไร มีปัญหา อุปสรรค มีการแก้ไขปัญหา และความคาดหวังในอนาคตเป็นอย่างไร และมีการสอบถามถึงการบริหารจัดการของกองทุนชุมชนว่ามีมากน้อยอยู่ในระดับใด

3. การศึกษาดูงาน ดำเนินการเพื่อชุมชนไปศึกษาดูงานในหมู่บ้านอื่น แล้วกลับมาวิเคราะห์ชุมชนเป็นรายบุคคล เพื่อเปรียบเทียบชุมชนของตนเองกับชุมชนอื่นที่ได้ดูงานมา

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ การสัมภาษณ์ ได้มีการดำเนินการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1.1 กำหนดขอบเขต และเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ จากการสรุปข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์ตามข้อคำถามในแบบสอบถามที่เป็นเชิงปริมาณ โดยผู้ช่วยนักวิจัยและผู้วิจัยที่ได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ จนเข้าใจในเนื้อหาเป็นอย่างดี เป็นผู้อ่านให้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ตอบตามความเป็นจริงอย่างมีอิสระ

1.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมานี้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสม และนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. **ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)** เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากกลุ่มประชากร ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชน ในชนเผ่ามูเซอแดงบ้านห้วยทรายขาว โดยการประยุกต์ใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543: 91-93)

ขั้นตอนที่ 1 A (Appreciation) การสร้างเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยการให้สมาชิกในชุมชนวิเคราะห์ตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซักถามตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือน เพื่อให้รู้จักวิเคราะห์ตนเองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนมองเห็นวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง รวมทั้งให้รู้จักวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกองทุนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 I (Influence) การสร้างเวทีเพื่อวิเคราะห์ชุมชน โดยนำตัวแทนชุมชนไปศึกษาดูงานในหมู่บ้านอื่น แล้วกลับมาวิเคราะห์ชุมชนเป็นรายบุคคล เพื่อเปรียบเทียบชุมชนของตนเองกับชุมชนอื่นที่ได้ดูงานมา หลังจากนั้นจึงได้จัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ชุมชนวิเคราะห์ชุมชนของตนเองเกี่ยวกับกองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

ขั้นที่ 3 C (Control) การเรียนรู้ของชุมชนผ่านประสบการณ์ หลังจากชุมชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาแล้ว ชุมชนได้นำความรู้และประสบการณ์มาดำเนินการพัฒนากองทุนต่าง ๆ ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน จนเกิดผลสัมฤทธิ์

2. **ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)** เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ศึกษาประกอบงานวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. **การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis)** โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจะนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) และส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ของคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและคำตอบในแบบสัมภาษณ์ให้เลือกคำตอบ โดยแยกหาค่าร้อยละเป็นรายชื่อประกอบการบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำเสนอข้อมูลด้วยตาราง และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตีความและหาข้อสรุป

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของตัวแทนครัวเรือนที่มีต่อการใช้ประโยชน์และการบริหารจัดการกองทุนในหมู่บ้านจำนวน 7 กองทุน ได้แก่ ธนาคารข้าว สหกรณ์ร้านค้า กองทุนปุ๋ย กองทุนหมู่บ้าน กองทุนคริสตจักร กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ ใช้สูตรการคำนวณหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (weight mean score: WMS) โดยใช้สูตรประยุกต์ของ ประคอง กรรณสูตร (2542: 68-69) คำนวณค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นของตัวแทนครัวเรือนที่มีต่อกองทุน ดังนี้

$$\text{สูตร WMS} = \frac{3f1 + 2f2 + 1f3}{\text{TRN}}$$

เมื่อ WMS = ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นของตัวแทนครัวเรือนที่มีต่อกองทุนในหมู่บ้าน

f1 = จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบในระดับมาก

f2 = จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบในระดับปานกลาง

f3 = จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบในระดับน้อย

TRN = จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

จากนั้นนำค่าคะแนนที่ได้มากำหนดเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย เพื่อใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบที่คำนวณได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นของตัวแทนครัวเรือนที่มีต่อกองทุน ซึ่งกำหนดขั้นดังนี้

ต่ำ	(1 คะแนน)	ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.67	คะแนน
ปานกลาง	(2 คะแนน)	ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.68 - 2.34	คะแนน
มาก	(3 คะแนน)	ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.35 - 3.00	คะแนน

การวิเคราะห์รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออมของครัวเรือนว่าอยู่ในภาวะสมดุลหรือไม่สมดุลนั้น ได้ใช้สูตรในการวิเคราะห์คือ รายได้ + เงินออม และ รายจ่าย + หนี้สิน เปรียบเทียบกัน โดยกำหนดให้

เงินรายได้ + เงินออม มากกว่า รายจ่าย + หนี้สิน อยู่ในภาวะสมดุล

หมายถึง ภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีเงินรายได้และเงินออมเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและหนี้สิน

เงินรายได้ + เงินออม น้อยกว่า รายจ่าย + หนี้สิน อยู่ในภาวะไม่สมดุล

หมายถึง ภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีเงินรายได้และเงินออมไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและหนี้สิน

2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีกระบวนการเรียนรู้ ทั้ง 3 ขั้นตอนของกระบวนการทำ A-I-C และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มารวบรวม สังเคราะห์ และสรุปรายงานการวิจัย โดยเฉพาะผลการสอบถามในเรื่องข้อมูลการใช้ประโยชน์ และการบริหารจัดการกองทุนของหมู่บ้าน ที่ต้องนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และหาแนวทางในการดำเนินงานของกองทุนได้

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชน ห้วยทรายขาว ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในชนเผ่ามูเซอแดงบ้านห้วยทรายขาว ในการนำเสนอผลการศึกษได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน

ตอนที่ 3 การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในชนเผ่ามูเซอแดง บ้านห้วยทรายขาว

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่ศึกษา

ประวัติความเป็นมา

บ้านห้วยทรายขาว เป็นหมู่บ้านหนึ่งในพื้นที่ส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง ปัจจุบันเป็นห้วยบ้านบวรวิร หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อยู่ระหว่างกันพื้นที่ออกจากการขยายเขตพื้นที่เพิ่มเติมของอุทยานแห่งชาติขุนแจ อยู่ห่างจากที่ตั้งสำนักงานโครงการหลวงแม่ปุนหลวง เป็นระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ประชากรเป็นชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอแดง ทุกคนในหมู่บ้านนับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมด โดยราษฎรกลุ่มแรกของหมู่บ้านอพยพมาจากบ้านแม่โกน ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลป่าไผ่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อแสวงหาที่ทำมาหากิน เนื่องจากถิ่นที่อยู่เดิมไม่สามารถจะมีที่ดินทำกินให้ประกอบอาชีพที่แน่นอนได้ ทำให้สมาชิกส่วนหนึ่ง (20 คนจาก 5 ครอบครัว) พากันออกจากหมู่บ้านแม่โกน เพื่อไปรับจ้างเป็นคณงานปลูกป่าให้หน่วยจัดการต้นน้ำพร้าว ในปี พ.ศ. 2526 แต่รายได้จากการปลูกป่ายังไม่เพียงพอสำหรับการหาเลี้ยงครอบครัว ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ให้การช่วยเหลือโดยให้ครอบครัวดังกล่าวเข้าไปตั้งครัวเรือนสร้างเป็นหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ป่า โดยใช้ชื่อหมู่บ้านว่า แม่จางข้าว ในปี พ.ศ. 2532 เพื่อให้ทำไร่ควบคู่กับการรับจ้างปลูกป่า และดูแลรักษาผืนป่าในบริเวณใกล้เคียง ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชาวบ้านกลุ่มนี้มีความพอใจกับการรับจ้างปลูกป่า ประกอบกับค้นพบทำเลที่มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมกับการใช้เป็นที่ตั้งสร้างอาณาเขตให้เป็นที่อยู่อาศัยและทำกินได้ จึงได้กลับไปชักชวนญาติพี่น้องที่บ้านแม่โกน ให้อพยพมาสร้างถิ่นที่อยู่และทำกิน

ด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านมีความต้องการที่จะได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษาและการดูแลจากทางราชการ จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในปีเดียวกันนี้การศึกษาจึงเข้าถึงหมู่บ้าน โดย กศน. เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการศึกษา สร้างให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ศาสนา จึงทำให้นักบุญเข้ามาเผยแผ่ส่งเสริมศาสนาคริสต์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากเดิมเป็นบ้านห้วยทรายขาว (ตามสภาพพื้นที่ที่มีลำห้วยเป็นทรายขาว) จนถึงปัจจุบัน

ภายหลังต่อมาจำนวนประชากรในหมู่บ้านมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพที่ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงครอบครัวครู กศน. ประจำหมู่บ้าน จึงได้ประสานงานกับศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูง แม่ปุนหลวงที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ ณ บ้านสามกุกา ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ให้เข้ามาให้ความรู้ในด้านการเกษตร โดยเฉพาะการทดลองปลูกพืชผัก เป็นอาชีพ จำนวน 1 ครัวเรือนนำร่องแต่เนื่องจากศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูง ตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน และมีการคมนาคมที่ยากลำบาก เพื่อความสะดวกในการส่งเสริมพัฒนา ทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูงจึงแนะนำให้ไปขอรับการสนับสนุน ภายใต้การส่งเสริมจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง อย่างไรก็ตามชาวบ้านบางส่วนยังไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกเกษตรกรของโครงการหลวง จึงได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มเกษตรกร เพื่อทดลองผลิตพืชผลและเริ่มมีผลผลิตอย่างต่อเนื่อง ทำให้หลายครอบครัวเกิดความสนใจในอาชีพการเกษตรมากขึ้น เนื่องจากมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้บางครอบครัวเลิกอาชีพรับจ้างปลูกป่า และเปลี่ยนมายึดอาชีพการเกษตรปลูกพืชผัก ไม้ผล เป็นอาชีพหลัก และเข้าเป็นสมาชิกโครงการหลวงจนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างประชากร

ชาวบ้านห้วยทรายขาวเป็นชาวเขาสันเข่ามูเซอแดง ส่วนใหญ่อพยพมาจากที่อื่น ในอดีตมีประชากรเพียง 5 ครอบครัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 มีครัวเรือนในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นเป็น 22 หลังคาเรือน ประชากรรวมทั้งหมด 101 คน เป็นเพศชาย 50 คน เพศหญิง 51 คน ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2550 มีประชากร 27 ครัวเรือน 120 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของชุมชนเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น แต่ยังคงมีวิถีชีวิตเดิมอยู่

ที่ตั้งและอาณาเขต

หมู่บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านภายใต้เขตการส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง (ภาพ 2)

ทิศเหนือ

ติดกับเขตบ้านผายอง ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า

ทิศตะวันออก ติดกับเขตบ้านห้วยหินลาดโน ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า
 ทิศตะวันตก ติดกับเขตบ้านแม่ทรายขาว ตำบลแม่แว่น อำเภอพร้าว
 ทิศใต้ ติดกับเขตบ้านแม่ฉางข้าว ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขา และภูเขาสูงสลับซับซ้อน ตั้งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,100 เมตร พื้นที่และยอดเขาลาดต่ำลงในแนวจากทิศตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ ไปทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ โดยมีความลาดเทลงสู่ห้วยทรายขาว ห้วยแม่ฉางข้าว ลงสู่ลุ่มน้ำแม่ลาว มีความลาดชัน อยู่ระหว่าง 20 – 50 % ทำกิน (ภาพ 3)

ลักษณะภูมิอากาศ

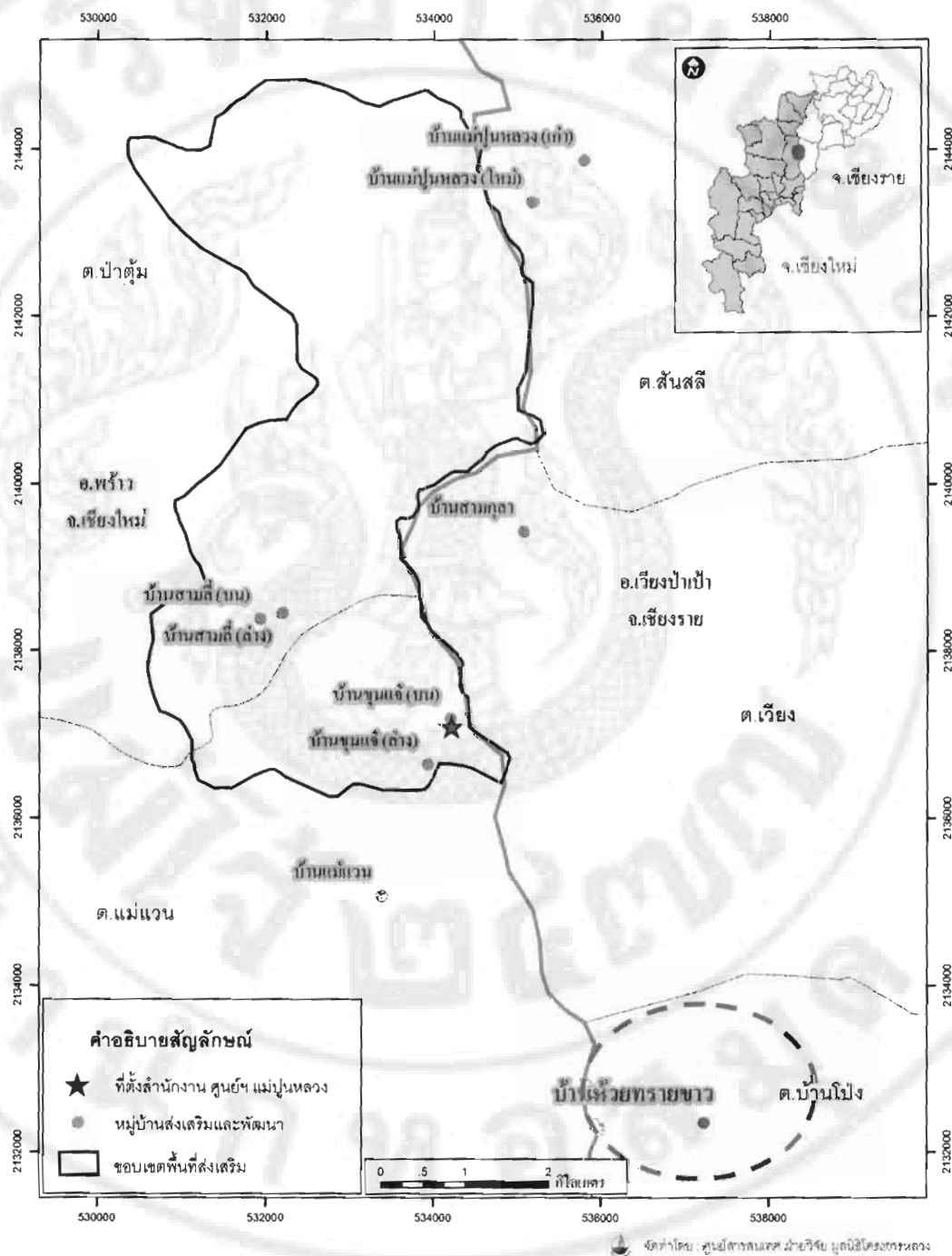
สภาวะของอากาศในพื้นที่ มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 38 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 10 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 24 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,143 มิลลิเมตร ในปี 2549 ช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

ลักษณะดิน

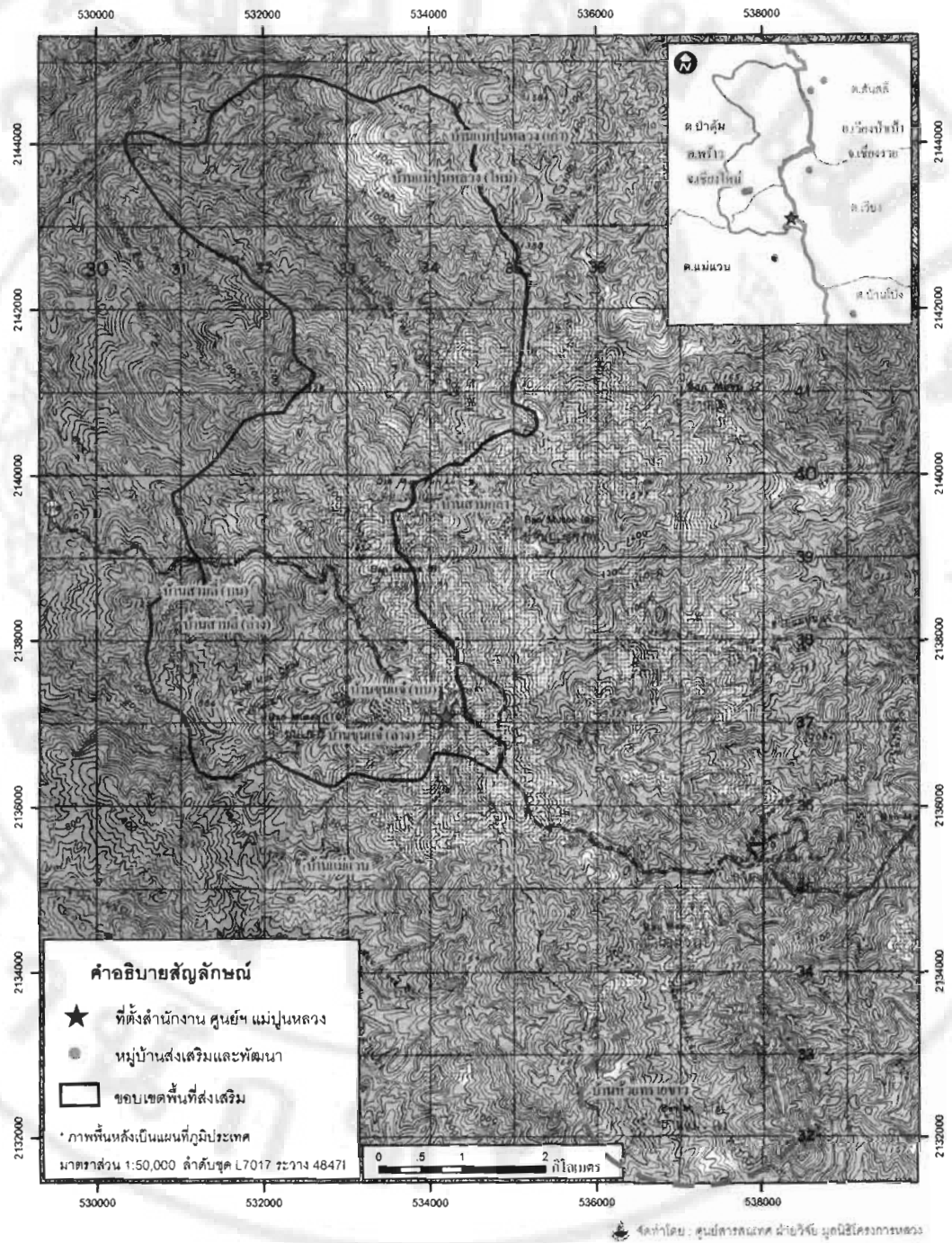
ดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดพวกหินใบโอไทต์แกรนิต ดินลึกมากกว่า 120 เซนติเมตร ดินมีการระบายน้ำดี มีความเป็นกรดเป็นด่างอยู่ระหว่าง pH 4.5 – 6.5

แหล่งน้ำ

มีแหล่งน้ำธรรมชาติ อยู่ 1 ลำห้วย คือ ลำห้วยทรายขาว มีปริมาณน้ำไหลตลอดปี และมีบ่อเก็บน้ำ ขนาด 3.5 X 7 เมตร อยู่ 1 บ่อ ทำประปาภูเขาใช้ในการอุปโภคบริโภคที่ต่อจากแหล่งน้ำมาสู่บ้านเรือนโดยตรง

ภาพ 2 แผนที่ตั้งหมู่บ้านห้วยทรายขาว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ภาพ 3 แผนที่ลักษณะภูมิประเทศศูนย์ฯ แม่ป่วนหลวง และบ้านห้วยทรายขาว

ทรัพยากรป่าไม้

มีลักษณะป่าไม้อยู่ 2 ชนิด คือ ป่าดิบแล้ง (dry evergreen forest) และป่าดิบเขา (hill evergreen forest) มีไม้มีค่าหลายชนิด เช่น ก่อ , แดง , ประคู้ และไม้สน สภาพป่าโดยทั่วไปยังคงความอุดมสมบูรณ์ จากการช่วยกันดูแล และปลูกป่าเสริมของชุมชน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

มีการแบ่งพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ และพื้นที่ทำการเกษตร ที่ได้ปลูกพืชไร่ ไม้ผล พืชผักร้อยละ 2.5 ของพื้นที่ทั้งหมด พืชที่ปลูกโดยการส่งเสริมของโครงการหลวง ส่วนใหญ่ปลูกพืชผักได้แก่ปวยเล้ง เบบี๋สปีแนช มากกว่าการปลูกไม้ผล จำพวกพลับ บัวยและ พืช

การคมนาคม

บ้านห้วยทรายขาว อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ประมาณ 130 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายอำเภอพร้าว-อำเภอเวียงป่าเป้า และห่างจากที่ตั้งสำนักงานโครงการหลวงแม่ปูนหลวง ประมาณ 7 กิโลเมตร มีถนนหลักเข้าหมู่บ้านเพียงเส้นเดียว ทางเข้าหมู่บ้านเริ่มจากแยกถนนทางสายหลักอำเภอพร้าว-อำเภอเวียงป่าเป้า มีระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร เป็นถนนดินแดง

ลักษณะบ้านเรือน

ลักษณะบ้านเรือนโดยส่วนใหญ่เป็นบ้านที่ยกพื้นสูง มีฝายบ้านที่ทำจากไม้ไผ่ หลังคาบ้านทำด้วยใบจาก หญ้าคา และสังกะสี มีบ้านเพียงสามหลังที่สร้างจากไม้ที่มีสภาพค่อนข้างแข็งแรง และมีเพียง 9 ครัวเรือนที่มีห้องส้วม แต่ในปัจจุบันปี 2550 มีส้วมครบทุกหลังคาเรือนแล้ว

การนับถือศาสนา

ชาวบ้านห้วยทรายขาวทุกคนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีโบสถ์ตั้งอยู่ที่เชิงเขาในหมู่บ้านเป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีทางศาสนาคริสต์ ทุกวันอาทิตย์ชาวบ้านจะร่วมใจกันทำศาสนกิจทางศาสนา โดยมี นายประจักษ์ จงกล้า เป็นผู้นำประกอบพิธีทางศาสนา

การศึกษา

การศึกษาของหมู่บ้าน มีศูนย์การเรียนชุมชนทางไกลแม่ฟ้าหลวงเป็นสถานศึกษาของหมู่บ้าน โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงราย ได้ก่อสร้างอาคารเรียนของศูนย์การ

เรียนห้วยทรายขาวขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อเป็นที่อบรมเลี้ยงดูเด็กเล็ก และเป็นที่เรียนการศึกษาผู้ใหญ่หรือ การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

สาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน

ตั้งสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้าน คือ อาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน ใช้เป็นที่ ประชุมและรวมกลุ่มของหมู่บ้าน นอกจากนี้ ชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มกันก่อสร้างสหกรณ์ร้านค้า เพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับชาวบ้าน และมีการนำผลกำไรมาปันผลระหว่างสมาชิก โดยได้รับการ สนับสนุนจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูลองหลวง

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน

ข้อมูลส่วนบุคคล และสังคม ของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.73 เป็นเพศชาย และร้อยละ 27.27 เป็นเพศหญิง ผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.91 มีอายุ ระหว่าง 31-45 ปี รองลงมา ร้อยละ 36.36 มีอายุระหว่าง 16-30 ปี และร้อยละ 22.73 มีอายุระหว่าง 46-60 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุสูงสุดมีอายุ 58 ปี และอายุต่ำสุด 22 ปี โดยเฉลี่ยผู้ให้ข้อมูลมีอายุ เฉลี่ย 37 ปี ทางด้านสถานภาพการสมรส จากการศึกษพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.73 มี สถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว และร้อยละ 27.27 เป็นคู่สมรส ด้านระดับการศึกษาพบว่า ผู้ให้ ข้อมูลโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.64 ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน รองลงมา ร้อยละ 27.27 สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 และร้อยละ 9.09 สำเร็จการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชายที่มีอายุอยู่ในช่วง วยทำงาน เป็นกำลังของครอบครัว ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้ชายที่มี สถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอายุอยู่ในช่วงวัยทำงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ชุมชนบ้าน ห้วยทรายขาวเป็นชุมชนที่จัดตั้งใหม่และเป็นชุมชนขยาย จึงทำให้หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่อยู่ ในช่วงวัยทำงาน ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่อยู่ในฐานะการสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง ถึงแม้ว่า ส่วนใหญ่จะไม่ได้ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนก็ตาม แต่ก็ถือว่าหัวหน้าครอบครัวเหล่านี้ได้รับการ ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดำรงชีพจากบรรพบุรุษมาช้านาน จึงทำให้สามารถ เรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ ในการสร้างครอบครัวได้

นอกจากนั้นในด้านสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.09 มี สมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4-6 คน รองลงมา ร้อยละ 27.27 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 1-3 คน

และร้อยละ 13.64 มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 6 คน โดยผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดจำนวน 7 คน และน้อยที่สุดจำนวน 2 คน โดยเฉลี่ยแล้วผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน ทางด้านอายุของสมาชิกในครัวเรือน พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.47 มีอายุของสมาชิกในครัวเรือนเป็นวัยแรงงานอายุ 15-60 ปี รองลงมาร้อยละ 24.75 เป็นเด็กวัยเรียนอายุ 7-14 ปี ร้อยละ 13.86 เป็นเด็กอายุแรกเกิด-6 ปี และร้อยละ 7.92 เป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวน 3-6 คน และอายุของสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 15-60 ปี มีจำนวน 53 คน ร้อยละ 52.47 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในชุมชนเป็นกลุ่มชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ซึ่งหากครอบครัวใดที่มีจำนวนสมาชิกมากก็ทำให้มีกำลังแรงงานทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้น จึงทำให้แทบทุกครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 คน และหากสมาชิกส่วนใหญ่ของครัวเรือนอยู่ในวัยทำงาน ได้ก็ยิ่งเพิ่มผลผลิตได้มากเช่นกัน นอกจากนี้จะพบว่าหากสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้อยู่ในวัยทำงาน ก็จะเป็นเด็กในวัยเรียนเป็นส่วนมาก แสดงให้เห็นว่าในครัวเรือนยุคใหม่ ได้ส่งเสริมให้สนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระบบทั้งสิ้น

ในเรื่อง การตั้งถิ่นฐาน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 4.55 ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่เกิด ส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.45 อพยพมาจากที่อื่น โดยอพยพมาจากจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด คือ ร้อยละ 61.90 อพยพมาจากอำเภอพร้าว ร้อยละ 23.82 อพยพมาจากอำเภอฝาง นอกนั้นอพยพมาจากจังหวัดเชียงราย ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอแม่สาย คิดเป็นร้อยละ 4.76 เท่ากัน ส่วนระยะเวลาที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านห้วยทรายขาว พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 42.86 อพยพมาอยู่ 16-20 ปี รองลงมาร้อยละ 28.57 อพยพมาอยู่ 6-10 ปี ร้อยละ 19.05 อพยพมาอยู่ 11-15 ปี นอกจากนี้จำนวนผู้อพยพมาอยู่ 1-5 ปี และอพยพมาอยู่มากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.76 เท่ากัน โดยผู้ให้ข้อมูลอพยพมาอยู่นานที่สุด 21 ปี และอพยพมาอยู่น้อยที่สุด 5 ปี โดยเฉลี่ยแล้วผู้ให้ข้อมูลอพยพมาอยู่ 14 ปี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดอพยพมาจากถิ่นอื่น โดยส่วนใหญ่ อพยพมาจากอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 14 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หมู่บ้านห้วยทรายขาว เป็นหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นใหม่ได้ไม่นาน จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดอพยพมาจากถิ่นอื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาบริบทของพื้นที่ ที่พบว่า ประชากรกลุ่มแรกของหมู่บ้านอพยพมาจากบ้านแม่โกน หมู่ 3 ตำบลป่าไผ่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา จึงทำให้มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเพียง 10 กว่าปีเท่านั้น

สำหรับการประกอบอาชีพ จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.45 ประกอบอาชีพเพื่อการค้า คือการเพาะปลูก รองลงมาร้อยละ 4.55 เลี้ยงสัตว์ โดยร้อยละ 72.73

ของครัวเรือนทั้งหมดประกอบอาชีพเพื่อยังชีพ โดยมีการรับจ้างมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56.25 รองลงมาร้อยละ 25.00 เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 12.50 สอนศาสนา และร้อยละ 6.25 เพาะปลูก การถือครองที่ดิน และผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง ผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลประกอบอาชีพเชิงพาณิชย์ คือ การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพเพื่อการยังชีพ คือ การรับจ้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เมื่อเริ่มแรกของกลุ่มผู้อพยพมาจากถิ่นอื่น ได้มีอาชีพหลักคือการรับจ้างเป็นงานปลูกป่าให้หน่วยจัดการต้นน้ำพรวัว จึงทำให้มีรายได้หลักเพื่อการยังชีพคือการรับจ้าง และเมื่อมีจำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้รายได้ในครัวเรือนไม่พอใช้จ่าย จึงขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในด้านการปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างรายได้เสริม และถือว่าเป็นรายได้เชิงพาณิชย์ได้ด้วย

ด้านจำนวนที่ดินทำกิน จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ร้อยละ 54.55 มีที่ดินทำกินจำนวน 10-20 ไร่ รองลงมาร้อยละ 22.73 มีที่ดินทำกิน 41-50 ไร่ และร้อยละ 13.64 มีที่ดินทำกินต่ำกว่า 10 ไร่ นอกนั้น มีที่ดินทำกิน 21-30 ไร่ และ 31-40 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.54 เท่ากัน โดยผู้ที่มีที่ดินทำกินน้อยที่สุดจำนวน 3 ไร่ และมากที่สุดจำนวน 50 ไร่ โดยเฉลี่ยแล้วมีที่ดินทำกิน 22.55 ไร่ต่อราย ทั้งนี้มีประเภทที่ดินทำกิน คือ ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.65 มีที่ดินทำกินเป็นที่ไร่ รองลงมา ร้อยละ 41.13 มีที่ดินเป็นที่สวน และร้อยละ 2.22 มีที่ดินเป็นที่นา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนแต่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยมีจำนวนพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 22.55 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่เพื่อทำไร่ ทำสวน และทำนา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ใหม่สามารถจับจองพื้นที่ทำกินของตนเองได้ จึงทำให้ทุกครัวเรือนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งมีข้อสังเกตว่า หากครัวเรือนใดที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่นานจะมีพื้นที่ทำกินค่อนข้างมาก และจำนวนพื้นที่ทำกินก็จะสอดคล้องกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนด้วย เพราะหากครอบครัวใดมีจำนวนสมาชิกมากก็จะมี การขยายพื้นที่ทำกินมากเช่นกัน ทั้งนี้จะพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ใช้เพื่อการทำไร่ และทำสวน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง จึงเหมาะสำหรับการทำไร่และทำสวนมากกว่าการทำนา

สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินนั้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ร้อยละ 30.36 เท่ากัน ใช้พื้นที่เพื่อปลูกข้าวโพดและปลูกผัก คือ ผักปวยเล้ง รองลงมาร้อยละ 25.00 ใช้พื้นที่เพื่อการปลูกไม้ผล ได้แก่ บัวบก พลับ ท้อ และมะม่วง และร้อยละ 14.28 ได้ใช้พื้นที่เพื่อการทำนา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์เพื่อปลูกข้าวโพด และปลูกผัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่จะใช้เพื่อทำไร่ จึงนิยมทำไร่ข้าวโพดมาก อีกทั้งข้าวโพดยังเป็นพืชที่ปลูกง่าย โตเร็ว และไม่ต้องใช้น้ำมาก ก็สามารถเจริญเติบโตได้ จึงทำให้นิยมปลูก นอกจากนี้ยังนิยมการปลูกผักเช่นกัน อาจเป็นเพราะชาวบ้านได้รับการสนับสนุนความรู้และเมล็ดพันธุ์ จากศูนย์

พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูนหลวง ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ตลอดจนการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร จึงทำให้ชาวบ้านให้ความสนใจปลูกผักมากขึ้น โดยเฉพาะผักปวยเล้ง ที่นิยมปลูกมากที่สุด

ทางด้านการเลี้ยงสัตว์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 45.95 เลี้ยงไก่ รองลงมาร้อยละ 43.25 เลี้ยงสุกร ร้อยละ 8.10 เลี้ยงปลา และร้อยละ 2.70 เลี้ยงเป็ด ตามลำดับ และการขายผลผลิต จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกครัวเรือน ทั้งหมดขายผลผลิตให้ตลาดโครงการหลวง นอกจากนั้น บางครัวเรือนยังขายผลผลิตให้พ่อค้าด้วย คิดเป็นร้อยละ 9.09 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงสัตว์ คือ ไก่และสุกรมากที่สุด และมีการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้กับโครงการหลวงทุกครัวเรือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ไก่และสุกร เป็นสัตว์เลี้ยง มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากที่สุด เลี้ยงง่าย โตไว สามารถเลี้ยงเพื่อการบริโภคในครัวเรือนหรือเพื่อการจำหน่ายก็ได้ จึงทำให้เป็นสัตว์ที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด สำหรับแหล่งที่ขายผลผลิตทางการเกษตรนั้น ส่วนใหญ่จะขายให้กับโครงการหลวง ทั้งนี้เพราะ โครงการหลวงได้ส่งเสริมการผลิต สนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและการตลาดให้แก่กลุ่มเกษตรกรครบวงจร จึงทำให้เกษตรกรไม่ต้องไปจำหน่ายผลผลิตให้กับบุคคลภายนอกอีก ซึ่งผลผลิตที่จำหน่ายให้แก่โครงการหลวง คือ ไม้ผล และพืชผัก รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนแสดงไว้ในตาราง 1

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับรายได้ครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 30,000 บาท และระหว่าง 30,000-60,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.27 เท่ากัน รองลงมาร้อยละ 18.18 มีรายได้ครัวเรือนระหว่าง 90,001-120,000 บาท นอกนั้น มีรายได้ครัวเรือนระหว่าง 120,001-150,000 บาท และมากกว่า 150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.64 เท่ากัน โดยมีรายได้ครัวเรือนสูงสุด 182,000 บาท และมีรายได้ครัวเรือนต่ำสุด 16,000 บาท โดยมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 79,863 บาท ทั้งนี้จากการศึกษาถึงความคิดเห็นต่อรายได้ของครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 54.55 มีความคิดเห็นว่ามีรายได้พอใช้ในครัวเรือน และอีกร้อยละ 45.45 มีความคิดเห็นว่ามีรายได้ไม่พอใช้ในครัวเรือน

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง		ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	16	72.73
	หญิง	6	27.27
อายุ			
	ต่ำกว่า 15 ปี	0	0.00
	16-30 ปี	8	36.36
	31-45 ปี	9	40.91
	46-60 ปี	5	22.73
(ค่าสูงสุด = 58 ค่าต่ำสุด = 22 ค่าเฉลี่ย 37.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.24)			
สถานภาพ			
	หัวหน้าครอบครัว	16	72.73
	คู่สมรส	6	27.27
	บุตร	0	0
	ผู้อาศัย	0	0
ระดับการศึกษาในระบบโรงเรียน			
	ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน	14	63.64
	ประถมศึกษา 1-6	6	27.27
	มัธยมศึกษา 1-6	2	9.09
สมาชิกในครัวเรือน			
	1-3 คน	6	27.27
	4-6 คน	13	59.09
	มากกว่า 6 คน	3	13.64
(ค่าสูงสุด = 7 ค่าต่ำสุด = 2 ค่าเฉลี่ย 4.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.62)			

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
อายุของสมาชิกในครัวเรือน		
เด็ก อายุแรกเกิด-6 ปี	14	13.86
เด็กวัยเรียน อายุ 7-14 ปี	25	24.75
วัยแรงงาน อายุ 15-60 ปี	54	53.47
ผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป	8	7.92
การตั้งถิ่นฐาน		
ตั้งแต่เกิด	1	4.55
อพยพมาจากที่อื่น	21	95.45
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	13	61.90
อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่	5	23.82
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	1	4.76
อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	1	4.76
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	1	4.76
ระยะเวลาที่อพยพมา		
1- 5 ปี	1	4.76
6- 10 ปี	6	28.57
11-15 ปี	4	19.05
16-20 ปี	9	42.86
มากกว่า 20 ปี	1	4.76
(ค่าสูงสุด = 21 ค่าต่ำสุด = 5 ค่าเฉลี่ย 14.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.36)		
การประกอบอาชีพ		
เพื่อการค้า	22	100.00
เพาะปลูก	21	95.45
เลี้ยงสัตว์	1	4.55

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อยังชีพ	16	72.73
เพาะปลูก	1	6.25
รับจ้าง	9	56.25
เลี้ยงสัตว์	4	25.00
สอนศาสนา	2	12.50
จำนวนที่ดินทำกิน		
ต่ำกว่า 10 ไร่	3	13.64
10-20 ไร่	12	54.55
21-30 ไร่	1	4.54
31-40 ไร่	1	4.54
41-50 ไร่	5	22.73
(ค่าสูงสุด = 50 ค่าต่ำสุด = 3 ค่าเฉลี่ย 22.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 17.23)		
ประเภทที่ดินทำกิน* (ผู้ตอบ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ที่ไร่	20	58.82
ที่สวน	8	23.53
ที่นา	6	17.65
รวม	34	100.00
การใช้ประโยชน์ที่ดินทำกิน* (ผู้ตอบ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ปลูกข้าว	8	14.28
ปลูกข้าวโพด	17	30.36
ปลูกไม้ผล	14	25.00
ปลูกผัก	17	30.36
รวม	56	100.00

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
การเลี้ยงสัตว์* (ผู้ตอบ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ไก่	17	45.95
สุกร	16	43.25
ปลา	3	8.10
เป็ด	1	2.70
รวม	37	100.00
การขายผลผลิต* (ผู้ตอบ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ขายให้ตลาดโครงการหลวง	22	91.67
ขายให้พ่อค้า	2	8.33
รวม	24	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ทางด้านรายจ่ายครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.82 มีรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 30,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 22.73 18.18 13.64 9.09 และ 4.54 มีรายจ่ายครัวเรือนระหว่าง 30,000-60,000 บาท มีรายจ่ายครัวเรือนระหว่าง 120,001-150,000 บาท มีรายจ่ายครัวเรือนระหว่าง 90,001-120,000 บาท มีรายจ่ายครัวเรือนระหว่าง 60,001-90,000 บาท และ มีรายจ่ายครัวเรือนมากกว่า 150,000 บาท ตามลำดับ โดยมีรายจ่ายครัวเรือนสูงสุด 169,400 บาท ต่ำสุด 15,300 บาท และมีรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย 69,218 บาท สำหรับรายจ่ายของครัวเรือนจากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนบ้านห้วยทรายขาวทั้งหมด 22 ครัวเรือน มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 46.81 รองลงมา ร้อยละ 21.28 เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อทำการเกษตร และร้อยละ 31.91 เป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นในด้านหนี้สินครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนน้อยร้อยละ 13.64 ไม่มีหนี้สิน นอกนั้น ร้อยละ 86.36 มีหนี้สิน โดยครัวเรือนที่มีหนี้สินส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.11 มีหนี้สินเฉลี่ย 1,000-10,000 บาท รองลงมา มีหนี้สิน 10,001-20,000 บาท และ 30,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.05 เท่ากัน ร้อยละ 10.53 มีหนี้สินครัวเรือนระหว่าง 20,001-30,000 บาท และร้อยละ 5.26 มีหนี้สินครัวเรือนมากกว่า 40,000 บาท โดยมีหนี้สินครัวเรือนสูงสุด 46,000 บาท และมีหนี้สินครัวเรือนต่ำสุด 1,000 บาท โดยมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 18,789 บาท

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 77,863 บาทต่อปี หรือมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 6,655 บาท และผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่ารายได้พอใช้ในครัวเรือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้จากการรับจ้างและการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีรายได้พอสมควรและสามารถใช้จ่ายในครอบครัวได้ ซึ่งหากพิจารณาถึงอัตราค่าครองชีพในพื้นที่ที่มีไม่สูงมาก จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่ารายได้ทั้งหมดพอใช้ในครัวเรือน สำหรับในด้านรายจ่ายนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีรายจ่ายเฉลี่ย 69,218 บาทต่อปี หรือเฉลี่ยเดือนละ 5,768 บาท ซึ่งถือว่าเป็นรายจ่ายที่ค่อนข้างสูง โดยค่าใช้จ่ายของทุกครัวเรือนเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ค่าข้าว ค่ากับข้าว ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าของใช้ที่จำเป็นในครัวเรือน ค่าเล่าเรียนบุตร และค่าบริจาค งานพิธีกรรม เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการเกษตร และค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ ผลการศึกษาด้านรายรับและรายจ่ายในครัวเรือนได้สะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้ โดยเกือบทุกครัวเรือนมีรายจ่ายค่อนข้างสูง โดยเฉพาะรายจ่ายเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งหากในครัวเรือนสามารถลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ได้ ก็ทำให้ครัวเรือนมีจำนวนเงินเหลือเพื่อการออมหรือชำระหนี้สินมากขึ้นด้วย

ในส่วนของเงินออม จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 18.18 ไม่มีเงินออม นอกนั้น ร้อยละ 81.82 มีเงินออม โดยครัวเรือนที่มีเงินออมส่วนใหญ่ร้อยละ 77.78 มีเงินออมเฉลี่ยต่ำกว่า 3,000 บาท รองลงมาร้อยละ 16.67 มีเงินออมมากกว่า 10,000 บาท และร้อยละ 5.55 มีเงินออมระหว่าง 3,000-10,000 บาท โดยมีเงินออมครัวเรือนสูงสุด 30,500 บาท และมีเงินออมครัวเรือนต่ำสุด 500 บาท โดยมีเงินออมครัวเรือนเฉลี่ย 4,555 บาท

และทางด้านทรัพย์สิน จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีทรัพย์สินในครัวเรือน ได้แก่ จักรยานยนต์ร้อยละ 81.82 วิทยุเทป/ซีดีร้อยละ 72.73 โทรทัศน์ร้อยละ 54.55 โทรศัพท์มือถือร้อยละ 13.64 อื่นๆ ร้อยละ 13.64 ได้แก่ เครื่องปั่นไฟ พัดลม รถเข็น และจานดาวเทียม เป็นต้น และเครื่องจักรกลเกษตร (รถไถนา) ร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

หากพิจารณาในด้านหนี้สินและเงินออมพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 18,789 บาทต่อปี หรือเฉลี่ยเดือนละ 1,566 บาท และมีเงินออมเฉลี่ย 4,555 บาทต่อปี หรือเฉลี่ยเดือนละ 380 บาท ทั้งนี้หากจะมองถึงสถานะเศรษฐกิจโดยรวมของครัวเรือนแล้ว ครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีสถานะทางเศรษฐกิจไม่สมดุลคือ รายได้รวมกับเงินอมน้อยกว่ารายจ่ายรวมกับหนี้สิน เป็นจำนวนเงินเฉลี่ย 3,589 บาท ทั้งนี้จะพบว่าหนี้สินส่วนใหญ่เกิดจากการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน ได้แก่ รถจักรยานยนต์ วิทยุเทป/ซีดี และโทรทัศน์ เป็นต้น จึงทำให้ครัวเรือนมีภาวะหนี้สินที่สูง แต่ในขณะเดียวกันครัวเรือนก็มีทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน รายละเอียดข้อมูลด้านรายได้ รายจ่าย หนี้สิน การออมและทรัพย์สินในครัวเรือน (ตาราง 2)

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ของครัวเรือน		
ต่ำกว่า 30,000 บาท	6	27.27
30,000-60,000 บาท	6	27.27
60,001-90,000 บาท	0	0.00
90,001-120,000 บาท	4	18.18
120,001-150,000 บาท	3	13.64
มากกว่า 150,000 บาท	3	13.64
(ค่าสูงสุด = 182,000 ค่าต่ำสุด = 16,000 ค่าเฉลี่ย = 79,863.64 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 56,546.90)		
ความคิดเห็นต่อรายได้ของครัวเรือน		
พอใช้	12	54.55
ไม่พอใช้	10	45.45
รายจ่ายของครัวเรือน		
ต่ำกว่า 30,000 บาท	7	31.82
30,000-60,000 บาท	5	22.73
60,001-90,000 บาท	2	9.09
90,001-120,000 บาท	3	13.64
120,001-150,000 บาท	4	18.18
มากกว่า 150,000 บาท	1	4.54
(ค่าสูงสุด = 169,400 ค่าต่ำสุด = 15,300 ค่าเฉลี่ย = 69,218.18 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 52,354.73)		
ประเภทรายจ่ายของครัวเรือน* (ผู้ตอบ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	22	46.81
ค่าใช้จ่ายเพื่อทำการเกษตร	10	21.28
ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์	15	31.91
รวม	47	100.00

ตาราง 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
หนี้สินของครัวเรือน		
ไม่มีหนี้สิน	3	13.64
มีหนี้สิน	19	86.36
1,000-10,000 บาท	8	42.11
10,001-20,000 บาท	4	21.05
20,001-30,000 บาท	2	10.53
30,001-40,000 บาท	4	21.05
มากกว่า 40,000 บาท		
(ค่าสูงสุด = 46,000 ค่าต่ำสุด = 1,000 ค่าเฉลี่ย = 18,789.47		
และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13,493.12)		
เงินออมของครัวเรือน		
ไม่มีเงินออม	4	18.18
มีเงินออม	18	81.82
ต่ำกว่า 3,000 บาท	14	77.78
3,000-10,000 บาท	1	5.55
มากกว่า 10,000 บาท	3	16.67
(ค่าสูงสุด = 30,500 ค่าต่ำสุด = 500 ค่าเฉลี่ย = 4,555.56		
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9,079.53)		
ทรัพย์สิน* (ผู้ตอบ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
จักรยานยนต์	18	33.96
เครื่องจักรกลเกษตร (รถไถนา)	1	1.89
โทรศัพท์มือถือ	3	5.66
โทรทัศน์	12	22.64
วิทยุเทป/ซีดี	16	30.19
อื่นๆ เช่น จานดาวเทียม	3	5.66
รวม	53	100.00

สถานภาพของคนในครัวเรือน

จากการศึกษาสถานภาพของคนในครัวเรือน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด มีงานทำ โดยทุกครัวเรือนมีสมาชิกเป็นผู้ทำงานเกษตรทั้งหมด และมีบางครัวเรือนสมาชิกในครัวเรือนยังต้องทำงานรับจ้างร่วมด้วย เพื่อให้พอกินพอใช้ ร้อยละ 54.55 อีกทั้งยังมีบางครัวเรือนที่สมาชิกในครัวเรือนไม่ได้ทำงานคือ เด็กเล็ก เด็กวัยเรียน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ร้อยละ 50.00 ในส่วนความเป็นอยู่ในปัจจุบันในครัวเรือน พบว่า มีความเห็นที่อยู่ได้ดีในปัจจุบันแล้ว ร้อยละ 86.36 ส่วนอีกร้อยละ 13.64 คิดว่าความเป็นอยู่ในปัจจุบันอยู่ได้แต่ไม่ดี เนื่องจากมีปัญหาภาระด้านหนี้สินสำหรับการพึ่งตนเองได้ในครัวเรือน พบว่า ร้อยละ 68.18 มีความเห็นว่าสามารถพึ่งตนเองได้ ส่วนอีกร้อยละ 31.82 คิดว่าไม่สามารถพึ่งตนเองได้ จากสาเหตุไม่มีทุนทำกิน อายุมาก ปัญหาสุขภาพ และ เป็นบุคคลที่ยังไม่ได้รับสัญชาติ (ไม่มีบัตรประชาชน)

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกของครัวเรือนทุกครัวเรือนหากเป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ก็จะต้องเข้าสู่ระบบการทำงานทั้งในภาคการเกษตรที่ต้องทำเป็นอาชีพของครัวเรือน และในบางครอบครัวถ้ามีรายได้ยังไม่เพียงพอก็ต้องทำงานรับจ้างร่วมด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในครัวเรือนมีรายจ่ายที่ค่อนข้างมาก ซึ่งหากครัวเรือนใดมีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายและหนี้สินแล้วก็ไม่จำเป็นต้องหารายได้เสริมอีก แต่ส่วนใหญ่มีรายจ่ายมากและหนี้สินค่อนข้างมาก จึงทำให้ต้องรับจ้างเพิ่มด้วย โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันก็อยู่ได้ดีและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะมีบางครัวเรือนที่พบว่าสภาพความเป็นอยู่ยังไม่ดีพอเพราะมีภาระหนี้สินมากนั่นเอง รายละเอียดข้อมูลสถานภาพของคนในครัวเรือน แสดงไว้ในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของคนในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้มีงานทำในครัวเรือน	22	100.00
1 คน	1	4.55
2 คน	13	59.09
3 คน	4	18.18
4 คน	4	18.18
จำนวนผู้ทำการเกษตรในครัวเรือน	22	100.00
1 คน	2	9.09
2 คน	13	59.09
3 คน	3	13.64
4 คน	4	18.18
จำนวนผู้ทำงานรับจ้างในครัวเรือน	12	54.55
1 คน	2	16.67
2 คน	8	66.67
3 คน	1	8.33
4 คน	1	8.33
จำนวนผู้ไม่ได้ทำงานในครัวเรือน	11	50.00
1-3 คน	8	72.73
4-6 คน	3	27.27
จำนวนผู้มีบัตรประกันสุขภาพในครัวเรือน	19	86.36
1-3 คน	10	52.63
4-6 คน	8	42.11
มากกว่า 6 คน	1	5.26
จำนวนผู้พิการในครัวเรือน	1	4.55

ตาราง 3 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)	
	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	4	18.18
1 คน	2	50.00
2 คน	2	50.00
จำนวนผู้ได้รับความช่วยเหลือในครัวเรือน	2	9.09
1 คน	1	50.00
2 คน	1	50.00
ความเป็นอยู่ปัจจุบันในครัวเรือน	22	100.00
อยู่ได้ดี	19	86.36
อยู่ได้แต่ไม่ดี	3	13.64
การพึ่งตนเองในครัวเรือน	22	100.00
พึ่งตนเองได้	15	68.18
พึ่งตนเองไม่ได้	7	31.82

ตอนที่ 3 การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในชนเผ่ามูเซอแดง บ้านห้วยทรายขาว

การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในชนเผ่ามูเซอแดงบ้านห้วยทรายขาว ประกอบด้วยกระบวนการเรียน 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ตนเอง การวิเคราะห์ชุมชน และการเรียนรู้ของชุมชนผ่านประสบการณ์ ทั้งนี้ได้อาศัยเทคนิควิธีการสื่อสารการให้โอกาสชาวบ้านได้พูดคุย โดยการจัดเวทีชุมชนที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ หรือผู้วิจัยพูดแต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ได้ให้โอกาสแก่ชาวบ้านพูด และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระไม่มีบทสรุปที่บ่งชี้ถึงความถูกต้องหรือความผิด โดยให้ชาวบ้านสื่อสารผ่านผู้จัดกระบวนการ การวาดรูป กิจกรรมนันทนาการ ทั้งนี้เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ (ฟัง เขียน อ่านได้น้อย) ซึ่งผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมชุมชนในครั้งนี้ ก่อให้เกิดความไว้วางใจในบุคลากรที่เข้าไปดำเนินการรวมถึงปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มของชุมชนร่วมกัน โดยเริ่มกระบวนการการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เป็นบุคคลที่คนในชุมชนรู้จักเป็นอย่างดี ได้แก่ ผู้นำทางธรรมชาติ จำนวน 4 ราย คือ

นายประจักษ์ จอห์น นายจะหา จอห์น นายจะอื้อ จะก่า และนายสุข จะแล จากนั้นก็แนะนำโครงการวิจัยที่มาของการดำเนินการ วัตถุประสงค์และรายละเอียดโครงการ นอกจากนี้ การประชุมกลุ่มย่อยกับหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมายเมื่อประเมินบริบทและสถานการณ์ของชุมชน จากการเข้าประชุมกลุ่มย่อยจากผู้นำทางธรรมชาติและจากการเข้าสำรวจชุมชน พบว่า ทั้งผู้นำทางธรรมชาติและชาวบ้านให้ความสนใจและเข้าร่วมโครงการทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยให้เหตุผลว่า จะทำให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนาด้านที่ดีขึ้น อีกทั้งโครงการนี้ยังได้รับความสนใจจากองค์กรในท้องถิ่น เนื่องจากเป็นหมู่บ้านเล็ก ไม่มีผู้นำอย่างเป็นทางการ ที่ผ่านมาก็ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบกับข้อมูลทางราชการมาจัดเก็บจากหมู่บ้านยังไม่เคยมีอยู่ ซึ่งผลการศึกษาและสังเกตการณ์ที่ได้มีดังนี้

กระบวนการสร้าง A (Appreciation)

ขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (วิเคราะห์ตนเอง ดูตนเอง)

ผู้วิจัยต้องเข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ในเรื่องความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ปัญหาต่างๆ เฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง ๆ ละ 3-4 ชั่วโมง ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในวันอาทิตย์ตอนบ่าย หลังจากชาวบ้านได้ทำพิธีทางศาสนาคริสต์ไปโบสถ์แล้ว หรือช่วงกลางคืน ตั้งแต่ กรกฎาคม 2548- สิงหาคม 2549 เพื่อทำความรู้จักคุ้นเคย และเป็นการเชื่อมโยงเรียนรู้แลกเปลี่ยนทุกข์สุขต่อกัน ให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงกันได้ กับแกนนำชุมชน ตลอดจนสมาชิกชุมชนทุกหลังคาเรือน โดยบางครั้งก็จะไปนอนพักแรมค้างในบ้านของแกนนำชุมชน เพื่อเป็นการให้เกียรติและแสดงความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ทำให้เกิดความไว้วางใจต่อกัน และมีการสร้างความเชื่อถือนี้อารมณ์ร่วมกัน โดยผ่านกิจกรรมพัฒนาต่างๆ เช่น การปรับปรุงสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชน ได้แก่ สะพาน ถนนฯ เป็นต้น และที่สำคัญคือการแสดงออกถึงความห่วงใยอาทรต่อกัน ในยามที่ชาวบ้านมีทุกข์หรือเดือดร้อน เช่น การดูแลเรื่องการเจ็บไข้ได้ป่วย

ผู้วิจัยมักจะเน้นการทำความเข้าใจกับแกนนำชุมชน ส่วนใหญ่ในยามที่ชาวบ้านมีเวลาว่าง มีบรรยากาศสบาย ก่อนที่จะเริ่มทำเวทีชาวบ้านจะสอบถามถึงความพร้อมของชาวบ้านก่อนเสมอ ในการทำเวทีชาวบ้านจะเน้นถึงการได้ข้อมูลหรือค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมร่วมกันในชุมชน โดยเริ่มจากการให้แต่ละคนได้มีโอกาสพูดถึงเรื่องราวของตนเอง และให้ทุกคนได้มีโอกาสรับฟังในช่วงแรกได้ตั้งเงื่อนไขไม่ให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กัน เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงออกในการพูดและรับฟังอย่างเท่าเทียมกัน จากสิ่งที่ตนเองคาดหวัง และปัจจุบันเป็นอย่างไร จะทำให้ถึงสิ่งที่หวังได้อย่างไร และจะทำอะไรที่เป็นประโยชน์ร่วมกันได้บ้าง ซึ่งบางครั้งมีบางครัวเรือนไม่

สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ชัดเจน ก็เปิดโอกาสให้พูดภาษาท้องถิ่นของตนเอง และใช้ล่ามภาษาในชุมชนแปลถ่ายทอดให้ผู้วิจัยรับฟังอีกที เพื่อให้สามารถเล่าสู่กันฟังได้อย่างอิสระเต็มที่ ไม่ต้องกังวล

ผู้วิจัยพยายามใช้คำถามปลายเปิด เช่น ควรจะช่วยกันทำอย่างไร หรือ จะทำให้เกิดขึ้นได้อย่างไร เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้เรียนรู้เข้าใจกัน เพราะแต่ก่อนชาวบ้านไม่ค่อยโอกาสรับรู้ถึงข้อมูลความเป็นอยู่ของตนเอง ชีวิตส่วนใหญ่จะอยู่กับภาคเกษตร และหาเลี้ยงชีวิตและครอบครัวตนเอง เมื่อได้ร่วมกระบวนการการจัดการกองทุนชุมชนให้เข้มแข็ง โดยดูการเรียนรู้ของชาวบ้าน จากลักษณะสำคัญ คือ การให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนข้อมูล ผ่านเวทีชุมชน การพิจารณา สังเกต วิเคราะห์เปรียบเทียบ การได้ลงปฏิบัติ และการประเมิน สรุปบทเรียนจากแกนนำชุมชน หรือ ชาวบ้านเอง ได้มีการเก็บข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างกองทุนจากการใช้ประโยชน์ของตนเอง ทำให้ชุมชนได้รับรู้ถึงภาวะความเป็นอยู่ที่แท้จริงของตนเองมากขึ้น จากการเก็บข้อมูลพบว่าจำนวนหนี้สินรวมกับรายจ่ายแล้วมีจำนวนมากกว่ารายได้ ซึ่งหนี้สินส่วนใหญ่ที่กู้มาจาก ธ.ก.ส. เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์แล้ว ชุมชนจึงคิดหาวิธีการลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคในการจัดกระบวนการเรียนรู้สื่อสารผ่านกิจกรรม ในรูปของเกมการเรียนรู้ หรือใช้สื่อผู้ช่วยพิเศษผ่านกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

ภาพ 4 กิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (วิเคราะห์ตนเอง ดูตนเอง)

ผลจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ขั้นที่ 1 : การวิเคราะห์ตนเอง

ด้านเศรษฐกิจ

จากการเรียนรู้ร่วมกันพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ จำนวน 12 ราย (ร้อยละ 54.55) เป็นผู้ที่มียาได้น้อยกว่า 100,000 บาทต่อปี และอีกทางร้อยละ 45.45 เป็นผู้ที่มียาได้มากกว่า 100,000 บาทต่อปี โดยมีรายได้เฉลี่ย 79,863.64 บาท ทางด้านรายจ่ายจะพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จำนวน 14 ราย (ร้อยละ 63.64) เป็นผู้ที่มียาจ่ายต่ำกว่า 100,000 บาท และอีกร้อยละ 36.37 เป็นผู้ที่มียาจ่ายมากกว่า 100,000 บาท โดยมีรายจ่ายเฉลี่ย 69,218.18 บาท ส่วนหนี้สินของครัวเรือนจะพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ จำนวน 19 ราย (ร้อยละ 86.36) เป็นผู้ที่มีหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 18,789.47 บาท และอีกร้อยละ 13.64 เป็นผู้ที่ไม่มีหนี้สินในครัวเรือน นอกจากนั้นในด้านการออมของครัวเรือนจะพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จำนวน 18 ราย (ร้อยละ 81.82) เป็นผู้ที่มีเงินออม และอีกร้อยละ 18.18 เป็นผู้ที่ไม่มีเงินออม

ทั้งนี้หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จำนวน 14 ราย (ร้อยละ 63.64) เป็นผู้ที่สภาพเศรษฐกิจในครัวเรือนเกิดความไม่สมดุลของรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออมของครัวเรือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนมีรายจ่าย และหนี้จำนวนมาก ขณะที่จะต้องมีการออมเงินด้วย จึงทำให้เกิดสภาวะความไม่สมดุลของเศรษฐกิจในครัวเรือนได้ อีกทั้งรายจ่ายส่วนใหญ่เกิดจากรายจ่ายของภาคครัวเรือน โดยเฉพาะรายจ่ายเพื่อการดำรงชีพ และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีปริมาณรายจ่ายค่อนข้างสูง และส่งผลกระทบต่อยังภาวะหนี้สินของครัวเรือน ซึ่งโดยรวมพบว่าชาวบ้านมีรายรับและเงินอมน้อยกว่ารายจ่ายและหนี้สินเฉลี่ย 3,588.47 บาท รายละเอียดข้อมูลการวิเคราะห์รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม แสดงไว้ในตาราง 4

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง

ครอบครัว ที่	ผู้ให้ข้อมูล	รายได้ (บาท)	รายจ่าย (บาท)	หนี้สิน (บาท)	เงินออม (บาท)	ภาพรวม (บาท)	สมดุล	ไม่สมดุล
1	นายจะทอง จะที	50,000	45,400	0	15500	20,100	/	
2	นางแสง หมั่นหล้า	175,000	125,800	36,000	500	13,700	/	
3	นางสุขแก้ว จะจะ	98,000	75,300	13,000	500	10,200	/	
4	นายคำริ จะแล	122,000	102,000	34,000	500	-13,500		/
5	นางเสาร์	25,000	18,500	0	500	7,000	/	
6	นายจะแส	21,000	15,300	10,000	500	-3,800		/
7	นายเดวิชัย	182,000	150,700	16,000	30500	45,800	/	
8	นายสุข จาแล	160,000	141,500	46,000	24,000	-3,500		/

ตาราง 4 (ต่อ)

ครอบครัว ที่	ผู้ให้ข้อมูล	รายได้ (บาท)	รายจ่าย (บาท)	หนี้สิน (บาท)	เงินออม (บาท)	ภาพรวม (บาท)	สมดุล	ไม่สมดุล
9	นายจะทา จงหล้า	120,000	112,500	35,000	500	-27,000		/
10	นายจะเย	45,000	26,400	5,000	500	14,100	/	
11	นายจะคะ	17,000	17,700	0	0	-700		/
12	นายไพศุณย์	133,000	121,000	36,000	0	-24,000		/
13	นายจะโบ	111,000	87,200	18,000	0	5,800	/	
14	นางนาอุ	21,000	31,700	10,000	500	-20,200		/
15	นายจะบุ	40,000	29,100	1,000	500	10,400	/	
16	นายจะสอ	22,000	20,000	10,000	500	-7,500		/
17	นายปะโหลท การคำ	40,000	37,000	28,000	500	-24,500		/
18	นายยะป่า	44,000	40,000	8,000	500	-3,500		/
19	นายจะอื้อ	140,000	140,000	10,000	500	-9,500		/
20	นางนาแธ	120,000	131,000	14,000	500	-24,500		/
21	นางมีแฮ	55,000	38,700	26,000	5000	-4,700		/
22	นายจะนะ	16,000	16,000	1,000	0	-1,000		/
รวม							8	14
ร้อยละ							36.36	63.64

หมายเหตุ : ภาพรวม หมายถึง (รายรับ + เงินออม) – (รายจ่าย + หนี้สิน)

สำหรับด้านรายจ่ายของครัวเรือนนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 46.81 เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 31.91 มีรายจ่ายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ และร้อยละ 21.28 เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำการเกษตร ทั้งนี้หากพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่มีความจำเป็นและมีการใช้จ่ายในทุกครัวเรือนคือ ค่าข้าว ค่าอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม และของใช้ สำหรับค่าใช้จ่ายที่มีมูลค่ามากที่สุดที่มีความสัมพันธ์กับทรัพย์สินของครัวเรือน คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อรถจักรยานยนต์ วิถีสุขภาพ/ชีวิต และโทรทัศน์ ตามลำดับ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่มีมูลค่าดังกล่าวนี้ จะส่งผลกระทบต่อภาวะหนี้สินเช่นกัน ทั้งนี้จะพบว่า มีรายจ่ายที่เกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ของเยาวชนในชุมชน คือค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษานูตร ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคตได้เช่นกัน

ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

จากสภาพสังคมของชุมชนบ้านห้วยทรายขาวที่มีรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตสืบทอดมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน มีสถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม ทำให้คนในสังคมรู้จักการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม อีกทั้งยังมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทางไกลเป็นสถานศึกษาในหมู่บ้าน เพื่อช่วยในการเรียนรู้ของคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนได้รับความร่วมมือร่วมใจ เกิดความสามัคคีในชุมชน ทั้งด้านการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่างๆ การจัดทำโครงการอนุรักษ์ป่าของชุมชน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิตเกิดจากการรวมตัว ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ บนพื้นฐานของความไว้วางใจกัน ผ่านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่ม ทำให้มองเห็นว่า คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ วัฒนธรรมชุมชนที่ดีงาม การมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีภูมิปัญญาที่เป็นฐานคิดของชุมชน ได้ส่งผลให้ชุมชนบ้านห้วยทรายขาวมีทุนทางสังคมที่ดี และพร้อมในการพัฒนาให้เข้มแข็งได้

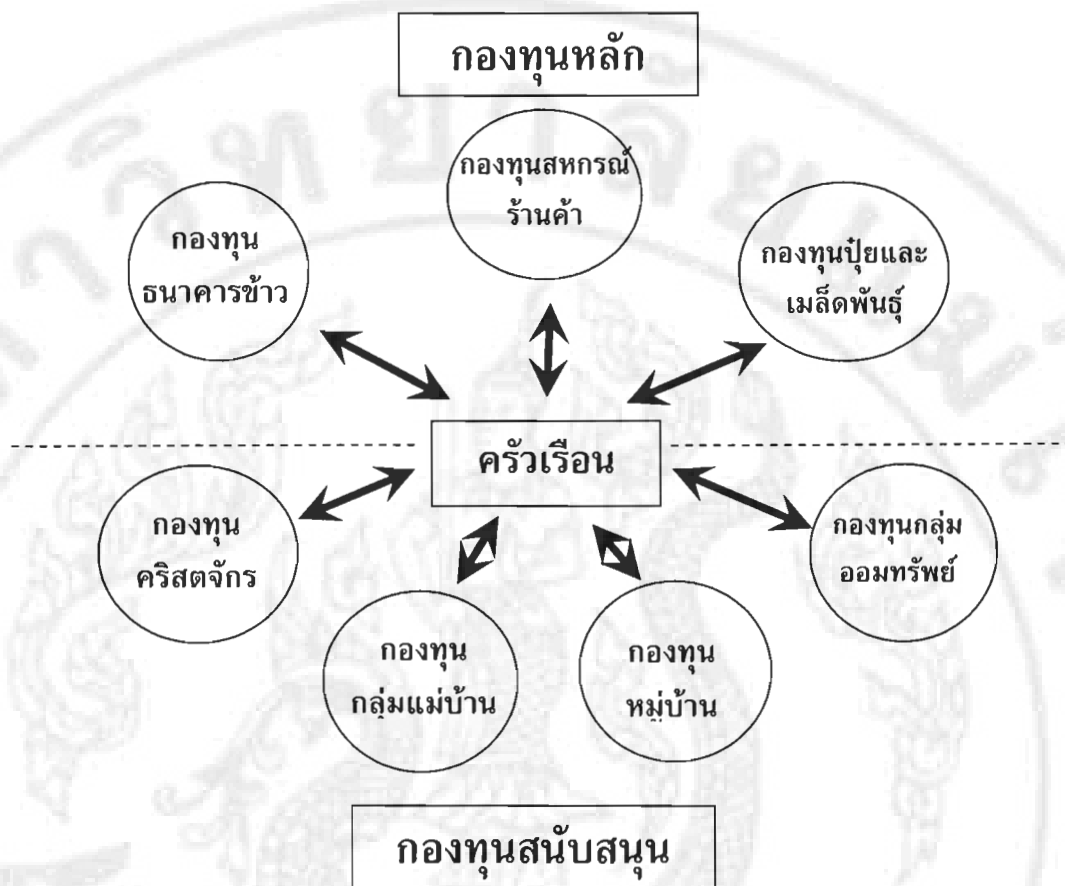
สำหรับในด้านสภาพแวดล้อม จะพบว่า สมาชิกของชุมชนบ้านห้วยทรายขาว ได้ให้ความสำคัญในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของชุมชนมาก ดังจะเห็นได้จากการมีกฎระเบียบในการรักษาป่า และการจัดทำโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันรักษาและฟื้นฟูผืนป่าโดยการป้องกันรักษาไฟป่า การทำแนวกันไฟ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพรในการรักษาโรค และเป็นแหล่งน้ำในการดำรงชีวิตของชุมชนได้เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกองทุนต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

การจัดตั้งกองทุนต่างๆภายในหมู่บ้านห้วยทรายขาวจำนวน 7 กองทุน คือ กองทุนธนาคารข้าว กองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปื๊ย กองทุนหมู่บ้าน กองทุนคริสตจักร กองทุนกลุ่มแม่บ้าน และกองทุนกลุ่มออมทรัพย์นั้น จะมีความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงกับรูปแบบวิถีการดำรงชีวิตทั้งสิ้น โดยจะพบว่า กองทุนที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อทุกครัวเรือนคือ กองทุนข้าว ที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นสมาชิกอยู่ เนื่องจากเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ทุกครัวเรือนมีข้าวสารบริโภคในราคาถูกกว่าท้องตลาด หรือการซื้อปลีก โดยจะมีการสำรวจความต้องการบริโภคข้าวของทุกครัวเรือน เพื่อรวบรวมกันซื้อข้าวในปริมาณมากเพื่อให้ได้ราคาถูกไว้บริโภค รองลงมาร้อยละ 86.36 คือกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเงินสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาอาชีพ และความเป็นอยู่ของคนในครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 81.82 เป็นสมาชิกของกองทุนคริสตจักร ที่มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนยากจน ผู้ที่เดือดร้อนในหมู่บ้าน และ

ใช้ในกิจกรรมทางคริสต์ศาสนา ซึ่งจะพบว่ากองทุนนี้มีส่วนช่วยในการสอนให้สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนาด้านจิตใจมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนั้นจะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 77.27 เป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้าน โดยกองทุนนี้ได้ช่วยเหลือในด้านการพัฒนาอาชีพ ให้สมาชิกในกลุ่มแม่บ้านมีรายได้เสริมจากงานประจำ และส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ใช้ในครัวเรือน ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 68.18 เป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ร้านค้าชุมชน ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการซื้อสินค้าเพื่ออุปโภค-บริโภคในราคาถูก และได้รับเงินปันผลเป็นค่าตอบแทน สำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 63.64 เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการออมของครัวเรือน และการนำเงินออมที่ได้มาใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะพบว่า การออมของครัวเรือนได้ทำให้มีเงินกองทุนสวัสดิการของชุมชนมากในระดับหนึ่งที่พอจะช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนได้ และสำหรับผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 50.00 เป็นผู้ที่เป็สมาชิกกองทุนปืยและเมล็ดพันธุ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกซื้อเมล็ดพันธุ์ผักและปืยในราคาถูก และให้สินเชื่อแก่สมาชิกได้ ซึ่งจะมีการคิดดอกเบี้ยในราคาถูกสำหรับสมาชิก

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์จะพบว่า การจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่างๆ ได้เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น และขยายผลไปยังการดูแลคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพในขั้นต่อมา โดยกองทุนทุกกองทุนจะมีการให้กู้ยืมแก่สมาชิก มีการคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ และมีเงินปันผลคืนแก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการบริหารกองทุนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็น การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นพื้นฐานของการสร้างและพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนได้ในที่สุด โดยสมาชิกของชุมชนทั้งหมดมีความมุ่งมั่น หรือมีความคาดหวังต่อกองทุนทั้ง 7 กองทุนในอนาคตว่า อยากให้กองทุนมีเงินหมุนเวียนมากขึ้น มีการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนให้มากขึ้น และอยากให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาให้การสนับสนุนความรู้ในการบริหารกองทุนมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 5

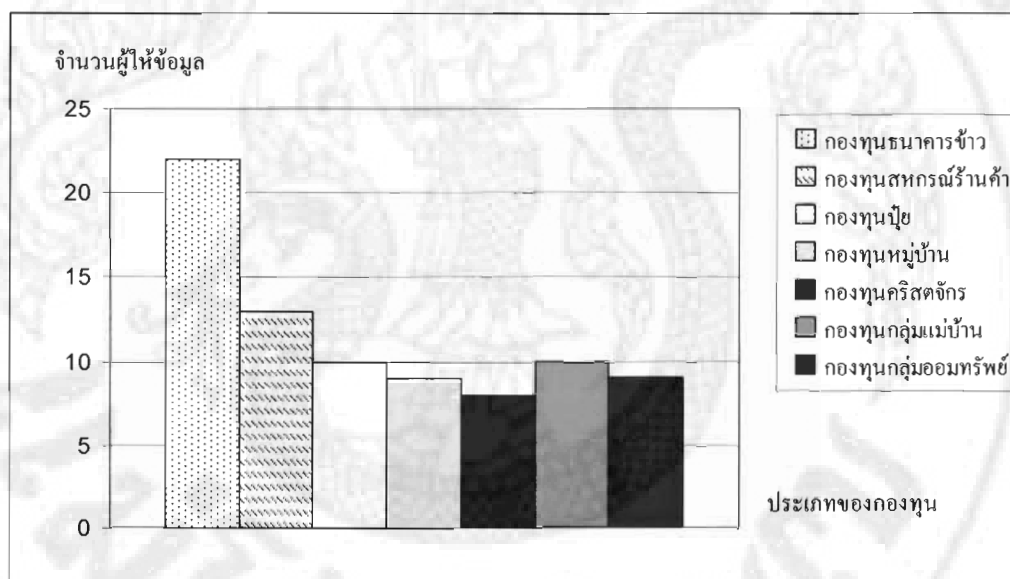

ภาพ 5 แสดงความสัมพันธ์ของกองทุนต่างๆ ในชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

การวิเคราะห์ตนเองเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากกองทุนชุมชนของหมู่บ้านห้วยทรายขาว

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 17.24 เท่ากัน) เป็นสมาชิกกองทุนธนาคารข้าว และกองทุนกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งมีอายุการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 3 ปี และ 2 ปี ตามลำดับ โดยสมาชิกกองทุนธนาคารข้าวมีการเริ่มต้นเงินกองทุนเฉลี่ยครัวเรือนละ 100 บาท ซึ่งส่งผลให้มีเงินทุนในกองทุนธนาคารข้าวในปี 2548 รวมเป็นจำนวนเงิน 2,200 บาท ในขณะที่กองทุนกลุ่มแม่บ้านมีการเริ่มเงินกองทุนเฉลี่ยครัวเรือนละ 50 บาท ทำให้มีเงินทุนรวมของกลุ่มในปีเดียวกันมีจำนวนเงิน 850 บาท รองลงมาคือ ผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 15.52 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน โดยผู้ให้ข้อมูลมีอายุการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 2 ปี มีเงินเริ่มต้นกองทุนเฉลี่ยครัวเรือนละ 150 บาท ส่งผลให้กองทุนมีเงินต้นทุนในปี 2548 เป็นจำนวนเงิน 2,850 บาท ทั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 13.80 เป็นสมาชิกกองทุนคริสตจักร ซึ่งเป็นกองทุนที่สมาชิกอยู่ในกองทุนนานที่สุดเฉลี่ย 13 ปี ไม่มีการเก็บเงินกองทุน แต่เป็นลักษณะของการบริจาคตามจิตศรัทธาของสมาชิก นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลอีกร้อยละ 12.07

(เท่ากัน) เป็นสมาชิกของกองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ และกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ โดยกองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ มีอายุการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 3 ปี และ 2 ปีตามลำดับ ส่วนกองทุนกลุ่มออมทรัพย์สมาชิกจะมีอายุไม่เกิน 1 ปี เนื่องจากเริ่มกองทุนเป็นปีแรก กองทุนสหกรณ์ร้านค้า สมาชิกจะเริ่มต้นเงินกองทุนเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยครัวเรือนละ 30 บาท มีเงินกองทุนปี 2548 เป็นจำนวนเงิน 450 บาท กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ สมาชิกมีการเริ่มต้นเงินกองทุนเฉลี่ยครัวเรือนละ 100 บาท ทำให้ในปี 2548 มีเงินในกองทุน 1,100 บาท ส่วนกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกเริ่มต้นเงินกองทุนเฉลี่ยครัวเรือนละ 30 บาท มีเงินกองทุนในปี 2548 ทั้งหมด 420 บาท รายละเอียดข้อมูลผลการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากกองทุนชุมชน แสดงไว้ในภาพ 6

ภาพ 6 การใช้ประโยชน์จากกองทุนชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

การใช้ประโยชน์ ปัญหา อุปสรรค การช่วยเหลือ และอนาคตของกองทุนชุมชน

ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์ ปัญหาอุปสรรค การช่วยเหลือ และอนาคตของกองทุนชุมชนทั้ง 7 กองทุน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 17.24 เท่ากัน) ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนธนาคารข้าวและกองทุนกลุ่มแม่บ้านในจำนวนเท่ากัน โดยจะพบว่าส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนธนาคารข้าวในด้านการรวมตัวกันเพื่อซื้อข้าวในปริมาณมาก ๆ หรือเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในการซื้อข้าวจากพ่อค้าคนกลาง ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนในราคาไม่แพง และยังเป็นกองทุนที่ใช้ในการกู้ยืมเวลาเมื่อเหตุเร่งด่วนได้ โดยให้มีการจ่ายดอกเบี้ยเป็นปริมาณข้าวแทนมูลค่าตัวเงิน และสำหรับกองทุนกลุ่มแม่บ้าน จะพบว่าได้ใช้ประโยชน์ในด้านการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมหรือผลิตสินค้าต่างๆ ขึ้นมาใช้ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการครองชีพ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเงินกู้สำรองของสมาชิกได้ โดยจะพบว่า การดำเนินงาน

ของกลุ่มแม่บ้านยังมีปัญหาในด้านการได้รับความรู้ในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ น้อยมาก ซึ่งควรให้มีการนำคณะกลุ่มแม่บ้านไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มเติมความรู้ และประสบการณ์ให้มากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลรองลงมาร้อยละ 15.52 ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน ในการประกอบอาชีพ การใช้จ่ายค่าเล่าเรียนบุตร และเป็นแหล่งเงินกู้ได้ ซึ่งในอนาคตอยากให้ เงินกองทุนหมู่บ้านถูกจัดสรรและแยกเงินกองทุนเฉพาะหมู่บ้าน ไม่ควรจะนำไปรวมกับหมู่บ้านอื่น

นอกจากนั้นจะพบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 13.79 ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนคริสตจักร ในด้านการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน การซ่อมแซมศาสนสถาน และการจัดกิจกรรมทางศาสนา โดยจะ พบว่าการดำเนินงานของกองทุนมีปัญหาเนื่องจาก ยังมีเงินกองทุนไม่มากในช่วงเริ่มต้น เพราะ เงินกองทุนทั้งหมดได้มาจากการบริจาคจากสมาชิกในชุมชน ดังนั้นจึงควรให้สมาชิกมีการบริจาค ทรัพย์มากขึ้น เพื่อจะได้มีเงินกองทุนในการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนมากขึ้น

ทางด้านผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 12.06 เท่ากัน ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์ และกองทุนออมทรัพย์ตามลำดับ โดยจะพบว่า การใช้ประโยชน์จาก กองทุนสหกรณ์ร้านค้านั้น ได้ใช้ในการอำนวยความสะดวกในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคใน หมู่บ้าน ซึ่งที่ผ่านมากจะพบว่ามีปัญหาในด้านการให้บริการ ดังนั้น จึงควรให้มีการปรับปรุงในเรื่อง การให้บริการของร้านค้า และควรเพิ่มประเภทของสินค้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น สำหรับการ ใช้ประโยชน์จากกองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์นั้น ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ประโยชน์ในการรวมตัวกัน เพื่ออำนาจการต่อรองในการซื้อปฎิและเมล็ดพันธุ์ในปริมาณมาก และในราคาต่ำกว่าท้องตลาดจาก ผู้ขาย เพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีเมล็ดพันธุ์และปฎิใช้ในการทำการเกษตรในราคาที่ต่ำลง ดังนั้น ควร สนับสนุนให้มีการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรในระยะยาวต่อไป เพื่อให้มีเมล็ดพันธุ์และปฎิในราคา ถูก อีกทั้งยังควรเพิ่มสินค้าเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตให้มีความหลากหลายอีกด้วย และสำหรับกลุ่มออมทรัพย์ ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนมีการออมเงิน เพื่อไว้เป็น ค่าใช้จ่ายยามจำเป็นได้ ซึ่งในขณะนี้ยังมีผู้ที่ออมในครัวเรือนไม่มาก จึงควรส่งเสริมและสนับสนุน ให้เกิดการออมในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น

หากจะมองในภาพรวมจะพบว่า การจัดตั้งกองทุนต่างๆ นั้นล้วนเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมของครัวเรือนและของชุมชนทั้งสิ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความ สามัคคี เกิดความเข้มแข็ง ทั้งนี้สิ่งที่กลุ่มชุมชนอยากให้เกิดขึ้นในอนาคต คือ การเพิ่มขึ้นของ เงินกองทุนต่างๆ และการได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนในรูปของเงินปันผลเพิ่มมากขึ้น รายละเอียดข้อมูลการใช้ประโยชน์ ปัญหาอุปสรรค การช่วยเหลือและอนาคตของกองทุน แสดงไว้ ในตาราง 5

ตาราง 5 การใช้ประโยชน์ ปัญหาอุปสรรค การช่วยเหลือ และอนาคตของกองทุนชุมชน

กองทุน	การใช้ประโยชน์	ปัญหา-อุปสรรค	การช่วยเหลือ	อนาคต
ธนาคารข้าว	- การรวมตัวกันของสมาชิกเพื่อซื้อข้าวในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด - เพื่อลดรายจ่ายค่าอาหารของครัวเรือน - เป็นกองทุนกู้ยืมเงินยากจนได้ - มีผู้สนใจไว้เก็บสำรองข้าวเพื่อบริโภคในหมู่บ้าน - ดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน ให้เอาข้าวมาจ่ายเป็นดอกเบี้ยให้กลุ่มได้			- มีเงินกองทุนเพิ่มมากขึ้น
สหกรณ์ร้านค้า	- เกิดความสะดวกสบายในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในหมู่บ้าน - ผู้ที่เป็นสมาชิกจะได้รับเงินปันผลเป็นค่าตอบแทน	- การให้บริการยังไม่ดีเท่าที่ควร	- ควรปรับปรุงในเรื่องการให้บริการ	- มีเงินกองทุนเพิ่มมากขึ้น - มีสินค้าหลากหลายมากขึ้น
ปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์	- ได้ซื้อเมล็ดพันธุ์และปุ๋ยในราคาถูกกว่าท้องตลาด		- ควรมีการรวมตัวกันเพื่อจะได้ซื้อปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์พืชในราคาถูก	- ควรมีการเพิ่มทุนให้มากขึ้น - ควรมีสินค้าเกี่ยวกับปัจจัยทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

ตาราง 5 (ต่อ)

กองทุน	การใช้ประโยชน์	ปัญหาอุปสรรค	การช่วยเหลือ	อนาคต
หมู่บ้าน	- เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพได้ - เป็นแหล่งเงินกู้สำรองได้ - เป็นแหล่งเงินเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวและค่าเล่าเรียนบุตรได้	- กองทุนหมู่บ้านของบ้านห้วยทรายขาวยังมีการรวมอยู่ในเงินกองทุนของหมู่บ้านอื่นทำให้ไม่สะดวกในการบริหารงาน		- ควรมีการแยกเงินกองทุนมาบริหารเฉพาะหมู่บ้าน - ควรมีการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้น
คริสตจักร	- เป็นกองทุนที่ใช้ในการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ใช้เพื่อซ่อมแซมศาสนสถานและใช้จัดกิจกรรมทางศาสนา - ใช้เป็นแหล่งเงินกู้ฉุกเฉินได้	- กองทุนยังมีไม่มาก	- ควรช่วยกันบริจาคทรัพย์เพื่อให้กองทุนเพิ่มขึ้น	- ควรสนับสนุนให้มีการสอนและพัฒนาด้านจิตใจของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น
กลุ่มแม่บ้าน	- การรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อผลิตสินค้าต่างๆ ไว้ใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย - สามารถใช้เงินแหล่งเงินกู้สำรองได้ - มีรายได้คืนให้กับสมาชิกในรูปแบบเงินปันผล	- สมาชิกกลุ่มแม่บ้านยังมีความรู้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ยังไม่มาก	- ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานเพิ่มมากขึ้น	- ควรมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุนด้านความรู้ และการบริหารจัดการ
กลุ่มออมทรัพย์	- การส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนได้มีเงินออมมากขึ้น - เป็นแหล่งเงินกู้ฉุกเฉินได้			- มีเงินกองทุนเพิ่มมากขึ้น และสนับสนุนให้มีการออมให้ครบทุกครัวเรือน

การบริหารจัดการหรือการดำเนินงานของกองทุนชุมชน

1. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวต่อกองทุนธนาคารข้าว

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนธนาคารข้าว บ้านห้วยทรายขาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความคิดเห็นในระดับมาก ในเรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.00 รองลงมา ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับเรื่องสมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.95 และผู้ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่าทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการสมาชิกกองทุน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.86 นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในระดับมากเกี่ยวกับเรื่องการค้าขายในครัวเรือนซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.82 ในเรื่องการมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ยคิดเป็น 2.73 และผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นเท่ากันในการแบ่งงานของคณะกรรมการของกองทุนที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ เรื่องกรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอและมีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.59 และความคิดเห็นในระดับมากเรื่องสุดท้ายเกี่ยวกับการพอกพูน เติบโตของเงินทุนกลุ่ม ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลให้ความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ย 2.41

ส่วนความคิดเห็นในระดับปานกลางเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนธนาคารข้าว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่อง การเก็บเงินออมไว้ใช้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.36 รองลงมา มีความคิดเห็นในเรื่องเกิดการรวมกลุ่มเพื่อตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.32 และเรื่องการเพิ่มขึ้นของสมาชิกมีค่าเฉลี่ย 2.27 นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลางในเรื่องกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้มีค่าเฉลี่ย 2.23 เรื่องกองทุนมีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.05 และสุดท้ายคือเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ย 1.77

หากพิจารณาในภาพรวมในการบริหารจัดการกองทุนธนาคารข้าว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.49 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกองทุนธนาคารข้าวเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าข้าว จึงทำให้ทุกครัวเรือนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุน โดยชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในด้านการบริหารงานเรื่องสมาชิกของกองทุนมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน รองลงมาคือในเรื่องการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด แก้ไขปัญหา การแบ่งงานกันทำ และการเข้าร่วมการประชุม การจัดทำกฎระเบียบร่วมกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้สมาชิกของกองทุนมีความคิดเห็นในการบริหารจัดการกองทุนธนาคารข้าวในระดับมาก รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนธนาคาร แสดงไว้ในตาราง 6

ตาราง 6 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนธนาคารข้าว

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)						ระดับความคิดเห็น	
	มาก		ปานกลาง		น้อย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	8	36.36	1	4.55	13	59.09	1.77	ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุน มีความโปร่งใส รับผิดชอบ	13	59.09	9	40.91	0	0.00	2.59	มาก
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	13	59.09	9	40.91	0	0.00	2.59	มาก
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	13	59.09	9	40.91	0	0.00	2.59	มาก
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	5	22.73	17	77.27	0	0.00	2.23	ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	19	86.36	3	13.64	0	0.00	2.86	มาก
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ	3	13.64	17	77.27	2	9.09	2.05	ปานกลาง
8. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้วเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	7	31.82	15	68.18	0	0.00	2.32	ปานกลาง
9. สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้	21	95.45	1	4.55	0	0.00	2.95	มาก
10. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	7	31.82	15	68.18	0	0.00	2.32	ปานกลาง
11. สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้	18	81.82	4	18.18	0	0.00	2.82	มาก
12. เกิดการเก็บออมไว้ใช้	8	36.36	14	63.64	0	0.00	2.36	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=22)						ระดับความคิดเห็น	
	มาก		ปานกลาง		น้อย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
13. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน	22	100.00	0	0.00	0	0.00	3.00	มาก
14. มีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	16	72.73	6	27.27	0	0.00	2.73	มาก
15. การเพิ่มขึ้นของสมาชิก	6	27.27	16	72.73	0	0.00	2.27	ปานกลาง
16. การพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม	9	40.91	13	59.09	0	0.00	2.41	มาก
							2.49	มาก

2. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวต่อกองทุนสหกรณ์ร้านค้า

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อกองทุนสหกรณ์ร้านค้าบ้านห้วยทรายขาวพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากเพียงเรื่องเดียว คือ สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน ร้อยละ 46.67 คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.47 นอกเหนือจากนั้นเป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็น เรื่อง ความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่เกิดปัญหามีการประชุมเพื่อหาทางแก้ไข และเรื่องการค้าดำเนินงานของสหกรณ์สามารถทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.20 รองลงมาคือ ความคิดเห็นระดับปานกลางในเรื่องมีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ กองทุนร่วมกัน และเรื่องที่ว่าเมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้วเกิดการรวมกลุ่มเพื่อตระหนักและเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 2.13

นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นในเรื่อง มีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 2.07 และความคิดเห็นในเรื่องการได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เรื่องสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดการเก็บออมไว้ใช้และเรื่องการพอกพูนเติบโตของกองทุนกลุ่มมีค่าเฉลี่ย 2.00 ส่วนเรื่องการเพิ่มขึ้นของสมาชิก ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นระดับปานกลางน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.93

หากพิจารณาภาพรวมในการบริหารจัดการกองทุนสหกรณ์ร้านค้า จะพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ย 2.11 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในด้านความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระเงินคืนมากที่สุด นอกจากนั้นจะให้ความสำคัญในด้านการแบ่งงานของของกรรมการ มีการเข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อเกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนเป็นอันดับรองลงมา แสดงให้เห็นว่าการบริหารกองทุนสหกรณ์ที่มุ่งเน้นให้สมาชิกและกรรมการมีส่วนร่วมนั้นได้สร้างความพึงพอใจและก่อให้เกิดผลการดำเนินงาน คือ การลดรายจ่าย และการเพิ่มเงินรายได้ของกองทุน เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือในการชำระเงินคืน รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนสหกรณ์ร้านค้า แสดงไว้ในตาราง 7

ตาราง 7 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนสหกรณ์ร้านค้า

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=15)						ระดับความคิดเห็น	
	มาก		ปานกลาง		น้อย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	4	26.67	7	46.67	4	26.67	2.00	ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ	4	26.67	10	66.67	1	6.67	2.20	ปานกลาง
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	3	20.00	12	80.00	0	0.00	2.20	ปานกลาง
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	2	13.33	13	86.67	0	0.00	2.13	ปานกลาง
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	2	13.33	12	80.00	1	6.67	2.07	ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	3	20.00	12	80.00	0	0.00	2.20	ปานกลาง
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ	2	13.33	12	80.00	1	6.67	2.07	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=15)						ระดับความคิดเห็น	
	มาก		ปานกลาง		น้อย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
8. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3	20.00	11	73.33	1	6.67	2.13	ปานกลาง
9. สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้	2	13.33	12	80.00	1	6.67	2.07	ปานกลาง
10. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	2	13.33	11	73.33	2	13.33	2.00	ปานกลาง
11. สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้	4	26.67	10	66.67	1	6.67	2.20	ปานกลาง
12. เกิดการเก็บออมไว้ใช้	1	6.67	13	86.67	1	6.67	2.00	ปานกลาง
13. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน	7	46.67	8	53.33	0	0.00	2.47	มาก
14. มีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	2	13.33	12	80.00	1	6.67	2.07	ปานกลาง
15. การเพิ่มขึ้นของสมาชิก	1	6.67	12	80.00	2	13.33	1.93	ปานกลาง
16. การพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม	1	6.67	13	86.67	1	6.67	2.00	ปานกลาง
							2.11	ปานกลาง

3. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวต่อกองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์ บ้านห้วยทรายขาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 63.64 มีความคิดเห็นระดับมากเรื่อง สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืนและเรื่องทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 เท่ากัน รองลงมาที่มีความคิดเห็นระดับมากในเรื่องสมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และความคิดเห็นระดับมากในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใสรับผิดชอบ กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อวางแผนการแลกเปลี่ยนข้อมูลทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิก มีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.45 เท่ากัน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลมีความ

คิดเห็นในระดับปานกลาง ในเรื่องการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่มมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 รองลงมาคือ เกิดการเก็บออมไว้ใช้และมีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยคือ 2.27 ความคิดเห็นระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 2.18 ได้แก่เรื่อง การเพิ่มเป็นสมาชิกกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ และเรื่องของการได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเรื่องกองทุนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 2.09 ส่วนความคิดเห็นระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 2.00 ได้แก่เรื่อง มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ

หากจะพิจารณาในภาพรวม จะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการบริหารกองทุนอยู่ในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ย 2.35 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต่างก็เห็นว่าการบริหารกองทุนควรมุ่งเน้นให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร และความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระเงินคืนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการบริหารควรมีความชัดเจนในการแบ่งงาน ความรับผิดชอบ การเข้าร่วมการประชุมของสมาชิก และมีการระดมความคิดเห็นทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหา และควรนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปช่วยแก้ไขปัญหาได้ สิ่งเหล่านี้ได้เป็นเหตุผลที่ทำให้สมาชิกในกองทุนน้อยและเมล็ดพันธุ์ มีความคิดเห็นต่อกองทุนในระดับปานกลาง รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนน้อยและเมล็ดพันธุ์ แสดงไว้ในตาราง 8

ตาราง 8 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนน้อยและเมล็ดพันธุ์

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=11)						ระดับความคิดเห็น
	มาก		ปานกลาง		น้อย		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	5	45.45	3	27.27	3	27.27	2.18 ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ	5	45.45	6	54.55	0	0.00	2.45 มาก
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	5	45.45	6	54.55	0	0.00	2.45 มาก
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	4	36.36	6	54.55	1	9.09	2.27 ปานกลาง

4. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้าน บ้านห้วยทรายขาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความคิดเห็นในระดับปานกลางเกี่ยวกับการดำเนินการ ทุกเรื่อง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ เรื่องสมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้มีค่าเฉลี่ย 2.37 รองลงมาคือ เรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน มีค่าเฉลี่ย 2.32 เรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนที่มีความโปร่งใส และทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุม คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.21 และเรื่องกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายที่ตรวจสอบได้ เรื่องการเพิ่มขึ้นของสมาชิกมีค่าเฉลี่ย 2.16 นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นระดับปานกลางเช่นกันในเรื่องของกรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดการเก็บออมไว้ใช้และการมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.11 เรื่องการมีส่วนร่วม เรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.05 เรื่องการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่มมีค่าเฉลี่ย 2.00 และ เรื่องการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ ที่มีค่าเฉลี่ย 1.89

หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในการบริหารกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ย 2.13 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกองทุนหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์ในการบริหารคือ เพื่อให้สมาชิกนำเงินไปใช้ในการประกอบอาชีพ จึงทำให้สมาชิกทุกครัวเรือนได้นำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ และเห็นว่าสมาชิกควรจะมีมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืนด้วย ซึ่งทำให้การบริหารงานของกองทุนสามารถเอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกได้อย่างทั่วถึงกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การบริหารงานที่มีความชัดเจน มีความโปร่งใส การให้ความร่วมมือของสมาชิกในการประชุม ในการแก้ไขปัญหา การจัดทำกฎระเบียบต่างๆ ได้ส่งผลให้สมาชิกมีความคิดเห็นในระดับปานกลางได้เช่นกัน รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนหมู่บ้าน แสดงไว้ในตาราง 9

ตาราง 9 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนหมู่บ้าน

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=19)							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ระดับความ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	คิดเห็น	
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	4	21.05	12	63.16	3	15.79	2.05	ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ	4	21.05	15	78.95	0	0.00	2.21	ปานกลาง
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	4	21.05	13	68.42	2	10.53	2.11	ปานกลาง
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	3	15.79	15	78.95	1	5.26	2.11	ปานกลาง
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	4	21.05	14	73.68	1	5.26	2.16	ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	5	26.32	13	68.42	1	5.26	2.21	ปานกลาง
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ	2	10.53	13	68.42	4	21.05	1.89	ปานกลาง
8. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4	21.05	13	68.42	2	10.53	2.11	ปานกลาง
9. สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้	7	36.84	12	63.16	0	0.00	2.37	ปานกลาง
10. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	3	15.79	14	73.68	2	10.53	2.05	ปานกลาง
11. สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้	1	5.26	18	94.74	0	0.00	2.05	ปานกลาง
12. เกิดการเก็บออมไว้ใช้	3	15.79	15	78.95	1	5.26	2.11	ปานกลาง

ตาราง 9 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=19)							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ระดับความ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	คิดเห็น	
13. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ใน การชำระเงินคืน	7	36.84	11	57.89	1	5.26	2.32	ปานกลาง
14. มีสวัสดิการสงเคราะห์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	3	15.79	15	78.95	1	5.26	2.11	ปานกลาง
15. การเพิ่มขึ้นของสมาชิก	3	15.79	16	84.21	0	0.00	2.16	ปานกลาง
16. การพอกพูนเติบโตของ เงินทุนกลุ่ม	2	10.53	15	78.95	2	10.53	2.00	ปานกลาง
							2.13	ปานกลาง

5. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนกลุ่มแม่บ้าน

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนกลุ่มแม่บ้านบ้านห้วยทรายขาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากที่มีค่าเฉลี่ย 2.47 ในเรื่องกรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน และผู้ให้ข้อมูลในระดับมากเช่นกันที่มีค่าเฉลี่ย 2.41 มีความคิดเห็นในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ และเรื่องสมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ย 2.29 ในเรื่องการมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ย 2.24 ในเรื่องการได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เมื่อเข้ากองทุนสามารถทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ นอกจากนั้นยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลางเรื่องกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดการเก็บออมไว้ใช้ สมาชิกเพิ่มขึ้น และการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่มมีค่าเฉลี่ยเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 ทั้งนี้ยังมีเรื่อง กองทุนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 2.12 และอันดับสุดท้าย เรื่อง การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ และเรื่องที่ทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 2.06

หากพิจารณาในภาพรวม จะพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในการบริหารงานของกองทุนกลุ่มแม่บ้านในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ย 2.24 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานของกลุ่มแม่บ้านได้ให้ความสำคัญในเรื่องการให้สมาชิกและกรรมการมีส่วนร่วมในการประชุมและการวางแผน การให้สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน รองลงมาคือ การบริหารมีความชัดเจนในการแบ่งงานและความรับผิดชอบ การนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปใช้ในการบริหารงานได้ และการมีสวัสดิการช่วยเหลือสงเคราะห์กัน จึงทำให้การบริหารงานของกลุ่มแม่บ้านมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนหมู่บ้าน แสดงไว้ในตาราง 10

ตาราง 10 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนกลุ่มแม่บ้าน

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=19)							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ระดับความ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	คิดเห็น	
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	8	47.06	5	29.41	4	23.53	2.24	ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ	7	41.18	10	58.82	0	0.00	2.41	มาก
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	8	47.06	9	52.94	0	0.00	2.47	มาก
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	4	23.53	13	76.47	0	0.00	2.24	ปานกลาง
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	4	23.53	12	70.59	1	5.88	2.18	ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	4	23.53	10	58.82	3	17.65	2.06	ปานกลาง
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ	3	17.65	12	70.59	2	11.76	2.06	ปานกลาง

6. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนกลุ่มออมทรัพย์

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนกลุ่มแม่บ้านบ้านห้วยทรายขาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องเดียวคือ กองทุนมีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 นอกเหนือจากนี้เป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ เรื่อง กรรมการและสมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 รองลงมาคือ การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 ความคิดเห็นเรื่อง มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ เกิดการออมไว้ใช้ มีการเพิ่มขึ้นของสมาชิก และมีการพอกพูนเติบโตของเงินทุนของกลุ่ม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.20 นอกจากนี้ยังมีเรื่อง เมื่อเกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนา ตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.13 และเรื่องสมาชิกรนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ และมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 ส่วนเรื่องกองทุนมีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ และเรื่องสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นนั้น เป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง ที่อยู่อันดับท้ายที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยคือ 1.93 และ 1.87 ตามลำดับ

หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความคิดเห็นต่อการบริการกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ย 2.16 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ได้มุ่งเน้นให้เกิดการออมในระดับบุคคล และระดับครัวเรือน ซึ่งจากสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีการออมในจำนวนเงินที่ไม่สูงมากนัก จึงทำให้ปริมาณเงินออมในช่วงแรกมีไม่มาก การบริหารเงินกองทุนจึงมุ่งเน้นถึงความชัดเจนในการแบ่งงานที่มีความชัดเจน โปร่งใส มีความรับผิดชอบเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นถึงการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหาร เข้าร่วมประชุม และวางแผนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ในระดับรองลงมา จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นต่อการบริหารกองทุนออมทรัพย์ในระดับปานกลาง รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนออมทรัพย์ แสดงไว้ในตาราง 11

ตาราง 11 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนกลุ่มออมทรัพย์

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=19)							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ระดับความ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	คิดเห็น	
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	6	40.00	7	46.67	2	13.33	2.27	ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ	6	40.00	9	60.00	0	0.00	2.40	มาก
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	5	33.33	10	66.67	0	0.00	2.33	ปานกลาง
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	3	20.00	12	80.00	0	0.00	2.20	ปานกลาง
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	4	26.67	10	66.67	1	6.67	2.20	ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	3	20.00	11	73.33	1	6.67	2.13	ปานกลาง
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ	2	13.33	10	66.67	3	20.00	1.93	ปานกลาง
8. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3	20.00	11	73.33	1	6.67	2.13	ปานกลาง
9. สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้	3	20.00	10	66.67	2	13.33	2.07	ปานกลาง
10. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	1	6.67	11	73.33	3	20.00	1.87	ปานกลาง
11. สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้	3	20.00	10	66.67	2	13.33	2.07	ปานกลาง
12. เกิดการเก็บออมไว้ใช้	4	26.67	10	66.67	1	6.67	2.20	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=19)							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ระดับความ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	คิดเห็น	
13. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ใน การชำระเงินคืน	5	33.33	9	60.00	1	6.67	2.27	ปานกลาง
14. มีสวัสดิการสงเคราะห์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	3	20.00	10	66.67	2	13.33	2.07	ปานกลาง
15. การเพิ่มขึ้นของสมาชิก	3	20.00	12	80.00	0	0.00	2.20	ปานกลาง
16. การพอกพูนเติบโตของ เงินทุนกลุ่ม	3	20.00	12	80.00	0	0.00	2.20	ปานกลาง
							2.16	ปานกลาง

7. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนคริสตจักร

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการดำเนินงานกองทุนคริสตจักรบ้านห้วยทรายขาว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่อง กรรมการและสมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 รองลงมา คือ มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ และมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 นอกเหนือจากนี้เป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ เรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 ถัดมาคือในเรื่อง การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ และเมื่อทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 นอกจากนั้นจะพบว่ามีความคิดเห็นในเรื่อง สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 มีความคิดเห็นในเรื่อง มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้วเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 ส่วนในเรื่อง มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ การเพิ่มขึ้นของสมาชิก และเกิดการเก็บออมไว้ใช้ มีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ย 2.17 และ 2.11 ตามลำดับ

หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความคิดเห็นต่อการบริการกองทุนคริสตจักรในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ย 2.30 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกองทุนคริสตจักรได้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือในกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลัก และการบรรเทาความเดือดร้อนในชุมชน การแบ่งหน้าที่กันระหว่างสมาชิก การได้รับความร่วมมือจากกรรมการและสมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้กองทุนคริสตจักรสามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้ นอกจากนั้นการนำเงินที่ระดมได้ไปใช้ในกิจกรรมทางศาสนา และการช่วยเหลือความเดือดร้อนของกลุ่มสมาชิกได้นั้น ทำให้สมาชิกส่วนรวมยอมรับในผลการดำเนินงานได้อย่างแท้จริง จึงทำให้ความคิดเห็นในภาพรวมการดำเนินงานมีอยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนออมทรัพย์ แสดงไว้ในตาราง 12

ตาราง 12 ผลความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อกองทุนคริสตจักร

เรื่อง	ผู้ให้ข้อมูล (n=19)							
	มาก		ปานกลาง		น้อย		ระดับความ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	คิดเห็น	
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	8	44.44	8	44.44	2	11.11	2.33	ปานกลาง
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ	8	44.44	10	55.56	0	0.00	2.44	มาก
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	10	55.56	8	44.44	0	0.00	2.56	มาก
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	4	22.22	14	77.78	0	0.00	2.22	ปานกลาง
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	6	33.33	12	66.67	0	0.00	2.33	ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	7	38.89	10	55.56	1	4.56	2.33	ปานกลาง

8. ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนในภาพรวม

ผลการศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อการดำเนินงานของกองทุนต่างๆ ในชุมชนโดยรวม พบว่า ในกองทุนธนาคารข้าว ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.00) ในเรื่อง ความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระคืนเงินต้นของกองทุนธนาคารข้าว รองลงมาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.47) ในเรื่อง ความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระคืนเงินต้นของกองทุนสหกรณ์ร้านค้าเช่นกัน สำหรับกองทุนปู้และเมล็ดพันธุ์ ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.64) ในเรื่องกองทุนช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระคืนเงินต้น นอกจากนี้พบว่ากองทุนหมู่บ้านผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.37) ในเรื่องการเงินที่ได้รับจากกองทุนไปใช้ในการแก้ปัญหา ในกองทุนกลุ่มแม่บ้านนั้นพบว่ามีความคิดเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.47) ในเรื่องความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระคืนเงินต้น และในเรื่องการเข้าประชุมของกรรมการและสมาชิกที่มีอย่างสม่ำเสมอ สำหรับกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.40) ในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุน และสำหรับกองทุนคริสตจักร ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.56) ในเรื่องการให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

หากพิจารณาในภาพรวมพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นทั้ง 7 กองทุน คือ กองทุนธนาคารข้าว กองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปู้และเมล็ดพันธุ์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนกลุ่มแม่บ้าน กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนคริสตจักร ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.15) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การดำเนินงานของกองทุนทั้ง 7 กองทุนต่างก็มีความสำคัญในการดำรงชีพ และการพัฒนาของชุมชนทั้งสิ้น โดยกองทุนทั้ง 7 มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน บางครั้งอาจมีการใช้คณะกรรมการชุดเดียวกันเพื่อช่วยในการติดต่อประสานงาน หรือมีกิจกรรมต่างๆ โดยกองทุนต่างๆ จะมีความสำคัญลดหลั่นกันไป กองทุนที่ทุกครัวเรือนให้ความสำคัญมากที่สุด คือ กองทุนธนาคารข้าว กองทุนที่เกี่ยวกับจิตใจ และกิจกรรมทางศาสนา คือ กองทุนคริสตจักร กองทุนที่ส่งเสริมกิจกรรมของแม่บ้านในชุมชน คือ กองทุนกลุ่มแม่บ้าน และกองทุนที่ส่งเสริมให้กลุ่มชุมชนมีการออมเกิดขึ้น คือ กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กองทุนที่เกิดขึ้นได้สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในกองทุนต่างๆ ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13 ความคิดเห็นของชาวบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนในภาพรวม

การดำเนินงานเรื่อง	กองทุน					ระดับความคิดเห็นเฉลี่ย
	ธนาคารข้าว	สหกรณ์ร้านค้า	ปุ๋ย/เมล็ดพันธุ์	กองทุนหมู่บ้าน	กลุ่มแม่บ้าน	
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	1.77	2.00	2.18	2.05	2.24	ปานกลาง (2.00)
2 มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใสรับผิดชอบ	2.59	2.20	2.45	2.21	2.41	ปานกลาง (2.28)
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล	2.59	2.20	2.45	2.11	2.47	(2.28) ปานกลาง
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน	2.59	2.13	2.27	2.11	2.24	(2.15) ปานกลาง
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้	2.23	2.07	2.18	2.16	2.18	(2.09) ปานกลาง
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน	2.86	2.20	2.45	2.21	2.06	(2.23) ปานกลาง
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ	2.05	2.07	2.00	1.89	2.06	(1.93) ปานกลาง
8. การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.32	2.13	2.09	2.11	2.12	2.07 ปานกลาง

ตาราง 13 (ต่อ)

การดำเนินงานเรื่อง	กองทุน						ระดับความ คิดเห็นเฉลี่ย	
	ธนาคารข้าว	สหกรณ์ร้านค้า	ปุ๋ยเมล็ดพันธุ์	กองทุนหมู่บ้าน	กลุ่มแม่บ้าน	ออมทรัพย์		
9. สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไป แก้ปัญหาได้	2.95	2.07	2.55	2.37	2.41	2.07	2.39	2.31
10. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น	2.32	2.00	2.36	2.05	2.18	1.87	2.11	2.02
11. สามารถทำให้ลดค่าใช้จ่ายใน ครัวเรือนได้	2.82	2.20	2.64	2.05	2.24	2.07	2.28	2.22
12. เกิดการเก็บออมไว้ใช้	2.36	2.00	2.27	2.11	2.18	2.20	2.11	2.07
13. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระ เงินต้น	3.00	2.47	2.64	2.32	2.47	2.27	2.39	2.40
14. มีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน	2.73	2.07	2.45	2.11	2.29	2.07	2.44	2.21
15. การเพิ่มขึ้นของสมาชิก	2.27	1.93	2.18	2.16	2.18	2.20	2.17	2.06
16. การพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม	2.41	2.00	2.36	2.00	2.18	2.20	2.22	2.09
รวมเฉลี่ย	2.49	2.11	2.35	2.13	2.24	2.16	2.30	2.15
								ปานกลาง

กระบวนการสร้าง I (Influence)

ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (วิเคราะห์ชุมชน อื่น)

ผู้วิจัยได้เลือกการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนห้วยทรายขาว เพิ่มเติม โดยได้จัดการศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง

ครั้งแรก เมื่อวันที่ 16 - 17 สิงหาคม 2548 ที่บ้านมุเซอห้วยตาด ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นชนเผ่ามุเซอ นับถือศาสนาคริสต์ และเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด และที่บ้านมุเซอห้วยป่าไร่ ตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งก็เป็นชนเผ่ามุเซอ นับถือศาสนาคริสต์ และเป็นชุมชนอพยพเช่นเดียวกับชุมชนห้วยทรายขาว แต่มีการจัดการความเป็นอยู่แบบพอเพียง เรียบง่าย โดยมีผู้ไปศึกษาดูงานเป็นแกนนำชุมชน และหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 18 คน ซึ่งเป็นผู้ชายทั้งหมด

ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2549 ที่บ้านมุเซอน้ำรุ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยครั้งนี้แกนนำชุมชน (นายจะหา และ นายปะอู จองหล้า) ได้เป็นผู้เสนอเลือกสถานที่ดูงานให้แก่ที่ประชุม เนื่องจากเคยไปมาแล้ว และเห็นว่าสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีได้ แต่ได้เสนอให้โอกาสแก่กลุ่มแม่บ้านได้ไปดูงานบ้าง จะได้รู้ได้เข้าใจเหมือนกัน จึงได้นำกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 19 คน และ แกนนำชุมชนเพศชาย อีก 4 คน ไปดูงาน เพื่อที่จะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบ แล้วหาทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตนเอง

โดยการไปศึกษาดูงานทั้ง 2 ครั้ง ได้มีการเตรียมความพร้อมชุมชน โดยการจัดเวทีชุมชนสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันถึงประเด็นที่ต้องการ ก่อนไปดูงาน และเมื่อกลับมาแล้วก็ยังได้มาใช้เวทีชุมชนพูดคุยข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่ได้รับต่อกัน โดยผู้วิจัยได้ช่วยสรุปบทเรียน และถอดประสบการณ์ให้แก่ชุมชน ได้มองเห็นถึงศักยภาพของทุน ผู้นำ และความสามารถในการจัดการของชุมชน ผ่านการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่างๆ เพื่อจัดการทุนและหนี้ในชุมชน ซึ่งได้แผนชุมชนในการดำเนินงาน คือผู้นำและชาวบ้านคิดกันว่ากิจกรรมไหน ที่จะสามารถดำเนินการได้เอง ก็จะทำกันเองในชุมชน และกิจกรรมไหนที่จะต้องทำกันเป็นกลุ่ม ก็จะเรียงลำดับความสำคัญของแผนไว้ โดยมีแกนนำชุมชนที่ได้เลือกไว้เป็นผู้รับผิดชอบประสานงาน และผู้วิจัยเป็นพี่เลี้ยงอำนวยความสะดวกให้ในช่วงระยะเริ่มต้น

ภาพ 7 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (วิเคราะห์ชุมชน คุณคนอื่น)

จากฐานข้อมูลของชุมชนที่ได้ผ่านการระดมความคิด วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน โดยชุมชน ได้เกิดการดำเนินงานตามแผนชุมชนในปี พ.ศ. 2548 ดังนี้

1. โครงการไฟฟ้าในหมู่บ้าน ได้มีการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาติดตั้งไฟฟ้าภายในหมู่บ้าน โดยเป็นไฟฟ้าที่ใช้ระบบโซล่าเซลล์
2. โครงการประปาภูเขาในหมู่บ้าน จากความต้องการของชุมชนที่อยากได้ถังเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภค บริโภค โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยจัดการต้นน้ำ ได้ดำเนินการสร้างถังเก็บน้ำ ขนาด 4,000 ลิตรขึ้น
3. โครงการปรับปรุงสาธารณสุขชุมชน จากความต้องการของชุมชนที่อยากให้แต่ละครัวเรือนมีห้องน้ำสะอาดและถูกสุขอนามัย ในปีที่ผ่านมาได้สร้างห้องน้ำไปแล้วจำนวน 8 หลัง โดยยังมีครัวเรือนที่คงค้างไม่มีห้องน้ำอีกจำนวน 5 ครัวเรือน
4. โครงการสร้างเตาเผาขยะได้ดำเนินการแล้วเสร็จ 2 เตา โดยเป็นเตาที่ใช้ท่อซีเมนต์ขนาดของท่อ คือ 1.5 เมตร จำนวน 3 ท่อ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกิจกรรมนักศึกษาค่ายอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ปราจีนบุรี

5. โครงการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเลขห้า ผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบสมุนไพรจำหน่าย โดยรับแผนการผลิตมาจากศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูงแม่ปูneh หลวง แต่เนื่องจากการจำหน่ายขาดความต่อเนื่องจึงยุติการดำเนินงานชั่วคราว

6. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนระดมแรงงานภายในชุมชน ร่วมกันทำแนวกันไฟระยะทางกว่า 10 กิโลเมตร เป็นประจำทุกปีในช่วงฤดูแล้ง ปกป้องผลผลิตการชะล้างหน้าดินในช่วงฤดูฝน กำหนดพื้นที่ๆเหมาะสมในการทำการเกษตร โดยต้องไม่เป็นพื้นที่ในป่าอนุรักษ์หรือป่าต้นน้ำของชุมชน

7. โครงการศาลาอเนกประสงค์ ได้ดำเนินการสร้างตัวอาคารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ยังขาดการสนับสนุนทางด้านหนังสือ สิ่งพิมพ์ที่เป็นประโยชน์

8. กิจกรรมกลุ่มกองทุนต่าง ๆ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ทางชุมชนก็ยังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน ร้านค้าสหกรณ์ชุมชน กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มกองทุนปื๊ยและกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ทั้งนี้ผ่านมามีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่อีกหนึ่งกลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์ครัวเรือน

จากฐานข้อมูลของชุมชนที่ได้ผ่านการระดมความคิด วิเคราะห์ปัญหาของชุมชน โดยชุมชน จึงได้มาซึ่งแผนแบบบูรณาการ ปี พ.ศ. 2549 ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 แผนปฏิบัติงานชุมชน ปี 2549

กรอบการพัฒนา	แผนชุมชน	สถานการณ์	แนวทางการดำเนินงาน
ด้านคุณภาพชีวิต	1.โครงการไฟฟ้าในหมู่บ้าน	ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้แล้ว (โซล่าเซลล์) แต่ตกหล่นจำนวน 4 ครัวเรือน เนื่องจากไม่มีสัญญา	ติดต่อประสานงานกับทางอำเภอขอสัญญาให้กับครัวเรือนที่เหลือ ประสานงานขอความร่วมมือองค์กรไฟฟ้าเข้ามาติดตั้งโซล่าเซลล์ให้กับครัวเรือนที่เหลือ
	2.โครงการปรับปรุงสาธารณสุขชุมชน	ได้ดำเนินการก่อสร้างห้องน้ำในชุมชนไปบางส่วนแต่ยังมีตกค้างจำนวน 5 ครัวเรือน	ขอรับการสนับสนุนจากกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาของนักศึกษาโดยชาวบ้านสมทบทุนส่วนหนึ่ง

ตาราง 14 (ต่อ)

กรอบการพัฒนา	แผนชุมชน	สถานการณ์	แนวทางการดำเนินงาน
	3. โครงการทุนการศึกษา สำหรับเด็กนักเรียน	นักเรียนได้ไปศึกษาต่อก หมู่บ้านจำนวน 19 คน	จัดมอบทุนการศึกษา สำหรับเด็กที่เรียนดีและมี ความประพฤติเรียบร้อย โดยขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน
	4. โครงการดูแลคนชรา	ปัจจุบันคนชราในหมู่บ้านไม่ มีรายได้จำนวน 8 คน	จัดตั้งกองทุนดูแลคนชรา ในหมู่บ้าน โดยจัดสรรจาก ผลกำไรที่ได้จากการ ดำเนินงานของกองทุนอื่น เช่น ร้านค้าสหกรณ์ใน หมู่บ้าน กองทุนปุ๋ย กองทุนเมล็ดพันธุ์ และ กองทุนพัฒนาอาชีพ
	5. โครงการกลุ่มแม่บ้าน	กลุ่มแม่บ้านมีการรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่นและผ่าน การอบรมด้านอาชีพหลาย ครั้ง	จัดตั้งกลุ่มผลิตเครื่อง อุปโภคไว้ใช้เองในชุมชน เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายใน ครัวเรือน เช่น แชมพู ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน และสบู่
	1. โครงการส่งเสริมการ แปรรูปผลิตภัณฑ์ทาง การเกษตร	กลุ่มแม่บ้านเคยทำผลิตภัณฑ์ กล้วยฉาบสมุนไพรจำหน่าย โดยรับแผนการผลิตมาจาก ศูนย์ส่งเสริมเกษตรที่สูงแม่ ปูลหลวงแต่เนื่องจากการ จำหน่ายขาดความต่อเนื่อง	สนับสนุนให้กลุ่มทำ ผลิตภัณฑ์ที่มีความ หลากหลายมากขึ้นและ ติดต่อประสานงานให้มี การจำหน่ายได้อย่าง ต่อเนื่อง
	ด้านอาชีพ		

ตาราง 14 (ต่อ)

กรอบการพัฒนา	แผนชุมชน	สถานการณ์	แนวทางการดำเนินงาน
ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	1. โครงการฝังท่อซีเมนต์ ระบายน้ำในหมู่บ้าน	บริเวณหมู่บ้านมีจุดร่อนน้ำ ผ่าน	ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากหน่วยงาน ต่าง ๆ เช่น โครงการหลวง หน่วยจัดการต้นน้ำและ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยชาวบ้านให้ความ ร่วมมือทางด้านแรงงาน
	2. ทำแนวกันไฟ	เพื่อป้องกันการเกิดไฟป่า ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำ แนวกันไฟเป็นประจำทุกปี ในช่วงฤดูแล้ง	ในช่วงเดือนมีนาคม- พฤษภาคม มีการระดม แรงงานในหมู่บ้านทำแนว กันไฟ
ด้านสาธารณะ ประโยชน์	1. โครงการสร้างสะพาน	เส้นทางเข้าหมู่บ้านมีสะพาน 2 จุดเป็นสะพานปูนซีเมนต์ 1 จุด อีก 1 จุดยังเป็นสะพานไม้ ที่ชาวบ้านทำขึ้นมาเอง	ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากหน่วยงาน ต่าง ๆ เช่น โครงการหลวง หน่วยจัดการต้นน้ำ และ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยชาวบ้านให้ความ ร่วมมือทางด้านแรงงาน
	2. โครงการพัฒนา ปรับปรุงเส้นทางเข้า หมู่บ้าน	เส้นทางหลักเข้าหมู่บ้าน ระยะทาง 3.5 กิโลเมตร สภาพเป็นดินแดงทำให้เป็น เป็นอุปสรรคในการเดินทาง โดยเฉพาะในฤดูฝน	ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากหน่วยงาน ต่าง เช่น โครงการหลวง หน่วยจัดการต้นน้ำ และ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยชาวบ้านให้ความ ร่วมมือทางด้านแรงงาน
	3. โครงการพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้	ต้องการเครื่องตัดหญ้าชนิด สะพาย 1 เครื่องเพื่อนำมาใช้ ตัดหญ้าบริเวณศูนย์การเรียนรู้	ขอรับการสนับสนุน งบประมาณจาก ศูนย์บริการการศึกษานอก โรงเรียน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ตาราง 14 (ต่อ)

กรอบการพัฒนา	แผนชุมชน	สถานการณ์	แนวทางการดำเนินงาน
	4. โครงการโทรศัพท์ สาธารณะในหมู่บ้าน	ในหมู่บ้านไม่มีโทรศัพท์ สาธารณะ การติดต่อสื่อสาร เป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับเส้นทาง คมนาคมที่ไม่สะดวก	ติดต่อประสานงานขอ ความร่วมมือจาก องค์กรโทรศัพท์ให้มา ติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะที่ บ้านห้วยทรายขาว

สิ่งที่ได้จากการศึกษาฐานและเปรียบเทียบชุมชน

กลุ่มชุมชนบ้านห้วยทรายขาวได้ไปศึกษาฐานงานในด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ 2 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยตาด ต.อินทนิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ และบ้านห้วยป่าไร่ ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ จากนั้นจึงได้มีการวิเคราะห์สิ่งที่ได้รับจากการศึกษาฐานร่วมกัน และทำการเปรียบเทียบชุมชนของตนเอง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

สิ่งที่ได้จากการศึกษาฐาน บ้านห้วยตาด ต.อินทนิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

1. บ้านห้วยตาดได้แบ่งเขตการบริหารหรือการปกครองของหมู่บ้าน ออกเป็นคุ้มบ้าน โดยจะมีหัวหน้าของแต่ละคุ้มบ้านเป็นผู้ดูแล
2. ในพื้นที่มีพืชเศรษฐกิจ คือ ชา มีการทำสวนชา และไม้ผล ซึ่งถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวที่ทำรายได้ให้แก่ชุมชนมาก
3. ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติมาก ทำให้เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ได้
4. ในหมู่บ้านมีการจัดตั้งกองทุนและกลุ่มต่างๆ ขึ้นมาหลายกลุ่ม ซึ่งมีการบริหารจัดการที่ดี ทำให้ชุมชนสามัคคี และเข้มแข็งได้

การเปรียบเทียบชุมชนบ้านห้วยตาดและชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

จุดเด่นของชุมชนบ้านห้วยตาด ต.อินทนิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

1. การคมนาคมที่สะดวก ทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำการค้าขาย การท่องเที่ยว และการรับรู้ข่าวสารต่างๆ
2. ในชุมชนมีรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี ส่งผลให้มีรายได้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการท่องเที่ยว และการเก็บของป่าจำหน่ายได้

3. คณะกรรมการบริหารงานของกลุ่มหรือกองทุนต่างๆ มีความเข้มแข็ง
4. การบริหารเงินกองทุนได้มีการเก็บดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ต่ำ (ร้อยละ 0.5)

จุดค้อยของชุมชนบ้านห้วยตาด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

1. การปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ไม่มีพื้นที่ในการปลูกข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน ทำให้ต้องซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่างจากภายนอกชุมชน ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูง
2. ในพื้นที่ไม่ได้รับการสนับสนุนในการเสริมสร้างอาชีพจากโครงการหลวง

สิ่งที่ได้จากการศึกษาดูงาน บ้านห้วยป่าไร่ ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

1. เป็นชุมชนขนาดเล็กที่เน้นการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเอง
2. ในครัวเรือนมีการบริหารรายได้ที่สมดุลกับรายจ่าย โดยลดรายจ่าย ลดการพึ่งพิงจากภายนอก โดยการปลูกผักสวนครัว มีการเลี้ยงสุกร เลี้ยงปลา มีการปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน มีการนำมูลสุกรมาใช้ทำแก๊ส (Biogas)
3. มีกลุ่มออมทรัพย์ที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการออมมากขึ้น
4. มีผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ไว้เพื่อใช้ในครัวเรือนและเพื่อจำหน่าย

การเปรียบเทียบชุมชนบ้านห้วยป่าไร่และชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

จุดเด่นของชุมชนบ้านห้วยป่าไร่ ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

1. มีองค์กร ไฮเพอร์อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย ให้ความรู้และให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถลดค่าใช้จ่ายในการครองชีพและเพิ่มรายได้อย่างแท้จริง
2. ชุมชนใกล้เคียงท่องเที่ยว ทำให้สามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกได้

จุดค้อยของชุมชนบ้านห้วยป่าไร่ ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

1. พื้นที่ของชุมชนมีไม่มาก ทำให้มีพื้นที่ในการเกษตรน้อย คนในชุมชนจึงมีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่
2. การคมนาคมในพื้นที่ไม่สะดวก
3. พื้นที่การเกษตรบางส่วนมักจะถูกน้ำท่วมได้ง่าย
4. ไม่มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่ชัดเจน การบริหารงานจึงต้องใช้ในการตัดสินใจจากผู้นำเพียงคนเดียว

ข้อสรุปจากการจัดเวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์ชุมชนของตนเองเกี่ยวกับกองทุนต่างๆ
ของหมู่บ้าน

1. กลุ่มชุมชนบ้านห้วยทรายขาวควรมีการพัฒนาการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้
2. ในพื้นที่ควรมีการปลูกพืชเศรษฐกิจเสริมด้วย เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้อีกทางหนึ่ง
3. ควรมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านให้มีความสะดวกมากขึ้น
4. ควรมีการส่งเสริมการตลาดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยการปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ไว้เพื่อการบริโภคมากขึ้น และควรมีการเลี้ยงสุกรไว้เพื่อการบริโภค และการทำแก๊สชีวภาพด้วย
5. ควรมีการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมในหมู่บ้านให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้ครัวเรือนได้
6. ควรมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

กระบวนการสร้าง C (Control)

ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (การเรียนรู้ของชุมชนผ่านประสบการณ์)

จากการที่ชาวบ้านได้รู้ข้อมูล ว่าการมีรายได้น้อยอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาการครองชีพให้เป็นอยู่อย่างดี ปัญหาค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้คิดถึงการทำกิจกรรมภายในชุมชน โดยได้มีการประชุมอย่างต่อเนื่องทุกเดือน (ตั้งแต่ปี 2548-2550) โดยมีการวางแผน เพื่อที่ปฏิบัติตามกิจกรรมที่ตั้งไว้ และนำไปสู่เป้าหมายการลดค่าใช้จ่ายในชุมชนได้ สรุปได้ว่า ชุมชนห้วยทรายขาว

1. เรียนรู้การจัดการให้ชุมชนเข้มแข็ง จากตนเอง โดยผ่านความสัมพันธ์เครือข่ายวัฒนธรรม การแบ่งปัน ในชุมชน และจากคนอื่น โดยผ่านประสบการณ์ ดูงาน วิธีการจัดการคนที่ผ่านปัญหามาแล้ว
2. รู้เรื่องจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ผ่านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - ความมีเหตุผล ในเรื่องการรวมกันซื้อ การทำของใช้เอง เพื่อลดต้นทุน ผ่านกองทุนธนาคารข้าว กองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนกลุ่มแม่บ้าน

- ความพอประมาณ ในเรื่องของการลงทุน การใช้จ่าย ผ่าน กองทุนปื๊ยและเมล็ดคั พันธุ์ กองทุนหมู่บ้าน
- มีภูมิคุ้มกัน ในเรื่องของการออมทรัพย์ ผ่านกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนคริสต์จักร

บนพื้นฐานการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกองทุนชุมชนทั้ง 7 กองทุน ที่จะต้องใช้ความรู้ด้านการจัดการกองทุนที่ดี มีความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองให้ได้ จากการแสวงหาความมั่นคงให้กับชีวิตตนเองและครอบครัว โดยการลงทุนการศึกษาให้ลูก การสร้างที่อยู่อาศัยอย่างถาวร การปกป้องดูแลรักษาป่าให้เกิดธรรมชาติที่สมบูรณ์ เพื่อให้ลูกหลานได้มีกินมีใช้สืบทอดต่อไป

ภาพ 8 ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (การเรียนรู้ของชุมชนผ่านประสบการณ์)

จากการดำเนินงานของกองทุนในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา พบว่ากองทุนทั้ง 7 กองทุนได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชนอย่างมาก โดยในชุมชนมีสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือ สมาชิกในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แทบทุกครัวเรือนมีบ้านถาวรอยู่อาศัย มีรถจักรยานยนต์เป็นของตนเองทั้งหมด มีสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็น

ว่าสมาชิกในชุมชนมีเงินไว้ใช้จ่ายในครัวเรือนมากขึ้น และมีเงินสะสมในกองทุนต่างๆ มากขึ้นเช่นกัน ในชุมชนมีครัวเรือนเพิ่มขึ้นอีก 2 ครัวเรือน มีการใช้พื้นที่เพื่อการปลูกพืชผักมากขึ้น และมีระบบสาธารณสุขปลอดภัยในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นคือ ถนนซิเมนต์ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านได้มีการปลูกพืชผัก คือ ผักปวยเล้งเป็นพืชหลัก ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับราคาของพืชผัก จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่กังวลกับราคาผลผลิตเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้หากจะวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของกองทุนต่างๆ ในชุมชน จะพบว่ากองทุนธนาคารข้าว มีเงินกองทุนเพิ่มขึ้นจากเดิม ทำให้ในปี 2550 นี้ มีเงินของกองทุน 55,000 บาท แต่ก็ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นในการซื้อข้าวคือ ได้ข้าวปลอมปน ทำให้คุณภาพข้าวไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิก

ทางด้านของกองทุนสหกรณ์ร้านค้า จะพบว่า ปัจจุบันได้นำเงินหุ้นคืนให้แก่สมาชิกหมดแล้ว และได้คืนเงินยืมตั้งสหกรณ์จากโครงการหลวงเรียบร้อยแล้วเช่นกัน โดยในปีนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากการศึกษาจากโรงเรียนมาใช้ในการบริหารกองทุนแทน โดยจะให้เปลี่ยนเป็นระบบให้กู้ต่อปี สำหรับผู้ที่สมัครทำร้านค้าแทน ซึ่งจะต้องจ่ายดอกเบี้ยให้ปีละ 600 บาทต่อปี จึงทำให้มีผู้ประกอบการหลายรายให้ความสนใจ และหาวิธีในการป้องกันสินค้าได้รับความเสียหายจากการเก็บรักษาสินค้ามากขึ้น ในปี 2550 มีเงินกองทุน 11,200 บาท

สำหรับกองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ พบว่ามีเงินกองทุนเพิ่มขึ้นเป็น 22,000 บาท ซึ่งได้มีการให้บริการเมล็ดพันธุ์ผักปวยเล้งมาบริการให้แก่สมาชิก ในชุมชนยังคงมีการลงแขกช่วยกันเก็บเกี่ยวผลผลิตอยู่เช่นเดิม ปัจจุบันได้มีกลุ่มผู้ปลูกผักปวยเล้งครบทุกครัวเรือน และได้รับการช่วยเหลือในการซื้อเมล็ดพันธุ์พืชผักจากโครงการหลวงฯ

นอกจากนั้นพบว่ากลุ่มกองทุนแม่บ้าน มีเงินกองทุนเพิ่มขึ้นเป็น 33,000 บาท กลุ่มแม่บ้านยังมีการผลิตสินค้าเพื่อใช้ในครัวเรือน คือ แชมพู น้ำยาล้างจาน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเช่นเดิม นอกจากนั้นในอนาคตกลุ่มแม่บ้านจะผลิตข้าวกล้องบรรจุถุงจำหน่าย โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับความรู้ด้านการทำแคปหมู ใส่อั่ว และหมนไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนด้วย

ในส่วนของกองทุนหมู่บ้าน ในปี 2550 ยังคงดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันได้ดำเนินการปล่อยเงินกู้จำนวน 200,000 บาทให้สมาชิกใช้ลงทุนและกู้ยืมฉุกเฉิน เพื่อการศึกษาบุตร หรือใช้แก้ปัญหาความเดือดร้อนด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ส่วนดอกเบี้ยที่ได้จากการดำเนินการปล่อยกู้ ซึ่งเป็นจำนวนเงินประมาณ 10,000 บาทได้นำไปสมทบเข้ากับกองทุนธนาคารข้าวของบ้านห้วยทรายขาว

สำหรับกองทุนคริสตจักรนั้น พบว่ายังคงมีการใช้เงินกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน เพื่อศาสนพิธี และเพื่อซ่อมแซมศาสนสถานเช่นเดิม แต่พบว่ายอดเงินในการได้รับบริจาคจากสมาชิกในชุมชนมีจำนวนที่ลดลง ในปี 2550 มียอดเงินคงเหลือ ประมาณ 20,000 บาท

และสำหรับกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ พบว่า เงินกองทุนของกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในปี 2550 มีเงินกองทุนของกลุ่มประมาณ 10,000 บาท โดยในปัจจุบันได้เริ่มปล่อยดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 1 บาท และจากเดิมที่มีการออมเป็นรายครัวเรือน ครัวเรือนละ 30 บาท ก็เปลี่ยนมาเป็นการออมรายบุคคล ๆ ละ 30 บาท โดยมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 17 ครัวเรือน จึงทำให้มีปริมาณการเพิ่มขึ้นของเงินกองทุนอย่างรวดเร็ว และมีปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในช่วงที่ไม่มีรายได้อาจจากการจำหน่ายผัก สมาชิกในชุมชนจะมีการจ่ายเงินออกกลุ่มช้า

ทั้งนี้พบว่า วัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายเงินได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่หาเงินเพื่อการเลี้ยงชีพ แต่ปัจจุบันจะเป็นการหาเงินเพื่อการหาสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตให้กับตนเองและครอบครัวคือ การซื้อรถจักรยานยนต์ และจะซื้อรถยนต์ในอนาคตด้วย เพื่อใช้เดินทางและขนส่งผลผลิต นอกจากนี้ยังมีการลงทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตร เพื่อความก้าวหน้าในการเรียนรู้และปรับตัวให้เท่าทันกับสังคมภายนอก และเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับบุตรหลานและครอบครัวต่อไป

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันที่ประสบความสำเร็จในชุมชนบ้านห้วยทรายขาว คือ ผู้นำและกรรมการมีความเข้มแข็ง มีความอดทนในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในระบบการบริหารกองทุนเกิดความผูกพันพื้นฐานจากความเป็นเครือญาติกัน (3 ตระกูล) ผู้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการจัดการกองทุน มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลเมื่อยามมีปัญหา เจ็บป่วย ไม่มีกิน ไม่มีเงินให้ลูกเรียน สามารถกู้ยืมจากกองทุนต่างๆ ในยามฉุกเฉินได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชน ห้วยทรายขาว ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในชนเผ่ามูเซอแดงบ้านห้วยทรายขาว ใช้ เทคนิคกระบวนการระดมพลังอย่างสร้างสรรค์เป็นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย คือ การศึกษาบริบทของชุมชน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยใช้กิจกรรม คือ การจัดเวทีชุมชน และการจัดการศึกษาดูงาน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่ศึกษา

บ้านห้วยทรายขาว เป็นหมู่บ้านหนึ่งในพื้นที่เขตส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวง ปัจจุบันเป็นห่อมบ้านบวร หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขา และภูเขาสูงสลับซับซ้อน ตั้งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,100 เมตร พื้นที่และยอดเขาลาดต่ำลงในแนวจากทิศตะวันตกและ ตะวันออกเฉียงใต้ ไปทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ โดยมีความลาดเทลงสู่ห้วยทรายขาว ห้วยแม่จางข้าว ลงสู่ลุ่มน้ำแม่ลาว มีความลาดชัน อยู่ระหว่าง 20-50 % และพื้นที่บริเวณหุบเขา เล็กๆ ใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน และที่ทำกิน สภาพของอากาศในพื้นที่ มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 24 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,143 มิลลิเมตร ช่วงระหว่าง เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย เกิดจากวัสดุต้นกำเนิด พวกหินใบโอไรต์แกรนิต ดินลึกมากกว่า 120 เซนติเมตร ดินมีการระบายน้ำดี มีความเป็นกรดเป็น ด่างอยู่ระหว่าง pH 4.5 – 6.5 ในหมู่บ้านมีแหล่งน้ำธรรมชาติ อยู่ 1 ลำห้วย คือ ลำห้วยทรายขาว มี ปริมาณน้ำไหลตลอดปี และมีบ่อเก็บน้ำ เพื่อทำประปาภูเขาใช้ในการอุปโภคบริโภคที่ต่อจากแหล่ง น้ำมาสู่บ้านเรือนโดยตรง สภาพของป่าในพื้นที่มีลักษณะป่าไม้อยู่ 2 ชนิด คือ ป่าดิบแล้ง (dry evergreen forest) และป่าดิบเขา (hill evergreen forest) มีไม้มีค่าหลายชนิด เช่น ก่อ แดง ประดู่ และ ไม้สน การใช้ประโยชน์ที่ดิน มีการแบ่งพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ และพื้นที่ทำ การเกษตร ที่ได้ปลูกพืชไร่ ไม้ผล พืชผักพืชที่ปลูกโดยการส่งเสริมของโครงการหลวง ส่วนใหญ่ ปลูกพืชผักได้แก่ปวยเล้ง เบบี๋สปีแนช มากกว่าการปลูกไม้ผล จำพวกพลับ บัว และ พืช

สิ่งสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน คือ อาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน ใช้เป็นที่ประชุมและรวมกลุ่มของหมู่บ้าน และมีสหกรณ์ร้านค้า เพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับชาวบ้าน ซึ่งมีการนำผลกำไรมาเป็นผลระหว่างสมาชิก โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน

1. ข้อมูลส่วนบุคคล และสังคม ของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด เป็นชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-45 ปี โดยเฉลี่ยผู้ให้ข้อมูลมีอายุเฉลี่ย 37 ปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-6 คน อายุของสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงานมีอายุระหว่าง 15-60 ปี

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อพยพมาจากถิ่นอื่น และเข้ามาอาศัยได้ประมาณ 14 ปี ส่วนใหญ่ มีอาชีพหลัก คือการเพาะปลูก และมีอาชีพเสริม คือการรับจ้าง ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินระหว่าง 10-20 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ไร่ ไม้ผลที่ปลูกส่วนมาก คือ บัวบก และพลับ พลูผัก คือ ผักปวยเล้ง มีสัตว์เลี้ยงคือ ไก่และสุกร และทุกครัวเรือนขายผลผลิตให้ตลาดโครงการหลวง

2. ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 79,863.64 บาทต่อปี และมีความเห็นว่ารายได้พอใช้ในครัวเรือน และมีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 69,218.18 บาทต่อปี โดยรายจ่ายทั้งหมดใช้ไปเพื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูลมีภาระหนี้สิน เป็นจำนวนเฉลี่ย 18,789.47 บาท ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีเงินออม โดยมีเงินออมของครัวเรือนเฉลี่ย 4,555 บาท ในครัวเรือนส่วนใหญ่มีทรัพย์สิน คือ รถจักรยานยนต์ วิดีโอ/ซีดี และโทรทัศน์

3. ข้อมูลด้านสถานภาพของคนในครัวเรือน

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด เป็นผู้ที่มีการทำงาน คือ ทำการเกษตร และมีบางส่วนที่รับจ้างในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีบัตรประกันสุขภาพในครัวเรือน มีผู้สูงอายุในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีจำนวนผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือในครัวเรือน 2 คน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าความเป็นอยู่ในปัจจุบันสามารถอยู่ได้ดี และสามารถพึ่งตนเองได้

ตอนที่ 3 การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ในชนเผ่า มูเซอแดง บ้านห้วยทรายขาว

กระบวนการเรียนรู้ขั้นที่ 1 : การวิเคราะห์ตนเอง ประกอบด้วย

ด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ตนเองพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สภาพเศรษฐกิจในครัวเรือนเกิดความไม่สมดุลของรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออมของครัวเรือน โดยมีรายรับและเงินอมน้อยกว่ารายจ่ายและหนี้สินเฉลี่ย 3,588.47 บาท

ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านห้วยทรายขาวมีรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตสืบทอดมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นมีการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน มีสถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม ซึ่งส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนได้รับความร่วมมือร่วมใจ เกิดความสามัคคีในชุมชน ทั้งด้านการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่างๆ

ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านห้วยทรายขาว ได้ให้ความสำคัญในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของชุมชนมาก แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพรในการรักษาโรค และเป็นแหล่งน้ำในการดำรงชีวิตของชุมชน

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกองทุนต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

การจัดตั้งกองทุนต่างๆภายในหมู่บ้านห้วยทรายขาวจำนวน 7 กองทุน คือ กองทุนธนาคารข้าว กองทุนสหกรณ์ร้านค้า กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนคริสตจักร กองทุนกลุ่มแม่บ้าน และกองทุนกลุ่มออมทรัพย์นั้น จะมีความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงกับรูปแบบวิถีการดำรงชีวิตทั้งสิ้น โดยกองทุนที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อทุกครัวเรือนคือ กองทุนข้าว นอกจากนั้นคือ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนคริสตจักร กองทุนกลุ่มแม่บ้าน กองทุนสหกรณ์ร้านค้า ชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ ตามลำดับ โดยการจัดตั้งกลุ่มกองทุนต่างๆ ได้เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น และขยายผลไปยังการดูแลคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพในขั้นต่อมา โดยกองทุนทุกกองทุนจะมีการให้กู้ยืมแก่สมาชิก มีการคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ และมีเงินปันผลคืนแก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการบริหารกองทุนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็น การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นพื้นฐานของการสร้างและพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนได้ในที่สุด ความคาดหวังในอนาคต

ของสมาชิกคือ การเพิ่มของเงินหมุนเวียนมากขึ้น มีการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนให้มากขึ้น และอยากให้มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาให้การสนับสนุนความรู้ในการบริหารกองทุนมากขึ้น

การวิเคราะห์ด้านการใช้ประโยชน์และการบริหารจัดการกองทุน

- การใช้ประโยชน์ ปัญหา-อุปสรรค การช่วยเหลือ และอนาคตของกองทุนชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนธนาคารข้าวและกองทุนกลุ่มแม่บ้านในจำนวนเท่ากัน เนื่องจากกองทุนธนาคารข้าวเอื้อประโยชน์ในด้านการรวมตัวกันเพื่อซื้อข้าวในปริมาณมาก ๆ และสำหรับกองทุนกลุ่มแม่บ้าน ใช้ประโยชน์ในด้านการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมหรือผลิตสินค้าต่างๆ ขึ้นมาใช้ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการครองชีพ มีการใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ การใช้จ่ายค่าเล่าเรียนบุตร และเป็นแหล่งเงินกู้ได้ นอกจากนี้มีการใช้ประโยชน์จากกองทุนคริสตจักร ในด้านการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน การซ่อมแซมศาสนสถาน และการจัดกิจกรรมทางศาสนา การใช้ประโยชน์จากกองทุนสหกรณ์ร้านค้านั้น ได้ใช้ในด้านกรอำนวยความสะดวกในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในหมู่บ้าน มีการใช้ประโยชน์จากกองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ในด้านการรวมตัวกันเพื่ออำนาจการต่อรองในการซื้อปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ในปริมาณมาก และในราคาต่ำกว่าท้องตลาดจากผู้ขาย มีการใช้ประโยชน์จากกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ในด้านการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนมีการออมเงิน เพื่อไว้เป็นค่าใช้จ่ายยามจำเป็นได้ ทั้งนี้สิ่งที่กลุ่มชุมชนอยากให้เกิดขึ้นในอนาคต คือ การเพิ่มขึ้นของเงินกองทุนต่างๆ และการได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนในรูปของเงินปันผลเพิ่มมากขึ้น

- การบริหารจัดการหรือการดำเนินงานของกองทุนชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความคิดเห็นในระดับมาก ในเรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน รองลงมา คือเรื่องสมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ และผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่าทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการสมาชิกกองทุน เรื่องการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ในเรื่องการมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเรื่อง การแบ่งงานของคณะกรรมการของกองทุนที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ เรื่องกรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอและมีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน และเรื่องการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวต่อกองทุนสหกรณ์ร้านค้า

ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากเพียงเรื่องเดียว คือ สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน นอกเหนือจากนั้นเป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมเพื่อหาทางแก้ไข และเรื่องการดำเนินงานของสหกรณ์

ร้านค้าสามารถทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ในเรื่องมีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ กองทุนร่วมกัน และเรื่องที่ว่าเมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้วเกิดการรวมกลุ่มเพื่อตระหนักและเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวต่อกองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์

ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นระดับมากเรื่อง สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน เรื่องทำให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ในเรื่องสมาชิกรนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ มีในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใสรับผิดชอบ กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนการแลกเปลี่ยนข้อมูลทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิก มีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในเรื่องการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม ในเรื่องเกิดการเก็บออมไว้ใช้ และมีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เรื่องการเพิ่มเป็นสมาชิกกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ และเรื่องของการได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเรื่องกองทุนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความคิดเห็นในระดับปานกลางเกี่ยวกับการดำเนินการทุกเรื่อง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ เรื่องสมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ปัญหาได้ รองลงมาคือ เรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน เรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนที่มีความโปร่งใสและทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน และเรื่องกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายที่ตรวจสอบได้ เรื่องการเพิ่มขึ้นของสมาชิก นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นระดับปานกลางเช่นกันในเรื่องของกรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดการเก็บออมไว้ใช้และการมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เรื่องการมีส่วนร่วม เรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ เรื่องการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม และความคิดเห็นระดับปานกลาง ในเรื่อง การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนกลุ่มแม่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมาก ในเรื่องกรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรื่องสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน ในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ และเรื่อง

สมาชิกสามารถนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในเรื่องการมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเรื่องการได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เมื่อเข้ากองทุนสามารถทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ ในเรื่องกองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดการเก็บออมไว้ใช้ สมาชิกเพิ่มขึ้น และการพอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม มีเรื่องกองทุนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเรื่องการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ และเรื่องที่ทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนกลุ่มออมทรัพย์

ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องเดียวคือ กองทุนมีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ นอกเหนือจากนี้เป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง ในเรื่อง กรรมการและสมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล เรื่องการได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและสมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน เรื่องมีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ เกิดการออมไว้ใช้ มีการเพิ่มขึ้นของสมาชิก และมีการพอกพูนเติบโตของเงินทุนของกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีเรื่อง เมื่อเกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนา ตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเรื่องสมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ไขปัญหาได้ สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ และมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเรื่องกองทุนมีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ และเรื่องสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นนั้น

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนคริสตจักร

ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมาก ในเรื่องกรรมการและสมาชิกเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนข้อมูล มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใส รับผิดชอบ และมีสวัสดิการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลางในเรื่อง สมาชิกมีความซื่อสัตย์ในการชำระเงินคืน สมาชิกนำเงินที่ได้รับจากกองทุนไปแก้ไขปัญหาได้ การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้ และเมื่อทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้วเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตระหนักและเอาใจใส่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการ

พอกพูนเติบโตของเงินทุนกลุ่ม มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ การเพิ่มขึ้นของสมาชิก และเกิดการเก็บออมไว้ใช้

- ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อกองทุนในภาพรวม

ความคิดเห็นของชาวบ้านบ้านห้วยทรายขาวที่มีต่อการดำเนินงานของกองทุนต่างๆ ในชุมชนโดยรวม พบว่า ในกองทุนธนาคารข้าว ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระคืนเงินต้นของกองทุนธนาคารข้าว รองลงมาพบว่ามีความคิดเห็นปานกลาง ในเรื่อง ความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระคืนเงินต้นของกองทุนสหกรณ์ร้านค้า สำหรับกองทุนปฎิและเมล็ดพันธุ์ มีความคิดเห็นปานกลางในเรื่องกองทุนช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระเงินคืน นอกจากนี้พบว่ากองทุนหมู่บ้านมีความคิดเห็นปานกลางในเรื่องการเงินที่ได้รับจากกองทุนไปใช้ในการแก้ปัญหา ในกองทุนกลุ่มแม่บ้านนั้นพบว่ามีความคิดเห็นปานกลางในเรื่องความซื่อสัตย์ของสมาชิกในการชำระเงินคืน และในเรื่องการเข้าประชุมของกรรมการและสมาชิกที่มีอย่างสม่ำเสมอ สำหรับกองทุนกลุ่มออมทรัพย์มีความคิดเห็นปานกลาง ในเรื่องความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุน และสำหรับกองทุนคริสตจักร มีความคิดเห็นปานกลาง ในเรื่องการให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

กระบวนการเรียนรู้ขั้นที่ 2 : การวิเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย

จากการไปศึกษาดูงาน ครั้งที่ 1 บ้านห้วยตาด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ และบ้านห้วยป่าไร่ ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ และครั้งที่ 2 บ้านมุเซอน้ำรุ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ และเปรียบเทียบหมู่บ้านตนเองกับหมู่บ้านอื่น ซึ่งทำให้ได้ข้อสรุปในการวิเคราะห์ชุมชนของตนเองเกี่ยวกับกองทุนต่างๆ ของหมู่บ้าน คือ กลุ่มชุมชนบ้านห้วยทรายขาวควรมีการพัฒนาการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในพื้นที่ควรมีการปลูกพืชเศรษฐกิจเสริม ควรมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านให้มีความสะดวกมากขึ้น ควรมีการส่งเสริมการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยการปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงปลา ไว้เพื่อการบริโภคมากขึ้น และควรมีการเลี้ยงหมูไว้เพื่อการบริโภค และการทำแก๊สชีวภาพด้วย ควรมีการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมในหมู่บ้านให้มากขึ้น และควรมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

กระบวนการเรียนรู้ขั้นที่ 3 : การเรียนรู้ของชุมชนผ่านประสบการณ์

จากการดำเนินงานของกองทุนในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา พบว่ากองทุนทั้ง 7 กองทุนได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชนอย่างมาก โดยในชุมชนมีสิ่งเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือ สมาชิกในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แทบทุกครัวเรือนมีบ้านถาวรอยู่อาศัย มีรถจักรยานยนต์เป็นของตนเองทั้งหมด มีสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีเงินสะสมในกองทุนต่างๆ มากขึ้นเช่นกัน ในชุมชนมีครัวเรือนเพิ่มขึ้นอีก 2 ครัวเรือน มีการใช้พื้นที่เพื่อการปลูกพืชผักมากขึ้น และมีระบบสาธารณูปโภคในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นคือ ถนนซีเมนต์

ทางด้านการเปลี่ยนแปลงของกองทุนต่างๆ ในชุมชน พบว่า กองทุนธนาคารข้าว มีเงินกองทุนเพิ่มขึ้นจากเดิม และพบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นในการซื้อข้าวคือ ได้ข้าวปลอมปน ในด้านกองทุนสหกรณ์ร้านค้าได้นำเงินหุ้นคืนให้แก่สมาชิก และได้คืนเงินยืมตั้งสหกรณ์จากโครงการหลวง โดยในปีนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากสถานศึกษาโรงเรียนมาใช้ในการบริหารกองทุนแทน โดยจะให้เปลี่ยนเป็นระบบให้กู้ต่อปี สำหรับผู้ที่สมัครทำร้านค้าแทน สำหรับกองทุนปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ พบว่ามีเงินกองทุนเพิ่มขึ้น และได้มีการให้บริการเมล็ดพันธุ์ผักปวยเล้งมาบริการให้แก่สมาชิก ปัจจุบันได้มีกลุ่มผู้ปลูกผักปวยเล้งครบทุกครัวเรือน และได้รับการช่วยเหลือในการซื้อเมล็ดพันธุ์พืชผักจากโครงการหลวงฯ กองทุนกลุ่มแม่บ้าน มีเงินกองทุนเพิ่มขึ้น มีการผลิตสินค้าเพื่อใช้ในครัวเรือน คือ แหวนพู่ น้ำยาล้างจาน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ในอนาคตจะผลิตข้าวกล้องบรรจุถุงจำหน่าย กองทุนหมู่บ้าน ได้ถูกทางภาครัฐให้ส่งคืนเงินต้นทั้งหมด จำนวน 200,000 บาท แล้วถึงจะนำมาหมุนเวียนบริการกู้ยืมต่อไปได้ ปัจจุบันมีรายได้เป็นดอกเบี้ยเงินจากกู้ยืม ซึ่งไม่ได้คืนให้ สมาชิกของกลุ่มจึงมีมติให้นำไปรวมในกองทุนธนาคารข้าวทั้งหมด สำหรับกองทุนคริสตจักรนั้น พบว่าจำนวนเงินในการได้รับบริจาคจากสมาชิกในชุมชนมีจำนวนที่ลดลง และกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ เงินกองทุนของกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เริ่มปล่อยดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 1 บาท และเปลี่ยนจากการออมรายครัวเรือนเป็นรายบุคคล ทำให้มีปริมาณการเพิ่มขึ้นของเงินกองทุนอย่างรวดเร็ว

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ได้เสนอประเด็นสำคัญ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการใช้ประโยชน์ การบริหารจัดการกองทุนชุมชน ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้นำหลักการ A-I-C มาประยุกต์ใช้ในชุมชน ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอน ในขั้นแรกได้ทำให้สมาชิกในชุมชน เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ตนเองในด้านต่างๆ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกองทุนต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ (2544: 24-31) ที่ได้ระบุไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีเป้าหมายหลักคือ การสร้างสำนึกในคุณค่าของตนเองและชุมชน โดยกระบวนการจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมในสังคมที่เชื่อมโยงกันได้ และเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวมเชื่อมโยงสัมพันธ์กันได้ โดยผ่านเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ในขั้นตอนต่อมา ได้นำตัวแทนชุมชนไปศึกษาดูงานในหมู่บ้านอื่น เพื่อให้เห็นของจริง สามารถจับต้องได้ และมีการแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์ตรง ก่อนจัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างชุมชนของตนเองและชุมชนของผู้อื่น ซึ่งได้ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดแนวคิด สามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบระหว่างชุมชนได้ สำคัญที่สุดได้ทำให้สมาชิกเกิดความคิดเห็นร่วมกัน สามารถค้นหาข้อมูล ประเมินปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นในการจัดทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนได้ โดยผลที่ได้ในขั้นตอนนี้คือ ชุมชนสามารถร่วมกันวิเคราะห์ และหาจุดยืนของชุมชนโดยสอดคล้องกับภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ (2544: 24-31) ที่ได้ระบุไว้ว่า การศึกษาดูงานเป็นการเรียนรู้ตรงจากการเห็นของจริง หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง จะทำให้ผู้เรียนรู้ได้วิเคราะห์ เลือกและตัดสินใจจากการวิเคราะห์สิ่งที่พบเห็น และประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกับประสบการณ์ตรงของตนเองได้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการค้นหาข้อมูล ประเมินปัญหา และความต้องการได้ด้วยตนเอง

และในขั้นตอนสุดท้าย ได้สร้างเวทีชุมชนเพื่อการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เมื่อมีการนำความรู้ที่ได้มาดำเนินการพัฒนากองทุนต่างๆ แล้ว เมื่อระยะเวลาผ่านไปสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ สามารถวางแผนพัฒนากองทุนในระยะยาวได้ และมุ่งเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ (2544: 24-31) ที่ได้ระบุไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง สามารถส่งผลในระยะยาวได้ นอกจากนั้นในขั้นตอนนี้ได้ทำให้กองทุนต่างๆ มีจำนวนเงินกองทุนเพิ่มขึ้น และมีจำนวนผู้ออมเงินและมีจำนวนเงินออมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารประกอบคำบรรยายของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน ที่ได้ระบุถึงการ

พิจารณาความเข้มแข็งของชุมชนว่ามีตัวชี้วัด 7 ประการ ซึ่งในจำนวนนั้น คือ อัตราการเพิ่มของจำนวนเงินออมของชุมชน และอัตราเพิ่มของเงินสวัสดิการเพื่อคนในชุมชน

จากขั้นตอนการทำการระดมทุน AIC ได้พบว่าในขั้นตอน A ได้เสริมสร้างให้ชุมชนสามารถเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ตนเองในด้านต่างๆ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกองทุนต่างๆ ได้ ในขั้นตอน I ได้ทำให้ชุมชนสามารถร่วมกันวิเคราะห์ และหาจุดยืนของชุมชนโดยสอดคล้องกับภูมิปัญญาและวิถีชีวิต และในขั้นตอน C เมื่อมีการนำความรู้ที่ได้มาดำเนินการพัฒนากองทุนต่างๆ แล้ว เมื่อระยะเวลาผ่านไปสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ สามารถวางแผนพัฒนากองทุนในระยะยาวได้ และมุ่งเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร

2. การใช้ประโยชน์จากกองทุน หรือการจัดตั้งกองทุนส่วนใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหา ด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ให้มีสภาพที่ดีขึ้น เพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และสามารถระดมเงินมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่โดยรวมของชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บัญชร แก้วส่อง (2537: 94-97) ที่ได้สรุปถึงองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาศักยภาพขององค์กรชาวบ้าน มีสาระสำคัญ คือ (1) การมีอุดมการณ์ร่วมกันสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองแก่ชุมชน โดยมีพื้นฐานร่วมจากวัฒนธรรมชุมชนและการแก้ไขปัญหา

3. การบริหารจัดการกองทุนต่างๆ ส่วนใหญ่ได้มีความคิดเห็นร่วมกันในด้าน การมีส่วนร่วมในการบริหาร การแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถมีการนำเงินไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ บัญชร แก้วส่อง (2537: 94-97) ที่ได้อธิบายถึงศักยภาพขององค์กรชาวบ้านว่า ควรมีศักยภาพในการบริหารจัดการ การแบ่งบทบาทหน้าที่ รวมถึงการกระจายประโยชน์สู่สมาชิก และสามารถนำทุนมาใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้พบว่า ในขั้นตอนการเรียนรู้ของ AIC ที่ทำให้ชุมชนรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลของตนเอง มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาชุมชนของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ชุมชนได้ตระหนักถึงเหตุผลในการทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น เช่น การรวมตัวกันซื้อข้าว ปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ เพื่อลดต้นทุน ผ่านกองทุนต่างๆ กลุ่มชาวบ้านมีความพอประมาณในเรื่องของการลงทุน การใช้ย่าย การลดค่าใช้จ่าย กลุ่มชุมชนมีภูมิคุ้มกันในเรื่องการออมทรัพย์ เอาไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน มีการให้ความร่วมมือกันและกันในการบริหารจัดการกองทุน ชุมชนมีการระดมความคิดเห็น เพื่อช่วยกันวางแผนพัฒนาชุมชน สร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนพัฒนาตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้

โดยใช้เทคนิค AIC ได้เป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นพื้นฐานทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ และสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อมูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูลหวง

1. เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ควรปรับรูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้น โดยเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ช่วยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน (learning process designer) ให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละชุมชน ไม่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ควรสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีของตนเอง เพื่อให้ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น ทุกคนในชุมชนมีการเสนอความคิดเห็น มีแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้น โดยไม่แบ่งแยกกัน
2. ควรมีการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วมให้แก่ชุมชนบ้านห้วยทรายขาว ตลอดจนจัดให้มีการอบรม และศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ และแนวคิดแก่ชุมชน
3. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำบทเรียนความสำเร็จบางด้านของชุมชน แลกเปลี่ยนกันกับชุมชนอื่น ๆ ข้อมูลจากชาวบ้าน และชุมชน นำมารวบรวมเพื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ หรือสามารถนำมาจัดการองค์ความรู้ (knowledge management – KM) ได้ เพื่อให้ชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากของจริงได้

ข้อเสนอแนะต่อชุมชนบ้านห้วยทรายขาว

การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้ชุมชนมีข้อมูลจากการระดมความคิดเห็น การวิเคราะห์ การวิจารณ์ การให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งถือว่าชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลโดยตรงในการจัดกิจกรรม และการบริหารงานของกองทุนต่างๆ ในชุมชน กระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนจึงถือว่าการวิจัยอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น โดยชุมชน เพื่อชุมชน และเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้มีแนวคิด และรูปแบบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เก็บข้อมูลด้านทุนทรัพย์ ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่โครงการฯ และของชุมชน รวมถึงข้อมูลสภาพการครองชีพชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อจะได้ทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการพัฒนา และการจัดการเพื่อให้ทุนทางด้านต่างๆ สามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชน และมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของชุมชนตนเอง
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งที่เหมาะสมกับชนเผ่า ในพื้นที่โครงการฯ และศึกษาปัจจัยหรือตัวชี้วัด พลังชุมชนในการจัดการเรียนรู้ได้
3. พัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ที่เหมาะสมของชนเผ่าโดยผสมผสานแนวคิดทฤษฎีบูรณาการกับรากฐานวัฒนธรรมจารีตประเพณี และวิถีชีวิตชนเผ่า

บรรณานุกรม

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2547. นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

จะหา จงหล้า และจะฮือ จะก่า. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (10 กรกฎาคม 2548).

ชัยศ อิมสุวรรณ. 2543. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คำริ จะแล และจะฮือ จะก่า. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (24 กรกฎาคม 2548).

จิรวุฒิ เสนาคำ. “จากปัจเจกสู่สาธารณะ : กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง” วารสาร ธารณสุขมูลฐานภาคกลาง 6 (มิถุนายน 2540), 25-26.

บัญญัติ แก้วส่อง. 2537. รายงานผลการประเมินผลโครงการพัฒนาขนาดเล็กภาคอีสาน. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์นียงศ์. 2533. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประคอง วรรณสุต. 2542. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. ปทุมธานี: ศูนย์หนังสือ ดร.ศรีสง่า.

ปะอู จงหล้า และจะหา จงหล้า. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (3 กรกฎาคม 2548).

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

โพธิ์ จะแล และนาอื้อ จองหล้า. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (17 กรกฎาคม 2548).

มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ. 2544. การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ.

สมเดช จะแล และจะหา จองหล้า. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (10 กรกฎาคม 2548).

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2541. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2541. ปรัชญาการพัฒนา: ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (อัดสำเนา).

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ และฉลวยลักษณ์ สีนประเสริฐ. 2538. ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท ประสพการณ์จากนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุข จะแล. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (17 กรกฎาคม 2548).

สุข จะแล และจะหา จองหล้า. กรรมการหมู่บ้านห้วยทรายขาวจังหวัดเชียงราย. 2548. สัมภาษณ์. (3 กรกฎาคม 2548).

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ถัดดาวัลย์ รอดมณี และ ไพฑูรย์ ภักดี. 2529. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

อนุชาติ พวงสำลี. 2545. การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนและเครือข่าย: สรุปงานวิจัย 7 กรณีศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.

อนุชาติ พวงสำลี และอรรถ อางอ่ำ. 2541. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต และสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อเนก นาคะบุตร. 2536. องค์การชุมชนเข้มแข็ง ใน มูลนิธิพัฒนาไท. โครงการสร้างสรรค์พลังแผ่นดิน กรณีศึกษาเกษตรกรแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อรสา หน่อปิ่น, กชกร การแจ้ง, อาทิตย์ มัชฌิมติกสมัย, ตระการ แก้วแดง และ ทศนีย์ พยงาย. 2547. รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านแม่กะ หมู่ 8 และ กองทุนหมู่บ้านแม่ซ้อน หมู่ 4 อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2542. ความเป็นชุมชน. น. 67-83 . ใน การวิจัยในมิติวัฒนธรรมบทความงานวิจัยและประสบการณ์นักวิชาการ การแสวงหาแนวทางและทิศทางการวิจัยวัฒนธรรม. เชียงใหม่: คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อารีย์ เชื้อเมืองพาน, มนตรี สิงหواره, เรืองชัย ต้นสุชาติ, วิชัย ต้นวัฒนากุล และอำภา วรรณพฤกษ์. 2547. การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมในการบริหารจัดการกองทุนชุมชนในเขตพื้นที่โครงการหลวง. เชียงใหม่: มูลนิธิโครงการหลวง.

อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540. ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบแนวคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย: กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ (ก)
บริบทพื้นที่ศึกษา

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุน
ชุมชนห้วยทรายขาว ในพื้นที่โครงการหลวงแม่ป๋นหลวง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ
บริบทพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ ประวัติความเป็นมา โครงสร้างประชากร แหล่งน้ำ
การคมนาคม การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะบ้านเรือน การนับถือศาสนา
การศึกษา สาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน และการประกอบอาชีพ โดยข้อ
คำถามเพื่อการสัมภาษณ์จะมีทั้งหมด 11 ข้อ

วิธีการเก็บข้อมูล

กรุณาให้ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ หรือตามประเด็นที่ผู้สัมภาษณ์สอบถาม

1. หมู่บ้านห้วยทรายขาวมีประวัติความเป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นมานานเท่าใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. หมู่บ้านห้วยทรายขาวเมื่อเริ่มจัดตั้งหมู่บ้านมีจำนวนประชากรเท่าใด หรือมีกี่ครัวเรือน และใน
ปัจจุบัน (ปี 2548) มีประชากรเท่าใด หรือมีกี่ครัวเรือน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาใด

.....

.....

.....

3. ในหมู่บ้านห้วยทรายขาวมีศูนย์การศึกษา หรือ มีโรงเรียนจัดตั้งหรือไม่ ถ้าไม่มีส่วนใหญ่จะไปโรงเรียนที่ไหน

4. ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคืออะไร และมีอาชีพเสริมคืออะไร

5. พืชเศรษฐกิจที่ปลูกมากที่สุดในหมู่บ้านคือ

6. ในพื้นที่มีการใช้แหล่งน้ำจากที่ใดเวลาเพาะปลูก

7. ใช้แหล่งน้ำใดเพื่อการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน

8. ในพื้นที่มีการใช้ประโยชน์ หรือมีการแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

9. ในหมู่บ้านมีเส้นทางการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านหรือไม่ และใช้ยานพาหนะใดในการเดินทาง

.....

.....

.....

10. การสร้างบ้านเรือนของคนในหมู่บ้าน มีความเชื่อหรือรูปแบบในการสร้างบ้านเรือนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

11. ในหมู่บ้านมีสิ่งสาธารณประโยชน์อะไรบ้าง ที่ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความกรุณาในการสัมภาษณ์และเอื้อเฟื้อข้อมูล

ด้วยความเคารพและนับถือ

นายสังกร แก้วทรงเกษ

นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ (ข)

ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน และข้อมูลการใช้ประโยชน์กองทุนชุมชน

แบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนชุมชนช่วยทรายขาวในพื้นที่โครงการหลวงแม่ป๋นหลวง

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้การใช้ประโยชน์กองทุนชุมชน ภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมของโครงการหลวงแม่ป๋นหลวงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ต่อกัน และสามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทุนชุมชนช่วยทรายขาว ตามสภาพภูมิสังคมอย่างยั่งยืน โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ และแบบวัดความเข้มแข็งกลุ่มกองทุนชุมชน

วิธีเก็บข้อมูล กรุณาเติมคำตอบหรือแสดงความคิดเห็นในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมาย / ในช่อง () ที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน

1. ชื่อผู้ให้ข้อมูล
2. ที่อยู่ / บ้านเลขที่
3. เชื้อชาติ / เผ่า () มูเซอแดง () อื่นๆ ระบุ
4. เพศ () ชาย () หญิง
5. อายุปี
6. สถานภาพในครอบครัว
() หัวหน้าครอบครัว () คู่สมรส () บุตร () ผู้อาศัย
7. การศึกษา
() ไม่ได้เรียนหนังสือ () ประถมศึกษา 1-6 () มัธยมศึกษา 1-6
() อาชีวศึกษา () อื่นๆ ระบุ
8. สมาชิกในครัวเรือน คน
 - 8.1 เด็กอายุแรกเกิด - 6 ปีคน
 - 8.2 เด็กวัยเรียน อายุ 7 - 14 ปีคน
 - 8.3 วัยแรงงาน อายุ 15 - 60 ปีคน

8.4 ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปคน

9. การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ณ.ที่หมู่บ้านห้วยทรายขาว

() ตั้งแต่เกิด

() อพยพมาจาก มาอยู่ที่นี้ ปี

10. ครวเรือนนี้มีอาชีพหลัก.....

อาชีพรอง.....

11. ครวเรือนนี้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองรวมแปลง / รวมไร่

สภาพพื้นที่ดิน มีลักษณะเป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ที่ไร่ จำนวน แปลง / รวม.....ไร่

() ที่นา จำนวน แปลง / รวม.....ไร่

12. ครวเรือนนี้มีที่ดินทำกินต้องเช่า จำนวนแปลง / รวม.....ไร่

โดยเช่าจาก () คนในหมู่บ้าน () คนนอกหมู่บ้าน () ญาติ

13. การใช้ประโยชน์จากที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ปลูกข้าว.....แปลง / รวม.....ไร่

() ปลูกข้าวโพด.....แปลง / รวม.....ไร่

() ปลูกไม้ผล ระบุชนิดพันธุ์

.....แปลง / รวม.....ไร่

.....แปลง / รวม.....ไร่

.....แปลง / รวม.....ไร่

() ปลูกผัก ระบุชนิดพันธุ์

.....แปลง / รวม.....ไร่

.....แปลง / รวม.....ไร่

.....แปลง / รวม.....ไร่

() อื่นๆ ระบุ แปลง / รวม.....ไร่

14. ครวเรือนมีการเลี้ยงสัตว์อะไรบ้าง (ระบุจำนวน)

วัว..... ควาย..... หมู..... ไก่..... เป็ด.....

บ่อปลา..... อื่นๆ ระบุ.....

15. เมื่อมีผลผลิตส่วนใหญ่ ขายในลักษณะใด

() ขายให้กลุ่ม () นำไปขายในตลาดเอง () ขายให้ตลาดโครงการหลวง

() ขายให้พ่อค้า () อื่นๆ ระบุ.....

16. คร่าวเรือนนี้มีรายได้ปีละ.....บาท () พอใช้ () ไม่พอใช้

ที่มาของรายได้ () ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

() รับจ้าง () รายวัน...../.....บาท/เดือน/ปี

() รับจ้าง () รายเดือน...../.....บาท/เดือน/ปี

() ขายผลผลิตพืชผัก...../.....บาท/เดือน/ปี

() ขายผลผลิตไม้ผล...../.....บาท/เดือน/ปี

() ขายผลผลิตสัตว์เลี้ยง...../.....บาท/เดือน/ปี

() อื่นๆ ระบุ.....บาท/เดือน/ปี

17. คร่าวเรือนนี้มีรายจ่ายปีละ.....บาท

ที่มาของรายจ่าย () ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

() ค่าข้าวเดือนละ.....ถึง รวม.....บาท

() ค่ากับข้าวที่ต้องซื้อ เช่น ผัก เนื้อสัตว์ ไข่ เดือนละ.....บาท

() ค่าเครื่องปรุง เช่น น้ำมัน เกลือ ผงชูรส ฯลฯ เดือนละ.....บาท

() ค่าอาหารนอกหมู่บ้าน ค่าขนม เดือนละ.....บาท

() ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เดือนละ.....บาท

() ค่าซ่อมแซมตกแต่งบ้าน เดือนละ.....บาท

() ค่ารักษาพยาบาล การดูแลผู้เจ็บป่วย เดือนละ.....บาท

() ค่าเล่าเรียนบุตร.....คนเดือนละ.....บาท

() ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถจักรยานยนต์เดือนละ.....บาท

() ค่าไฟฟ้าโซล่าเซลล์เดือนละ.....บาท

() ค่าโทรศัพท์สื่อสารติดต่อดูแลเดือนละ.....บาท

() ค่าพาหนะเดินทางที่เป็นรถโดยสาร หรือพาหนะอื่น เดือนละ.....บาท

() ค่าของใช้จำพวกสบู่ ยา สีย้อม แชมพู ผงซักฟอก ฯลฯ เดือนละ.....บาท

() ค่าสินค้าเงินผ่อน ระบุ.....เดือนละ.....บาท

() ค่าบริจาค งานพิธีกรรมหรือจ่ายช่วยการกุศล เดือนละ.....บาท

() ค่าเหล้า เบียร์ หรือ ของมีเมาเดือนละ.....บาท

() ค่าเครื่องดื่ม ที่ไม่ใช่ของมีเมา เช่น กาแฟ น้ำอัดลม ของบำรุง ฯลฯ

เดือนละ.....บาท

() ค่าบุหรี่ ยาสูบเดือนละ.....บาท

() ค่าหอยได้ดิน หอยรัฐบาลเดือนละ.....บาท

- () ค่าการพนัน เดือนละ.....บาท
- () อื่นๆ ระบุ.....บาท
18. ค่าใช้จ่ายเพื่อทำการเกษตรในฤดูกาลที่ผ่านมา
- () ค่าปุ๋ยธรรมชาติ.....บาท
- () ค่าปุ๋ยเคมี.....บาท
- () ค่าสารเคมีกำจัดโรค แมลง ฮอร์โมนพืช ยาฆ่าหญ้าฯ.....บาท
- () ค่าจ้างแรงงาน บาท
- () ค่าเมล็ดพันธุ์.....บาท
- () ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ระบุ.....บาท
19. ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์
- () ค่าอาหารบาท
- () ค่ายา / วัคซีน / ค่าพันธุ์.....บาท
- () ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ระบุ.....บาท
20. คราวเรือนนี้มีหนี้สินทั้งหมด.....บาท ประกอบด้วย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () หนี้ ธ.ก.ส.....บาท กู้เพื่อ.....
- () หนี้กองทุนชุมชน ระบุชื่อ..... ..จำนวน.....บาท
- กู้เพื่อ.....
- () หนี้อื่นๆ ระบุ.....บาท กู้เพื่อ.....บาท
21. คราวเรือนนี้มีทรัพย์สิน
- () เงินออมบาท ฝากไว้ที่.....
- () รถยนต์.....คัน () รถจักรยานยนต์.....คัน () รถไถ.....คัน
- () เครื่องสูบน้ำ.....เครื่อง () โทรศัพท์มือถือ.....เครื่อง () โทรทัศน์.....เครื่อง
- () วิทยุเทป ซีดีเครื่อง () อื่นๆ ระบุ.....
22. คราวเรือนนี้มีความรู้ความชำนาญด้านใดเป็นพิเศษ.....
- สืบทอดมาได้อย่างไร.....
- จะถ่ายทอดต่อไปให้ใคร ได้อย่างไร.....
22. คนในครัวเรือนนี้มีงานทำประจำ.....คน
- () ทำการเกษตรคน () รับจ้าง.....คน
- () ไม่ได้ทำงาน.....คน เพราะ.....

23. คนในครัวเรือนนี้มีบัตรประกันสุขภาพ.....ราย
24. คนในครัวเรือนนี้มี () ผู้พิการ.....คน () ผู้สูงอายุคน
 ได้รับความช่วยเหลือจากราชการ.....คน อย่างไร (ระบุ).....
25. ปัญหาสำคัญที่สุดของครัวเรือนท่าน.....

29. ถ้าเปรียบเทียบความเป็นอยู่ในอดีตกับปัจจุบัน เป็นอย่างไร () อยู่ได้ดี () อยู่ได้
 แต่ไม่ดี เพราะอะไร.....
30. ท่านคิดว่าครัวเรือนของท่านพึ่งตนเองได้หรือไม่ () ได้ () ไม่ได้
 มีเหตุผลอย่างไร.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ และแบบวัดความเข้มแข็งกลุ่มกองทุนชุมชน

2.1 การใช้ประโยชน์กองทุน จากกองทุนชุมชนที่ท่านเป็นสมาชิก

- 2.1.1 () ธนาคารข้าว สมัครงเมื่อไหร่..... เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....
- 2.1.2 () สหกรณ์ร้านค้า สมัครงเมื่อไหร่..... เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....
- 2.1.3 () กองทุนปุ๋ย และปัจจัยการผลิต สมัครงเมื่อไหร่..... เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....

- 2.1.4 () กองทุนหมู่บ้าน สัมผัสเมื่อไหร่.....เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....
- 2.1.5 () กองทุนคริสตจักร สัมผัสเมื่อไหร่.....เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....
- 2.1.6 () กลุ่มแม่บ้าน สัมผัสเมื่อไหร่.....เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....
- 2.1.7 () กลุ่มออมทรัพย์ สัมผัสเมื่อไหร่.....เพราะอะไร.....
 เริ่มต้นมีทุนของตนเองเท่าไร..... ปัจจุบันมีเท่าไร.....
 คนในครัวเรือนได้ใช้ประโยชน์อย่างไร.....
 มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง.....
 ได้มีส่วนช่วยเหลือแก้ไขอย่างไร.....
 อยากให้ในอนาคตดำเนินกิจกรรมอย่างไร.....

2.2 แบบวัดความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกองทุนชุมชน

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาและตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนชุมชนที่ท่านเกี่ยวข้อง หรือได้เรียนรู้รับทราบมา
มีระดับค่าคะแนนที่ให้ ดังนี้ 1 = น้อย, 2 = ปานกลาง , 3 = มาก

เรื่อง	ประเภทกองทุนชุมชน						
	ธนาคาร ข้าว	สหกรณ์ ร้านค้า	กองทุน ปื๊ย	กองทุน หมู่บ้าน	กองทุน คริสต์ จักร	กลุ่ม แม่บ้าน	กลุ่ม ออม ทรัพย์
1. การได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ							
2. มีความชัดเจนในการแบ่งงานของกรรมการกองทุนมีความโปร่งใสรับผิดชอบ							
3. กรรมการและสมาชิกเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อวางแผน - แลกเปลี่ยนข้อมูล							
4. มีการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์กองทุนร่วมกัน							
5. กองทุนมีหลักฐานการรับและจ่ายเงินที่ตรวจสอบได้							
6. ทุกครั้งที่เกิดปัญหาจะมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน							
7. มีการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ							

เรื่อง	ประเภทกองทุนชุมชน						
	ธนาคาร ข้าว	สหกร ร้านค้า	กองทุน ปื๊ย	กองทุน หมู่บ้าน	กองทุน คริสต์ จักร	กลุ่ม แม่บ้าน	กลุ่ม ออม ทรัพย์
8. เมื่อกองทุนเกิดขึ้นแล้ว เกิดการรวมกลุ่มเพื่อ พัฒนาตระหนักและเอาใจ ใส่ต่อธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม							
9. สมาชิกนำเงินที่ได้รับ จากกองทุนไปแก้ปัญหา ได้							
10. สมาชิกมีรายได้ เพิ่มขึ้น							
11. สามารถทำให้ลด ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้							
12. เกิดการเก็บออมไว้ใช้							
13. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ ในการชำระเงินคืน							
14. มีสวัสดิการสงเคราะห์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน							
15. การเพิ่มขึ้นของ สมาชิก							
16. การพอกพูนเติบโต ของเงินทุนกลุ่ม							

ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความกรุณาในการเก็บและเอื้อเฟื้อข้อมูล

ด้วยความเคารพและนับถือ

นายสังกร แก้วทรงเกษ

นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาคผนวก ค
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายสังขกร แก้วทรงเกษ
วันเดือนปีเกิด	7 เมษายน 2507
ภูมิลำเนา	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2528 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง แผนกเกษตรกรรม วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเกษตรปทุมธานี พ.ศ. 2530 ทช.บ (สัตวศาสตร์) สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2530 หัวหน้าชุดสำรวจที่ 5 โครงการสำรวจข้อมูลประชากร ชาวเขา จังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2531- 2532 หัวหน้าแผนกผลิตโคขุน บริษัททิปโก้ปศุสัตว์ ประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2533 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม บริษัทไทย – เคนอิชิ เชียงใหม่ พ.ศ. 2533- 2538 เจ้าหน้าที่ประสานสัมพันธ์ โครงการพัฒนาที่สูงไทย – เยอรมัน (พื้นที่ตำบลห้วยปูลิง แม่ฮ่องสอน) พ.ศ. 2539- 2540 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน โครงการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดแบบผสมผสาน เชียงใหม่ พ.ศ. 2540- 2543 เจ้าหน้าที่งานพัฒนาสาธารณสุข มูลนิธิโครงการหลวง พ.ศ. 2543- 2546 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ เชียงใหม่ พ.ศ. 2546- 2549 หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง เชียงราย พ.ศ. 2549- ปัจจุบัน หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ลำพูน